

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

By og Borger

Lemvig
Handelsstandsforening

1857 - 1957

J. Søndergaard Jacobsen

By og Borger

Lemvig
Handelsstandsforening

1857 - 1957

GADGAARD NIELSENS BOGTRYKKERI
LEMVIG 1957

Omslagstegning:
Erling Juhl

INDHOLD

Forord 7

Vestjyllands Smilehul 9

Lemvig for hundrede år siden 12

Lemvig Handelsstandsforening 42

- Stiftende medlemmer 43
- »Æblegård og humlehave« 48
- »Hele pibetøjet« 48
- »Lys i lygten« 49
- Mønt, mål og vægt 53
- Juleudsmykning 63
- En flyveplads 64
- En samlestald 66

Love og anordninger 70

Værn om handelsstandens rettigheder 75

Forbindelse med omverdenen:

- Havnen 81
- Jernbaner og landeveje 90

Lukketider og lærlingeforhold 107

Handelsskolen 113

Handelsforeningens hjælpekasse 119

Legater:

- P. Dalgaard og Hustrus Mindelegat 129
- Stephan Thomsens uddannelseslegat 130

Fortids arv og nutids virke 132

Formænd 134

Æresmedlemmer 140

I bestyrelsen 142

FORORD

I foråret 1857, da bestræbelserne for almindelig næringsfrihed medførte, at handelsstanden måtte sige farvel til århundredgamle rettigheder og traditioner og indrette sig på den frembrydende nye liberalistiske tid, dannedes »Handelsforeningen« for Lemvig.

Mangt og meget har forandret sig i det svundne sekel. Kun få af de gamle købmandsgårde står endnu tilbage, resten har måttet vige for nyere moderne forretningsejendomme — en vågen handelsstand har altid holdt Lemvig på højde med udviklingen. »Rammerne« og forholdene har ændret sig, men »Ånden«, den gode gamle købmandsmoral — at intet er for godt til kunderne — er stadig den samme.

Vi har forsøgt med dette jubilæumsskrift at give et indblik i foreningens arbejde gennem de 100 år. Ved et lykkeligt træf kom de gamle protokoller, som havde været forsvundne i mange år, frem i dagens lys, og vi har været så heldige at formå pens. førstelærer Søndergaard Jacobsen, Nr. Nissum, til at give indholdet af protokollerne liv, et liv, som vi synes er både indholdsrigt og levende. Vi takker de firmaer, som ved deres bidrag har medvirket til, at vi har kunnet give bogen det format, som vi har ønsket.

Når »Lemvig Handelsstandsforening« den 10. april 1957 fejrer sit 100 års jubilæum, er det for at markere en milepæl i foreningens historie. Man standser og ser tilbage, man mindes personer, der gjorde en indsats i byens og foreningens liv, man ser forhold og begivenheder i historisk perspektiv, man knytter nutiden og fortiden til en sammenhæng, der peger ind i fremtiden, — en fremtid, som vi venter os meget af, en fremtid, hvor vi også ved der skal arbejdes, men også en fremtid, hvori vi håber, at det gode samarbejde, der hidtil har fundet sted med embedsmænd, byrådet og byens og oplandets organisationer må fortsætte, til gavn for det samfund, hvis tjenere vi alle bør være.

Lemvig, i april 1957.

H. Schumann.

Lemvig set fra øst

Vestjyllands Smilehul

Det storslåede landskab, hvor byen Lemvig har fået sin plads mellem de høje morænebakker, er dannet i den sidste istid for ca. 20.000 år siden, da isen dækkede Nord- og Østjylland, medens Vestjylland fra en linie i nærheden af Rom kirke var isfrit. Byen ligger i en af de såkaldte tunneldale, der dannedes ved, at smeltevand, der sivede ned gennem ispanseret eller dannedes ved dets bund, pressedes ud ved isranden og medførte det materiale, der lå i vejen for strømmen. Derved skabtes et landskab af sjælden skønhed. Lignende tunneldale findes ved Struer og øst for Borbjerg kirke, men ingen af disse kan måle sig med den ved Lemvig. Gennem årtusinders landhævning blev der tørlagt en landstribe mellem søen i syd og Lem Vig i nord og de høje bratte bakker i øst og vest. Her satte forfædrene bo allerede i stenalderen, og en rigtig by var der allerede så tidlidt som 1234, i Valdemar Sejrs tid. Hvornår denne by har fået købstadrettigheder, vides ikke, men i 1545 blev privilegierne stadfæstet af Kr. den 3. — Byen holdt sig dog gennem århundreder beskedent nede mellem bakkerne, hvor den har en så skøn beliggenhed, at det virker overvæl-

dende på den, der første gang nærmer sig byen og kaster blikket ned over bakkekanten, ned i den lune rede. Stærkest virker det nu, når man nærmer sig byen østfra. Siden stationsbyen er vokset op på den vestre bakke, skal man helt ned gennem porten under jernbanebroen, før man står overfor skønhedsåbenbaringen; men så er der også et udsyn, som man hver gang undres over, og som det altid lønner sig at vise tilrejsende fra andre egne. Da er man sikker på et udbrud af overraskelse.

I litteraturen findes mange vidnesbyrd om det indtryk, byen har gjort på topografiske forfattere — eller på byens egne børn, der vendte tilbage til udgangspunktet efter kortere eller længere tids »udlændighed«. Selv en så nøgtern mand som Erich Pontoppidan, der 1769 udgav Danske Atlas, må efter beskrivelsen af de høje »bjerge«, der på 3 sider omgiver byen og gør kørslen til og fra byen besværlig, indrømme: »Paa den nordre Side har Byen en dejlig Prospekt ud over Limfjorden.« 7 år senere var Jacob Nicolai Wilse — født i Lemvig 1735 som søn af conrektoren ved byens latinskole — på vej fra sit præstekald i Norge til hjemegnen. Han skildrer, hvad han ser og oplever på rejsen, Ausumgård, i hvis nærhed var den største mergelgrube i Danmark, Resen kirke med det runde tårn, Kongensgård, som han i sin barndom syntes svarede til navnet, Nr. Nissum kirke, hvis tårn ses endog ude i havet. Da han er ved målet, er det, som man hører jubelen i hans stemme: »Lemvig! Denne min Fødeby, 50 Mil fra Hovedstaden, er paa 3 Sider omgivet af høje Bakker, som har saa rige Kilder, at de kan drive Møller tæt ved deres Udspring. — Barneminder fra denne min Fødeby er mig endnu særdeles levende.«

Fra 19. årh. er der L. Boths beskrivelse. Han har også opdaget, at »ud over Fjorden haves et smukt Prospect.« Derefter følger i stigende rytme udtalelser af Trap, Daniel Bruun, C. C. Clausen og mange flere. Sidst i den lige udkomne »Thøger Larsens land« af Johs. Smith, der som 9-årig første gang besøgte Lemvig en julidag 1908: »Lemvig laa i sin gryde og døsede i middagsheden. — Fra et vejsving saa jeg ud over den lille sø, der ligger bag Lemvig, omgivet af høje bakker og dengang med meget faa huse ved søbredden. Det var smukt paa en ny maade for mig, for bortset fra klitter var jeg kun vant til det lave land omkring fjord og aa« (ved Ringkøbing).

Men lad os sidst se på en kærlighedserklæring fra M. P. Kastberg, hvis slægt stammede fra Ballegård, lige oven for den vestre bakke. Han er født 1854 og tilbragte fra 1859 sin barndom i Lemvig. Han nedskrev 92 år gl. sine erindringer efter at have fartet rundt i mange egne og i fremmede lande, og han anfører der: »Lemvig er en idyllisk Plet af dansk Jord, med sine høje Skrænter om Byen, der ligger som i et Svøb, vis a vis sit smukke

Anlæg. Naar man en Aften, efter at Lysene er tændt, staar oppe paa Østerbjerg eller, som jeg saa ofte forhen har staaet, i daværende Proprietær Poul Kirks Havestue og ser ned i den »illuminerede Gryde«, som Synet af Byen ved en saadan Lejlighed faktisk er, saa skal det være en meget forvænt Riviera-Turist, hvis han ikke i høj Grad fængsles af det smukke Syn. Det forekommer mig, at jeg engang har set en Plakat, hvorpaa der stod: »Har man ikke været i Lemvig, har man ikke været i Danmark!« Og der er saa megen Sandhed deri, at denne af Skønhed særprægede Idyl vistnok søger sin Lige her i Landet, saa ejendommelig er dens Beliggenhed.«

For nogle år siden begyndte man at finde frem til træffende kendingsnavne til danske byer. Således fik Skælskør navnet Solskinsbyen, og i Østjylland søgte flere byer at overgå hinanden i antallet af tilførende landeveje og tage navn derefter. Man vil efter ovenstående næppe finde, at der kunde tildeles Lemvig en mere passende betegnelse, end det navn, det i denne runde fik: Vestjyllands Smilehul.

I ovenanførte Danske Atlas fra 1769 står der om befolkningen i Hardsyssel: »Selv Folkeslaget i denne Egn synes at have noget Fortrin for andre og roses som føre, stærke og anselige Folk, i Levemaade tarvelige, i Ægteskab frugtbare, i Omgang redelige, i Fare uforfærdede, i Arbejd ufortrødne, i Handling stræbsomme og paapassende, gode Agermænd, gode Fiskere og til Købmandsskab genegne.«

At dette sidste også gælder Handelsstanden i Lemvig, vil dette skrift formentlig bære vidnesbyrd om.

Bykort over Lemvig fra ca. 1857

LEMVIG FOR HUNDREDE ÅR SIDEN

En vandring gennem byen

Når vi skal danne os et billede af byen, som den så ud ved den tid, da Handelsforeningen blev stiftet, må vi søge til det, der skriftligt er overleveret os. Kun ved sammenhold af de forskellige kilder, kan vi få en forestilling om, hvordan det var dengang, selv om det kun kan blive ufuldstændigt.

Lad os begynde ved byens midtpunkt, torvet med den gamle kirke. Denne har i tidens løb undergået adskillige forandringer. Før 1683, da lynet slog ned i spiret, var dette så højt, at det kunde ses oven over bakkerne; men endnu i 1857 havde kirken et spir, men betydelig lavere. Det forsvandt først 10 år senere men er nu atter (1934) fremstået i en ny skikkelse. Selve kirken var holdt i en snavset, blågrå kalkfarve. Sin hvide farve fik den først 1908, da byen pyntede sig til at modtage kongebesøg. Kirkegården havde gennem mange århundreder sin plads omkring kirken; men på den tid, da vor tidsregning her begynder, var der for 50 år siden anlagt en ny kirkegård, og stedet her var nedlagt som begravelsesplads. I adskillige år efter lå den dog hen, omgivet af sine kampestensdiger, som tumleplads for byens børn. Men i 1857 var digerne fjernet, og belægningen med brosten, der omkr. 1850 havde taget sin begyndelse, havde bredt sig

Gammelt billede af Lemvig set fra nord

over den tidligere kirkegård, der nu blev udlagt som torv. De mange års benyttelse som begravelsesplads havde efterhånden højnet jordsmonnet, så man måtte gå ned ad flere trappetrin for at komme ind i kirken.

Når man nu betragter den lille torveplads, forstår man ikke, at der her kunde være begravelsesplads for hele byen, som dog på den tid, da den nye kirkegård blev taget i brug, havde ca. 400 indbyggere. Nogle af de fornemste blev ganske vist begravet i selve kirken, indtil dette o. 1800 blev forbudt, men alligevel. Hvis ikke de omkringliggende huse efter digernes fjernelse er rykket nærmere mod kirken, må det have været trangt.

Ud fra pladsen omkring kirken gik så gaderne i de forskellige verdenshjørner. Byen havde på den tid 11 gader, hvoraf den ene var nyanlagt. I 1856 var der 156 brandforsikrede ejendomme, deraf de 143 i selve byen og 13 på bymarkerne. Forsikringssummen var på ca. 240,000 rdl. Indbyggernes antal var i 1855 1107, men var da i de sidste 5 år steget fra 859. En tilsvarende stigning var ikke før sket i så kort et tidsrum. Det skyldes muligvis arbejdet med det nye havneanlæg og udsigten til de arbejds- og indtjeningsmuligheder, som dette foretagende vilde bringe byen. Byens han-

del betegnes på den tid at være ikke i nogen retning af stort omfang. De grove varer, tømmer og stenkul indføres direkte fra henholdsvis Norge og England, medens kolonialvarer, isenkram, glasvarer og manufaktur m.m. i reglen indforskrives fra København eller Altona. Det havde været påtænkt at sætte et dampskib i fart på Limfjorden for engelsk regning for at lette kreatureksporten, og et andet skib til passagerer og fragtgods; men de vanskelige forhold på pengemarkedet, som også senere omtales, umuliggjorde disse planers gennemførelse. Disse forhold havde også bevirket, at der i 1857 var betydelig mindre ind- og udførsel over toldstedet end i de nærmest foregående år. Der blev i dette år indført 623 ½ tønde salt og 165.120 pund stensalt, hvilket var betydeligt mindre end året før, 8567 pd. sukker mod 23.487 pd. i 1856. Kaffeindførslen gik endog ned fra 4659 pd. til 309 pd., hvilket må være et tydeligt bevis på nødvendigheden af at spare. På denne baggrund ser det ganske vist mærkeligt ud, at tobaksindførselen gik op fra 18.717 pd. til 23.182 pd. Det er altså kvinderne, der har skullet spare på kaffetåren, medens mændene har trøstet sig ved en pibe tobak, et forhold, der unægtelig ikke er i mændenes favør. For andre gængse varer var der overalt nedgang. Udførslen, der væsentligst bestod af korn, måtte jo nødvendigvis rette sig efter høstudbyttet. Den var i 1857 en del større end året før, men en del mindre end 1855. Kornet gik hovedsagelig til England og Norge, men også enkelte partier til Tyskland og Holland.

For skibsfarten til og fra byen mærkedes allerede dette år virkningerne af, at havnen var bleven færdig. Der indkom 43 skibe, der gik i indenlandsk fart, og 101 skibe i udenrigs fart, og der var ved udgangen af 1857 14 fartøjer hjemmehørende ved toldstedet her.

Af industrielle anlæg var der dengang 1 tobaksfabrik, som dette år fremstillede 24.000 pd. røgtobak, 5.000 pd. skråtobak, 200 pd. snustobak og 1700 cigarer. Det sidste tal overrasker unægtelig ved sin lidenhed i forhold til de øvrige sorter og viser, hvilken ændring i tobaksvanerne, der er sket i løbet af det sidste århundrede. Desuden var der i byen et saltraffinaderi, hvor 1.600 tdr. salt var behandlet i årets løb, og 2 tegl- og kalkbrænderier, som havde produceret 200 tdr. kalk, 660.000 mursten og 60.000 tagsten.

Når vi nu vil se lidt nærmere på byen, som den så ud på denne tid, vil vi som nævnt gå ud fra pladsen omkring kirken. Derfra gik så gaderne som nu ud mod de forskellige verdenshjørner. Hvilken af disse gader der har været den betydeligste, har der til de forskellige tider været delte meninger om. Nogle mener, at det oprindelig var Søndergade, og at den har været det, indtil Jernbanestien blev taget i brug som den nemmeste adgang

til banegården for den vestlige del af byen. Da Søndergade imidlertid førte ud til den mindst frugtbare del af oplandet, mener andre, at Vestergade må bære prisen, da den førte ud til det store frugtbare opland mod vest og tillige var indfaldsvej for trafikken fra Thy indtil tangens gennembrud 1825.

Vi vil da først tage turen ud ad Vestergade, hvor vi træffer på adskillige gamle købmandsgårde. Det var jo på den tid, omend lige på slutningen, da handelen hørte købstæderne til som et privilegium. Vi kan jo ikke nøjes med at opregne, hvem der havde de forskellige matrikelsnumre, men må i glimt føre historien frem til nutiden for at kunne holde rede på lokaliteterne.

På det hjørne, hvor nu Doest's boghandel er, var der dengang en købmandsgård. Der var en tid en købmand O. Palludan, som 1872 overdrog den til J. Damtoft, som andensteds er omtalt. Hans virketid her var kun ganske kort. Andr. G. Kastberg var købmand her 1890—93, fik senere agentur og boede i Frederiksgade. Han mindes som meget virksom i det kristelige ungdomsarbejde, og med sin smukke, fyldige sangstemme var han om søndagen en virksom kraft til at lede sangen i kirken, så der ingen uoverensstemmelse blev mellem stemmerne fra tværskibene og dem i hovedskibet.

Hvor nu J. P. Meedom har sin manufakturforretning, boede fra 1862 hattemager H. C. Friis, 1871 blev den af skiftekommissionen overdraget til købmand Mads P. Dahlgaard og fra 1892 Gustav Essemann, som var født 1861 i Skive. Han havde i sin tid her byens største manufakturforretning.

I Vestergade 12, hvor nu grosserer Sv. Kirkegaard har sin forretning, boede fra 1855 skipper Søren Christensen. I en del af ejendommen havde fru M. Roesdahl i en årrække privatskole.

Ejendommen, hvor bager Nyboe 1847 begyndte den forretning, som sønnen H. P. Nyboe overtog 1886, og hvor senere Ingeborg Noe havde konditori og bageri, er nu overtaget af firmaet Toft-Nielsen & Matthesen, som gennem mange år har haft til huse i naboejendommen. Her var oprindelig gæstgiveri med Mads Kjær som vært. Derefter blev det til Warmdahls Hotel, indtil Toft-Nielsen købte det og indrettede bygningen til forretning.

Hvor nu L. C. Bertelsen har manufakturforretning i Vestergade 14, var der et farveri, hvis indehaver var farver Dragheim, fra 1881 havde købmand Chr. Sørensen sin forretning her.

Ved en såkaldt »Gåsesti« havde A. W. Andrup en ejendom, som 1876 blev overdraget til hans søstersøn, skibskaptajn Jens Johan Futtrup, som

efter eventyrlige og farefulde rejser på verdenshavene slog sig ned i sin hjemby og midt i firserne blev havnefoged. En datter var en tid læreinde i Lemvig og derefter fra 1918—47 i Gudum.

Hvor nu Lemvig Sparekasse har sin bygning, var der også forhen en købmandsgård. Her havde havnefogdens far Jens Peter Futtrup, gift med Semine Charlotte Andrup, gennem mange år sin virksomhed, og her drev Gustav Adolph Bøggild i en årrække en stor forretning med kolonial og landbrugsprodukter og var i flere år blandt byens største skatteydere, indtil han omkr. 1876 måtte give op, antagelig som følge af de i disse år stærkt faldende kornpriser. Han efterfulgtes i 1877 af købmand Jens Møller.

Hvor nu Borgen Christensens glarmesterforretning er, var der også farveri. Dette erhverv var der stort behov for i disse år, da landboernes store produktion af uldgarn skulde gennem lødgryden, inden det kunde sendes til væveren eller anvendes hjemme til fremstilling af strømper, sokker og andre beklædningsgenstande. Her havde farver Eriksen i 1856 overtaget virksomheden efter Th. Schønau.

I den ejendom, hvor nu Ib Larsen har konfektureforretning, og hvor før blikkenslager Gustav Hansen havde sin blikkenslagerforretning boede skomager Strømfeldt. I 1894 købte Holstebro Telefonselskab ejendommen af malermester Carl Hinch og indrettede her telefoncentral.

Hvor nu urmager Johs. Nielsen har sin forretning, havde i 1856 den da 27-årige Frederik Ferdinand Erlandsen etableret sig som guldsmed. Han var født her i byen som søn af rebslager Jens Erlandsen og havde lært hos guldsmed P. Lund; men efter Lunds død 1849 var hans forretning nedlagt, og derfor kunde der være brug for en ny. Han havde stor betydning for det kristelige livs vækst og trivsel i byen ligesom senere guldsmed Lunds tre sønner.

Der var nu et langt slip i husrækken på den nordre side af gaden. Den næste ejendom var en større købmandsgård. Forretningen her må efter sin beliggenhed mest være baseret på handel med de landboere, som kom til byen ad Vesterbjerg. I 1855 overtog H. C. Schou ejendommen efter købmand P. Madsen. Schou var blandt dem, som dommerfuldmægtig Falbe-Hansen nævner som sin omgangskreds, da han virkede i Lemvig i begyndelsen af tresserne. Schou var efter hvad der kan konstateres Handelsforeningens første formand til 1860 og derefter igen fra 67—83. Brodersønnen Peter Schou overtog forretningen efter ham. Han blev medlem af foreningen 1886, men fik først skøde på ejendommen 1887 efter farbroderens død. P. Schou flyttede omkr. 1900 til Struer og overtog faderens hotel, men vedblev i flere år at være medlem af foreningen her. Fra 1907 havde

hestehandler Vilh. Sofus Nees ejendommen og fra 1919 har Gerholts vognmandsforretning haft hjemme her.

H. C. Schou ejede også en tid matr. nr. 28 i Vesterbjerg. Han overtog den 1859 fra A. W. Sveistrup. Her ligger nu købmand J. Matthesens villa.

I Vesterhus, der nu er hjemsted for Lemvig Museum, boede tobaksspinder Andreas Hansen, som 1853 havde overtaget ejendommen fra købmand P. Madsen. Efter A. Hansens død 1865 havde hans enke Johanne Kathrine stedet nogle år. Blandt senere ejere har været G. Essemann og Orla Buhl. Andr. Hansen var med til at beplante »Vesterbakkerne« og dermed at skabe Lemvig Lystanlæg.

På den modsatte side af Vestergade, hvor nu dr. Axel Kjeldgaard bor og tidligere gennem mange år dr. Kr. Nørby, træffer vi igen på et farveri. Mette Kirstine Overby overdrog 1862 farveriet til farver Jacob Henrik Rasmussen.

I Vestergade 19, hvor nu Lemvig Jern & Stål er, boede fra 1806 skomager Anthon Wiborg, hvis enke omtales under foreningens hjælpevirksomhed, da hun i 1863 søgte »hjælp til selvhjælp« og derved gav anledning til, at der blev foretaget en ændring i en af lovparagrafferne.

I den store købmandsgård i naboejendommen boede Caroline Smith, som få uger før foreningens stiftelse var blevet enke efter købmand Mathias Smith. Hun solgte dog ejendommen samme år til overauditør, herredsfoged O. Lund og prokurator E. Møller. 1873 blev den af konsul Møller overdraget til Fr. Hestbechs 2 sønner, Charles Kirstein Hestbech og Mads Stougaard Hestbech. Den første blev dog inden længe landmand i Lemtorp, og den anden blev jurist og dyrlæge, så det blev broderen Andreas Stougaard Hestbech, som her fik sin virksomhed som købmand og jernstøber. Gården regnedes da for den rummeligste købmandsgård i byen. Den gamle købmand Fr. Hestbech og hans hustru, Ulrikke Stougaard, boede i deres sidste år i en lejlighed på 1. sal til deres død 1890. Gården var i familien Hestbechs eje til 1912, da den købtes af Alfred Abildgaard, som drev forretning her til sin død 1954, hvorefter den fortsættes af sønnen Knud Abildgaard.

I den ejendom, der nu ejes af kredslæge S. J. Knudsen, var der i mange år tobaksfabrik, der blev grundlagt af C. C. Andersen, og herfra udsendtes den over hele Vestjylland kendte og skattede Lemvig Skraatobak.

Den næste ejendom, Vestergade 13, oprettedes af brygger Niels Chr. Weilstrup, der i 1878 solgte den til Niels Skikkild Jensen, der dog afhændede den året efter til uldspinder Kramer, som solgte den til sin svigersøn bager Chr. Nielsen Torp. Denne ombyggede den 1916 og solgte den 1919 til snedker A. P. Madsen. Nielsen Torp, der var Handelsstandsforeningens

Alfred Petersens (Abildgaards) købmandsgård Vestergade 21 (fra 1912)

formand 1942—46, overtog 1919 et kafferisteri i Østerbrogade efter Fr. Smith.

Ejendommen Vestergade 11 er en af de ikke få, som konsul Math. Møller en tid har ejet. Han overdrog den 1862 til købmand Carl Jacobsen, som i 1883 udlejede den i gårdens forhus værende »boutik« til stationsforvalter C. C. Jacobsen, Bonnet, der her drev manufakturhandel, mens ejeren forbeholdt sig ret til fremdeles at drive herreekviperingshandel samt salg af fodtøj. Lejen var 800 kr. årlig. Lejeren fik ret til 1. at henlægge aske og andet affald på møddingspladsen i gården — 2. at tage vand i en brønd i østre sidebygning, dog kun om dagen — 3. at benytte latrin i gården, der også benyttes af ejerens folk — 4. indkørsel af brændsel og personlig færdsel gennem den for gårdsrummet værende port, dog kun for tidsrummet fra 6 morgen til 10 aften. Til sikkerhed for lejeafgiften kautionerede lejerens svoger, købmand J. Jensen. Denne sidste købte dog året efter ejendommen, som han 2 år senere solgte til dyrlæge M. Kallesøe, som samtidig drev en pænere beværtning, der var meget besøgt af landboere, særligt, når de var i byen på deres torvedagsture. Fru Maren Kallesøe over-

tog ejendommen 1911 efter sin mands død. Hun solgte den 1917 til sin søn Aage Nicolai Kallesøe og sin svigersøn Mads Kjær, begge maskinhandlere. Den sidste fik skøde på hele ejendommen 1922, men solgte den året efter til karetmager Jens Hestbech, hvis enke overtog den 1953 og solgte den 1956 til Lemvig Sparekasse.

I den store købmandsgård, Vestergade nr. 7, havde en af byens matadorer, konsul Mathias Møller, fra 1839 sin forretning. Han var født her i byen 1815 som søn af en toldbetjent, om hvem det fortælles, at da han engang søgte om at blive kontrollør på vagtskibet i Aggerkanalen, havde han underskrevet sit navn så utydeligt, at det kunde læses som Nøler. Han fik da besked på, at en sådan havde man ingen brug for på denne post. På sønnen passede navnet i alt fald ikke. Han var en meget virksom og foretagsom mand, der var med i det meste af, hvad der foregik i byen. Antagelig er han den Møller, der i 1859 havde besøg af H. C. Andersen, som da var på rejse i Vestjylland. Møller overdrog 1873 forretningen til N. Christensen, der var fra Hjortkjær i Ramme og undertiden benævnes efter sit fødested. Han havde tidligere haft handel sammen med Bechgaard i en gård på østsiden af torvet. Christensen førte her den store forretning videre til sin død 1896, hvorefter hans enke førte den videre ved hjælp af sønnen Jens Møller Christensen, som overtog den 1901 og derefter i 1907 ombyggede forhuset med facade både mod Vestergade og Svirrebommen, hvorimod de gamle bygninger er bevaret i gården, hvor endnu en oval plade minder om konsul Møller. Der står: Med Gud — Mathias Møller 1846. Efter I. M. Christensens død overtog guldsmed Emil Smedegaard ejendommen, hvor han har indrettet forretningslokaler i den vestlige del, medens kolonialforretningen fortsættes i den midterste del af forhuset mod Vestergade med Holger Houstoer som indehaver.

Hjørneejendommen overfor på den anden side af Svirrebommen, Vestergade 5, der nu rummer Schumanns Herremagasin, ejedes på den tid af kammerråd Andrup, Math. Møller og F. Hestbech, 3 af byens matadorer. De overdrog den 1867 til sadelmager Andreas Chr. Lund, en af de 3 kendte brødre, som i sidste halvdel af forrige århundrede betød så meget for byen. Han beboede den dog ikke alene. Også broderen Theobald, der var urmager, havde sin forretning her, og det var ham, man først kom ind til, når man kom ind gennem indgangsdøren på hjørnet, da den førte ind i urmagerbutikken. Bagved havde så sadelmageren sit værksted. Begge de to brødre havde i 1864 været med i krigen. Den tredie bror træffer vi i Søndergade.

De andre grunde langs Svirrebommen var haver. Senere blev der på den grund, hvor Folkebanken nu ligger, opført en ejendom med købmandsfor-

Gl. billede fra Vestergade. De to drenge står ved ejendommen Vestergade 5 (nu Schumanns Herremagasin)

retning, der blev drevet af købmand Mads Peder Dahlgaard til 1899, da ejendommen blev solgt til købmand Peder Lund Olesen, en broder til proprietær Olesen, Gudumkloster. I 1909 solgte Olesens arvinger ejendommen til A/S Lemvig Landmandsbank, der i 1922 blev overtaget af Andelsbanken til en filial af Den danske Andelsbank, Lemvig. I 1925 blev ejendommen overtaget af den nystiftede Lemvig Folkebank A/S.

Vi er nu snart tilbage ved Torvet, hvor apoteket også dengang dannede hjørnet med en lang længe mod Vestergade og en mod Torvet. Her boede fra 1847 apoteker Eilschou, som 1872 efterfulgtes af A. Th. Ramsing. Denne var her kun i 4 år, men var i denne tid med i flere ejendomshandeler; fra 1876 C. Th. Simonsen, fra 1925 Hartvig Müller, som 1942 kom til Sct. Mathæus apotek i København, derefter L. Krogh, som tidligere havde haft materialhandel her i byen og en tid været medlem af byrådet, flyttede 1952 til Ry og døde der 1956. Fra 1952 har O. Blumenhagen ejet apoteket.

Ved siden af apoteket boede snedker R. Holms enke. Snedkeren var død 1855. I 1900 overdrog Søren Jensen Knudsen ejendommen til Niels Nielsen

Kjeldsen, der ejede den til 1906 og solgte den til M. Weilstrup, som i 1923 afhændede den til Jens Chr. Carl Andersen. I 1925 overtog Weilstrup pany ejendommen. Senere lejede købmand H. Schumann butikken og drev her forretning til 1934, da han købte ejendommen i Vestergade 5. Butikken her blev udlejet til herreekviperingshandler H. C. Jessen, »Perfekt«.

På hjørnet af torvets vestside ud mod Svirrebommen havde vognmand Peder Nielsen Gilsgaard 1848 overtaget ejendommen efter sin fader, slagter Niels Pedersen Gilsgaard. Sønnen opgav imidlertid vognmandsforretningen og fortsatte slagterforretningen. Han tog i 1852 en 24-årig ung mand, Ole Nielsen Nygaard fra Nr. Nissum, i lære. Det var den mand, der senere fik navnet »Danmarks vandrende afholdsapostel«. I 1858 døde Gilsgaard, som i de senere år på grund af drik og deraf følgende sygdom havde ladet Ole passe forretningen. Året efter giftede denne sig med enken og førte forretningen videre, til han 1881 afstod den til J. Chr. Mortensen og flyttede ud på bymarken. Samme år stiftede han Lemvig Afholdsforening, og han blev efterhånden så grebet af denne sag, at han optog den virksomhed, der berettigede ham til den anførte titel. I hundredåret for hans fødsel, 1928, hædredes han ved, at der blev rejst et mindesmærke for ham ved Lemvig Sø. — I ejendommen på Lemvig torv var der senere i mange år restauration.

Vi går derefter en tur om ad Svirrebommen og finder den ejendom, hvor P. Thorsen i mange år havde trælhandel og før ham Hans Jensen. Denne ejendom overtog konsul Møller fra Andrup 1849. Her var i årene 1870—93 kontor for Sparekassen — man ser endnu fra den tid det store messinghåndtag til dørklokken.

På hjørnet af Svirrebommen og Søndergade lå en stor gård, der foruden den nuværende hjørnebygning også omfattede Jespersens Hotel. Denne gård ejedes af byfogden, baron Rosenkrantz, som 1853 havde overtaget sit embede her. Han blev her dog kun i 5 år; så søgte han forflyttelse, rimeligvis for at få lejlighed til at realisere sine ejendomme her, efter at han havde haft stort formuetab på grund af en fuldmægtigs besvigelser, mens baronen havde været på udenlandsrejse. Gården vedblev dog længe at blive kaldt »baronens gård«. I 1867 blev den overtaget af Andrups førstekommis Jens Larsen, der foruden at være købmand også var skibsekspeditør. Senere havde Andreas Christensen her sin købmandsgård til 1908. Derefter var der i 30 år højskolehjem, hvorefter ejendommen blev købt af hotelejer Th. Jørgensen.

På den grund, hvor nu Teknisk Skole ligger, lå der da et hus, hvor der boede en enkefru Sidelmann fra 1832. Hun overlod 1873 huset til sin datter Sophie.

I den ejendom, som nu ejes af fru Helga Fynboe, boede fra 1832 skomager Hørning, og den beboedes af samme familie gennem en lang årrække. Her var en tid Hørnings pensionat. Senere ejedes ejendommen af S. Stigaard. — En datter af J. P. N. Hørning var lærerinde ved Lemvig skole 1883—1913.

I det næste hus havde Theodor Gierulff sin manufakturforretning. Han var endnu ganske ung, og hans mor, der siden 1853 havde været enke efter prokurator Gierulff, havde skødet på ejendommen indtil 1864. Th. Gierulff er også en af dem, som Falbe-Hansen omtaler blandt sine omgangsvenner. Han var en af foreningens stiftere og i mange år kasserer. Senere har S. C. Fynboe og Anthon Thomsen haft ejendommen, og siden 1940 Otto Riis Jensen.

Hvor nu købmand Erik Langer bor i Søndergade 16, boede urmager Fædder Høyer Lillelund, som en tid var borgerrepræsentant. Han var 2. generation af slægten Lillelund i Lemvig. Den første var købmand Hans Lillelund. Han var præstesøn og gift med en præstedatter, Birgitte Høyer, hvis slægt kan føres tilbage til den store godssamler Christen Linde den Ældre på Volstrup. Hans Lillelund var »eligeret borger«, d. v. s. medlem af det udvalg, som skulde bistå byens råd og være medbestemmende navnlig på det økonomiske område. Denne institution blev ellers i de fleste byer ophævet ved Enevældens indførelse; men i enkelte byer vedblev den at bestå, indtil den afløstes 1837 af borgerrepræsentationen, således her i Lemvig, hvor der kun synes at have været 4 eligerede, medens der i andre byer kunde være op til 24. Efter F. H. Lillelunds død overtog sønnen H. A. Lillelund ejendommen, men solgte den kort efter til gartner L. P. Graabek.

Den gamle købmandsgård, Søndergade 20, blev 1840 tilskødet kammerråd Andreas Witalius Andrup af hans fader kancelliråd R. Ø. Andrup. Fra den tid, da A. W. Andrup havde den store købmandshandel, gengives sidst i dette afsnit et udsnit af livet, som det formede sig i en sådan gård. I 1888 fik Chr. Jensen Boel ejendommen ved auktion, 1901 købmand Andreas Holm, 1953 blev den overtaget af fru Caroline Holms arvinger. Fra 1955 har købmand Lars Raakjær Jespersen ejendommen.

I den del af den andrupske gård, som benævnes Nedergård, var bagbygningerne for størstedelen indrettet til avlingen og stalde. I forhuset boede dr. With, der 1867 blev Andrups svigersøn. Efter hans bortrejse 1882 blev der her indrettet trykkeri for Lemvig Avis, der redigeredes af cand. theol. Mathias Smith Hestbech, en søn af købmand Fr. Hestbech, og ved auktionen efter fru Andrups død købte M. S. Hestbech ejendommen, hvor der siden har været bogtrykkeri i samme families eje.

I Søndergade nr. 24 træffer vi Christian Christoffer Lund, den tredie

af de tre brødre. Han havde endnu ikke skøde på huset, men havde fået etableret en købmandsforretning i sin moders ejendom. Moderen, Nicolette Lund, var enke efter guldsmed Peder Lund, som døde 1849, efter at han på hjemturen fra et marked i Holstebro var bleven forkølet, fordi han havde taget sin frakke af for at dække sine frysende drenge. Disse havde været med for at hjælpe til med handelen på markedet. Enken søgte at føre forretningen videre; men det vilde ikke lykkes, og nu havde så den ældste søn fået begyndt en købmandsforretning her og fik i 1859 skøde på ejendommen. I begyndelsen gik det dog småt med handelen, og C. C. Lund fik da i 1861 med økonomisk støtte af A. W. Andrup, F. Hestbech og Math. Møller også startet en boghandel, og nu kom der efterhånden gang i sagerne. Lund var tillige fra 1856 byens kæmner og var så 1857 med til at stifte Handelsforeningen. 35 år efter var han den eneste tilbageværende af de 20 stiftende medlemmer, og han blev da udnævnt til foreningens første æresmedlem. Han døde 1905, og efter hans hustrus død blev huset her ved fundats af 23. april 1920 indrettet til »Kæmner C. C. Lund og Hustrus Stiftelse« til bolig for 4 ugifte kvinder.

I ejendommen ovenfor var der smedeforretning. Her boede smedemester J. Therkildsen fra 1843 og derefter hans søn. Fra 1943 er tømrermester Hans J. Hansen ejer. Længere oppe, i matr. nr. 65, boede gørtler Jens Sand fra 1843 og i nr. 67 drejer Kr. Holm fra 1853—85. Det er senere omtalt, at han sammen med en kollega stred for at få privilegium på handel med piber og reservedele til samme. I matr. nr. 72, hvor nu skibsfører Jens Brunsgaard Knudsen bor, boede murermester Hans Bloch fra 1841—70.

På den anden side af Søndergade boede fra 1852 malermester Andreas Jensen. Denne ejendom er endnu i den samme slægts besiddelse. Længere nede, i matr. nr. 81, boede fra 1852—74 skipper Rønberg, hvis søn A. J. Rønberg 1917 blev havnefoged i Lemvig, efter at han som sømand havde været ude i den vide verden og deltaget i Boxeroprøret i Kina 1901 som fører af et hospitalsskib, været havnelods i Port Arthur 1902—04, gjort aktiv tjeneste i den russisk-japanske krig 1904—05, dels som fører af et hospitalsskib og dels i torpedotjenesten, derefter en tid i russisk tjeneste, før han igen opsøgte de hjemlige strande.

På det hjørne, hvor Lemvig Brugsforening nu har forretning, ejede A. W. Andrup en parcel, som enkefru Andrup 1870 overdrog købmand P. Pedersen. Den er sikkert først da bleven bebygget, og siden har der været handel her. P. Pedersen døde i sommeren 1885, hvorefter J. Chr. Harpøth Zilstorff havde forretningen til 1892, da den blev overtaget af Anthon Thomsen, der gennem en årrække var et virksomt medlem af foreningens bestyrelse (kasserer). I 1926 overgik den til sønnen Carl Joh. Thomsen,

hvorefter Poul Lønskov havde den nogle år, inden Brugsforeningen flyttede herop fra sine tidligere lokaler i »Baronens Gård« på hjørnet af Svirrebommen og Søndergade.

Ved den såkaldte Gydebom Markvej havde garver Jens Fynboe i 1839 overtaget ejendommen efter Mads Grønfeld, der var feldbereder. Det var jo noget i samme branche; men en feldbereder gav sig kun af med den såkaldte hvidgarvning, der bestod i en behandling med fedtstoffer og kalk, hvorved skindene kunde blive tilstrækkelig præparerede til benyttelse til de beklædningsgenstande, skindbukser og kofte, som da var almindelig brugte blandt landalmuen. Stedets ualmindelige navn »Gydebom Markvej« hidrører sikkert fra den omstændighed, at der ved indførsel af indenlandske produkter til byerne skulde betales en afgift, konsumtion eller accisse, ved alle indfaldsveje til byen. Der var her i Lemvig 4 steder anbragt bomme, som først åbnedes af bommanden, når afgiften var betalt. Endnu er bevaret navnet Østerbom. Her i Søndergade var der altså et sted, hvor der førte en vej ud til bymarkerne, således som der også gør det i dag. Hvis der her var fri adgang, var der jo nem mulighed til at undgå den forhadte afgift — det satte forøvrigt mange en ære i, og utallige historier gik der om, hvordan det var lykkedes at holde bommanden for nar. Derfor var der her bleven anbragt en bom, så uvedkommende ikke ad den vej kunde føre afgiftspligtige varer ind i byen, og bommen kunde kun åbnes af dem, der lettest ad den vej kunde komme til deres jord. Pligten til at svare denne afgift blev ophævet ved lov af 7/2 1851 efter at der i 1837 var sket en betydelig reduktion i antallet af afgiftspligtige varer. Derefter er bommen sikkert bleven fjernet. Ejendommen her er endnu — gennem flere generationer — bevaret for Jens Fynboes efterslægt; og en naboejendom, hvor snedker David Holm boede fra 1820—73, blev 1921 af enkefru Yderstræde solgt til garvermester Anthon Fynboe.

Huset Søndergade 19 blev bygget 1856 af guldsmed Hans Andreas Lillelund på en grund, der var solgt ham af A. W. Andrup. Ejendommen blev 1890 overtaget af sønnen, guldsmed Fædder Høyer Lillelund, efter hvis død 1919 hans enke førte forretningen videre til 1936, da ejendommen blev overdraget til skomager Børge Kvist Jensen. — I nr. 17 boede brygger N. Weilstrup fra 1854—88. Hans navn træffer man jævnlig i forbindelse med ejendomshandeler.

Søndergade 13 ejedes i en del år af C. C. E. Fibiger, som i 1886 var en af de højest beskattede. Ejendommen blev senere overtaget af guldsmed F. F. Erlandsen, som vi før har truffet i Vestergade. Han har dog næppe boet her. Fra 1895—1920 ejedes huset af købmand M. P. Dalgaard.

I huset ved siden af, som nu ejes af vognmand Jens Østergaard, boede

fra 1840 Termine Øllgaard Høegh, f. Andrup. Hun var en søster til kammerråden og havde en tid været gift med Andreas Høegh fra Rammegård, som 1822 købte Vejbjerggård i Humlum, men under den frygtelige landbrugskrise i tyverne mistede alt, hvad han ejede, og da han tillige skildres som en karakterløs og i mange måder dårlig person, blev ægteskabet opløst, og Termine drog med sine 3 pigebørn til sin fader i Lemvig. Han tog også godt imod dem, og da han omkr. 1840 skiftede med sine børn, fik Termine altså ejendommen her. Hun døde juledag 1867, nogle måneder før sin broder, kammerråden. Datteren Sophie fik så ejendommen, men skødet er først udstedt 1840. Derefter fik H. F. Giismann den 1874.

I Søndergade 7 boede enkefru Nikoline Smith, som 1853 havde fået skøde på ejendommen og 1879 overdrog den til H. P. Smith, fra 1884 hans enke Johanne Christine, f. Gierulff, en søster til manufakturhandler Gierulff. I huset ved siden af, hvor nu bagermester Aage Nielsen har sin forretning, boede fra 1855 prokurator V. J. Hjort, som havde en efter tidens forhold stor sagførervirksomhed. Han gav udkast til foreningens love, som gjaldt fra 1877, og tjente derved 30 kr. Gennem en årrække fra 1891 boede her urmager M. P. Kastberg.

Vi kommer nu tilbage til Torvet. Hvor nu cigarhandler Johs. Bjørn har sin ejendom, boede fra 1826 skrædder Niels Sehested Kjerulff, hvis plejedatter Ciliane Johanne Reichnagel blev gift med en farver Henriksen i Holbæk. Deres søn, Niels S. Kjerulff Henriksen, kom ved hjemmets opløsning 1855 til Lemvig og blev opdraget hos skrædderfamilien. Han tog i 1864 lærereksamen på Blågård og var gennem en lang årrække lærer i Hodsager og senere i Tvis. Gennem hans dagbøger, som er gengivet i Hardsyssels Aarbog 1927, får man et interessant indblik i, hvordan lærernes kår var i Vestjylland i sidste halvdel af forrige århundrede. Han har udgivet »Vejledning for Kirkesangere ved Benyttelsen af Kingos Salmebog«, og han var i nogle år redaktør af »Ringkjøbing Amts Skoletidende«. — Kjerulff havde overtaget ejendommen her efter provst P. K. Lind.

På søndre side af torvet lå også byens jordemoderbolig. Distriktet ejede huset fra 1816 til 1898, da købmand Emil Aasted overtog ejendommen og byggede en 2-etagers facadeejendom og oparbejdede her en stor isenkramforretning, som han ledede til sin død i 1948. Konsul Aasted var foreningens formand fra 1915—21 og gjorde et energisk arbejde for at få statsbanen til Lemvig — udnævntes på sin 80-års fødselsdag til æresmedlem. Den store forretning drives nu af sønnen Emil H. Aasted, bistået af 3. generation, Mogens Aasted, der forestår engros afdelingen.

På nabogrunden mod øst lå i sin tid byens latinskole. Den blev i lighed med latinskolerne i flere mindre byer nedlagt med udgangen af året 1739.

Conrektoren Peter Wilse blev da kordegn ved Lemvig kirke og 3 år senere sognepræst i Søndbjerg og Odby på Thyholm. Sønnen, Jacob Nicolai Wilse, der andensteds er omtalt, er dog næppe født i ejendommen her på hjørnet af torvet og Vasen, da rektoren 1732 nægtede at have en gift hører boende her; men fra 1740 var her bolig for kordegnen, og herfra har så drengen taget de ture ud til moderens familie på Nørre Vinkel, som han satte så stor pris på. Efter nedlæggelsen af latinskolen blev bygningen benyttet som »dansk skole« og var som sådan i brug til den nye skole 1856 blev bygget i Skolegade. Huset her blev da overdraget værtshusholder Jens Iversen, som dog allerede 1859 overdrog den til Fr. Hestbech, hvis søn Erik M. Hestbech i mange år havde isenkramforretning her, til han 1881 overdrog ejendommen til købmand, kæmner Mads Sørensen, fra 1886 købmand N. S. Mehlsen, som havde materialhandel, og 1895 overdrog ejendommen til skotøjshandler Lysgaard Madsen.

Hvor Centralbiblioteket i 1931 fik bygget sin ejendom, boede i en årrække snedkermester Johs. Hansen, som 1866 skødede den til gartner Søren Pedersen.

Vi er her ved hjørnet af Skolegade, som sikkert er den gade, der i 1857 betegnes som ny. På kortet fra 1858 er der kun denne ene bygning i hele gaden. På den ældste del af bygningen står årstallet 1857, men alle andre kilder melder, at den er opført 1856. Der var da 2 lærere foruden kateketen, der var førstelærer. I 1857 var der skifte i dette embede, idet Jonas Chr. Richter i begyndelsen af året blev kaldet til residerende kapellan i Slagelse, og hans eftermand, Andreas Faurschou, blev først kaldet i september. Han var her kun i 7 år, inden han blev kaldet til sognepræst i Dejbjerg. En søn af ham, Johs. Faurschou, har i Hards. Aarbog 1922 skrevet om barndomsminder fra Lemvigegnen. Den ene af de 2 lærere var Jens Grummesgaard Aggersborg, der var født 1815 i Lemvig som søn af købmand Chr. Aggersborg; han blev dimitteret 1839 fra Snedsted seminarium og var ansat ved skolen her fra 1841—87, fra 1869 tillige kordegn. Han boede i en lang årrække i den ejendom i Skolegade, som nu tilhører landsretssagfører Stentsøe. I den gamle skole havde der kun været 2 lærerkræfter, men da den nye skole blev taget i brug i 1856, blev der ansat endnu 1. Det blev Jens Johannes Andresen, som var født 1835 i Husby i Angel, og samme år, som han blev ansat her, havde taget eksamen i Jelling. Han var tillige organist i de 5 år, han var ansat her, inden han blev forflyttet til Toksværd ved Næstved. I 1896—97 blev skolen udvidet med en tilbygning, som red. H. Lilholt betegner som det højeste og et af de grimmeste huse i byen. Senere er skolen udvidet flere gange.

I Vasen boede fra 1856 kobbersmed Bent Møller, men dette matr. nr. er senere overtaget af kommunen.

I Vasen havde brygger N. Veilstrup flere ejendomme og grunde, som han delvis havde købt af birkedommer Schønau. En af disse, matr. nr. 110, der nu hører til Bredgade, overdrog han 1856 til Peder Hansen Sløk, der var postbud, men omdelingen af breve tog ikke hele hans tid, så han havde også andre erhverv, bl. a. var han skrædder og i en årrække byens vægter, 1886 blev ejendommen overtaget af hans søn, Hans Chr. Friis-Sløk, der var fotograf, musiker, sanglærer ved Realskolen og fra 1897—1917 organist ved sognekirken. Han døde 1919, og hans enke, Anne Marie Bjerg, overdrog samme år ejendommen til Christian Mouritsen, der var kørende post til Nr. Nissum. Fra 1946 har hans enke skøde på den.

Matr. nr. 111, som nu ejes af Carl Børge Christensen, overtog A. W. Andrup 1840 fra sin fader. Fru Andrup skødede 1868 ejendommen til træhandler L. M. Nielsen. 1875 fik part. H. Gøtsche den og 1909 Mette Marie Gøtsche. — Matr. nr. 114 overtog murermester P. Nielsen Tørringbjerg i 1856, han kaldes senere Berg. I 1875 overgik den til branddirektør J. Th. R. Edsberg. Fra 1919 boede her købmand Jens Godballe. Ejendommen ejes nu af snedkermester Georg Hansen.

Hvor nu Missionshuset ligger, boede i mange år Jacob Nederby, som 1863 overtog ejendommen fra Købstadforeningens Skiftekommission. Hans arvinger overdrog den 1889 til skomager N. Poulsen. Kommunen overtog den 1918 og solgte den 1929 til udvalget for opførelsen af et nyt missionshus. Dette var færdigt og blev taget i brug 1931.

Den ejendom, som nu ejes af bogtrykker N. Gadgaard Nielsen, overtog karetmager Niels Thing i 1849 fra rebslager T. Bjørn. Senere boede her smedemester S. Chr. Christensen. I 1913 gik den til P. Jensen Nygaard, 1925 til Chr. Hahne Christensen, 1946 til N. Gadgaard Nielsen.

Vasen nr. 3 overtog distriktslæge Sølling 1864 fra skiftekommissionen, 10 år senere blev ejendommen tilskødet hans enke, Henriette Sølling. Hendes arvinger solgte den 1901 til garver S. Chr. Fynboe, som året efter overdrog den til sadelmager Chr. Sløk d. Ældre, hvis enke 1933 overdrog den til Chr. Sløk d. Yngre. Dennes enke, Ingeborg Sløk, fik skøde på ejendommen 1955.

I matr. nr. 122, som nu er en del af Vasegården, boede fra 1839 købmand Andreas Krogh, en af foreningens stiftere. Han havde overtaget ejendommen fra enke Kathrine Møller, og 1874 overtog hans søn, Peder Krogh, den. Efter hans død solgte hans enke den 1881 til stationsforstander Aubeck, som i 1885 skødede ejendommen til Ephraim Jensen, som samme

Gl. parti fra Lemvig torv

år fik skøde på den del af ejendommen, der vender mod Østergade. Denne del overtog han fra Jens Chr. Romled »ved dennes værge«, et udtryk, der i sin korthed giver et lille indblik i en tragedie. Det var i denne ejendom den senere omtalte købmand N. C. Nørby havde sin forretning, som han i 1869 overtog fra Anders P. Balle. Den blev i 1882 overtaget af købmand Chr. Hansen, som så 3 år efter solgte til Ephraim Jensen. Denne, der var søn af møller Niels Ephraim Jensen, Lemvig Mølle, havde så her i henved et halvt århundrede sin store virksomhed og var med til at præge sin stand og sin by med samt dens opland. Det blev noget i retning af det, som det andrupske dynasti et halvt århundrede tidligere havde været. I den store købmandsgård med indkørselsporte både fra Østergade og fra Vasen var der navnlig på lørdage et myldrende liv, når de mange landboere kom kørende til staden for at foretage deres indkøb til husholdning og bedrift. Lyden af vognhjulenes skramlen og hestenes trampen over gårdens toppede stenbro gav dagen igennem genlyd under portens bjælker og mellem gårdens stald- og lagerbygninger. Bagest i gården lå et ølbryggeri; antagelig det, som Nørby i sin tid søgte hjælp af foreningen til at oprette. I gæstestuen, hvor der serveredes kaffe eller »søde dramme« til de kørende gæster, var der ustandseligt rykind. Butikssvendene havde travlt med at ekspedere

Gl. parti fra Lemvig torv

de lange ordresedler, og i gården var der travlhed for gårdskarlen med fraspænding og med at få petroleum i tøndevis, foderstoffer og andre grovvarer anbragt i vognfadingen. I gæstestue, butik og lagerrum færdedes Ephraim — mere blev han ikke kaldt — vekslede ord med kunderne, gav råd og vejledning og tog selv et nap med, hvor det behøvedes. Overalt gik han med sin rundpuldede hat på, skubbet lidt tilbage i nakken; den blev kun fjernet for højtstående rangspersoner. Ud på aftenen, når det blev »ve' æ ti', te æ bønder skuld' å æ bøj,« som det hed med datidens mundheld, som forøvrigt kunde bruges på alle døgnets tider, var der travlhed med forspænding, udveksling af afskedshilsener, betaling af drikkepenge o. s. v. Jo senere det blev, des mere højttalende var kusken, og des mere eksplosionsagtige var piskesmældene, når køretøjet larmede ud gennem porten og ud ad gaden, hvor lyden af vogn og hestes berøring med stenbroen efterhånden tabte sig; og sent — meget sent — bredte stilheden sig efter dagens larm over den gamle købmandsgård. — Ja, det var en anden tid; men Ephraim Jensen hørte også en anden tid til, og selv om en del havde ændret sig, inden han døde 1934, føltes det alligevel som et brutalt brud med fortiden, da den gamle købmandsgård blev brudt ned, og den nye Vasegård rejste sig på dens tomt.

Handelsgartner P. P. Madsens ejendom ejedes fra 1838 af rebslager Th. Bjørn. 1886 blev den af skifteretten overdraget til gartner P. Pedersen.

Naboejendommen blev 1860 af murermester I. R. Nielsen overdraget til murermester Th. Birchmann, som 1878 overdrog den til boghandler Herman Bech, hvis nevø, boghandler Herman Møller, fik skøde 1915.

Grunden, hvor rådhuset senere blev bygget, overtog sognefoged J. C. Harpøth i 1863 fra skiftekommissionen. Han overdrog den 1873 til prokurator Jens Harpøth, som samme år solgte den til Ringkøbing amt og Lemvig kommune, som her i fællesskab opførte rådhuset 1876—77. I 1942 overdrog amtsrådet sin andel til Lemvig kommune.

Naboejendommen mod øst blev i 1871 af justitsråd Claudi skødet til landmand C. C. E. Fibiger. Her boede fra 1879 læge Victor Dethlefsen og fra 1913 kreaturhandler Niels Mattrup. Der er foretaget flere udstykninger fra denne ejendom.

Hvor nu Missionshotellet ligger, var grunden dengang næppe bebygget. I 1871 fik distriktslæge Ludvig Gottschalk udlægsskøde fra fogedretten. Han, der siges at have været så svær, at han måtte bære sin mave i en rem, levede ikke ret længe efter. 1872 fik hans enke skøde på ejendommen, som 1889 overtoges af toldforvalter Diderichsen. Han solgte den samme år til Lemvig Afholdsforening, som siden stiftelsen 1881 nu havde vokset sig så stærk, at den kunde købe ejendommen her for 14.000 kr. Den havde nu et sted at samles, og her byggede man i 1915 Afholdshotellet, der en tid kaldtes Hotel Lemvig, men nu er missionshotel.

Omtrent på dette sted var dengang broen, der førte over den »liden Aae«, som førte vandet fra søen ud i fjorden, den er nu overdækket. Længere ude var der kun meget lidt bebyggelse. Ved »Struer Landevej« lå dog et hus, som Poul Jensen Dalgaard 1858 solgte til Karen Marie Skougaard. 1865 fik Kristen Mortensen skøde »efter at være ægteviet med foregaaende Eierinde.« Han havde det til 1892, da det blev tilskødet Niels Chr. Holm. Nu landpost M. Nielsen.

På den anden side af gaden, hvor nu installatør Knud Jepsen bor, fik købmand Emil Skougaard i 1855 skøde på ejendommen. 1880 overgik den til Mikkel Chr. Pedersen, 1898 til datteren Karen Margrethe Pedersen, som 1908 solgte den til cyklehandler Andreas Jepsen.

Længere nede boede smedemester Peter Jensen, som i 1854 havde overtaget hvervet efter smedemester Jens Iversen. Denne solgte året efter en grund ved nuværende Østerbrogade til gartner Jens Sørensen, fra 1884 ejedes den af købmand Chr. Sørensen, fra 97 af C. P. Aaberg m. fl. Senere ejere: Andersine Bertelsen, Albert Fomsgaard, Jens Olsen, urmager N. Christensen og fra 1954 lærer Ingv. Mosegaard.

Smeden havde endnu en ejendom, som han 1853 solgte til Kristen Strand, fra 1874 boede her snedker P. Vadskjær Bak. Nu Viggo Jeppesen.

Ved den såkaldte Østerbom Markvej boede fra 1852 tømrermester Anders Kjærgaard. I 1927 overtog Marinus Larsen huset efter fisker A. M. Øgendahl.

Hvor nu købmand Henry Smed har sin forretning boede fra 1835 tømrer Peder Kristensen Saxkjær. I 1856 solgte hans enke ejendommen til Jacob Nielsen Brunsgaard; i 1886 fik M. C. Tonsberg skøde. Fra 1913 boede her købmand Chr. Bendtsen; i nogle år havde A. C. Hyldahl ejendommen, indtil Henry Smed overtog den 1934.

Pladsen, hvor nu snedkermester Magnus Holm har sin forretning, har næppe på den tid været bebygget. 1875 købte Andreas Krogh den fra præstekaldet. 1888 fik tobaksfabrikant A. Anchersen ejendommen overdraget ved vielsesattest; men han overdrog den samme dato til snedker C. Holm. Hans arvinger skødede den 1916 til snedker Carl Holm. 1932 blev den overdraget til Magnus Holm.

På vor tur kommer vi nu forbi den gamle præstegård med den meget lange stuelænge ud mod gaden. Her boede sognepræsten, Andreas Jacob Kaarsberg, som i 1854 havde afløst Johan C. Fr. V. Melbye, der i 1847 havde været med til at oprette Lemvig Sparekasse og været dens medbestyrer til sin bortrejse. Også Kaarsberg var et par år med i ledelsen af sparekassen, men trak sig i efteråret 1857 af helbredshensyn tilbage. — Det stille præstegårdsliv blev afløst af en larmende travlhed, da sognepræsten i 1938 flyttede ind i den nye præstegård ud mod Ågade, og Motorkompagniet rykkede ind her.

Ejendommen Østergade 11 overtog glarmester Peder Nielsen Stausholm 1869 fra enkefru Gross. Fra 1875 havde Laust Jensen Boel ejendommen. Den blev 1898 overtaget af L. Kier, der fra 1887 havde drevet forretning som lejer af Carl Bechgaards kolonialforretning. I 1909 udlejede L. Kier butiksforretningen og drev selv en betydelig korn- og foderstofforretning samt kolonial en gros. Konsul L. Kier var fra 1911—15 Handelsstandsforeningen en meget virksom formand. Efter L. Kiers død 1934 overtoges ejendom og forretning af sønnen Svend Aage Kier, der nu har optaget sin ældste søn som 3. generation i firmaet. S. A. Kier var foreningens formand 1933—42 og gennem en årrække indtil 1956 bestyrelsesmedlem af Den jydske Handelsstands Centralforening.

Østergade 9 er en ejendom, der er frasolgt nr. 7 af skomager L. Kjeldsen. Den blev i 1884 købt af Peder Andersen Boel. Der blev i ejendommen i 1903 indrettet en trikotageforretning, som blev drevet af Andersine Ber-

telsen. Forretningen blev solgt til Rebecca Fomsgaard, der atter afhændede forretning og ejendom til Sv. Mortensen i 1949.

Hvor nu Poul Snabe Hansen har sin forretning i nr. 7, boede fra 1855 enkefru Stine Gjørup, f. Slichtkrull, fra 1881 skomager L. Kjeldsen. Omkr. 1934 blev ejendommen købt af Poul Snabe Hansen, som var kommis hos Ephraim Jensen indtil dennes død. Han købte da forretningen der, men ikke ejendommen. Forretningen blev da flyttet over i ejendommen her.

Hvor nu herreekviperingshandler Otto Madsen har sin forretning lå en ejendom, som A. W. Andrups enke overdrog til Jens Møller Dalgaard i 1867. I 1901 blev den overdraget til rebslager Th. Bjørn, hvis enke 1914 skødede den til træhandler Carl Chr. Wolder, som 2 år senere solgte til Mariane Nielsen, hvorefter den 1945 blev overtaget af Otto Madsen.

Hvor nu Lemvig Socialdemokrat har til huse boede snedker C. Holm. Han købte ejendommen 1855 af købmand A. J. Beyer og havde her sit virke, til han 1888 flyttede hen, hvor forretningen nu er, og overdrog stedet her til manufakturhandler Jens Jensen, som 1902 overdrog til kunstdrejer S. Chr. Pedersen, som boede her og drev forretning i en lang årrække.

I hjørneejendommen, der nu optages af Lemvig Bank, boede en af Handelsforeningens stiftere, købmand C. M. L. Muusmann. Her holdt den norske skipper, haugianeren Tobias Adriansen sine møder, når han med sit skib lå i Lemvig. Det synes dog ret hurtigt efter 1857 at være gået tilbage for Muusmann, forretningsmæssigt set. Senere boede her skomager C. V. Rosenvinge, som 1867 solgte til den tidligere nævnte Jens Jensen, som her i en lang årrække drev sin manufakturhandel. Ejendommen blev 1902 overtaget af Lemvig Bank, som dog først 1921 byggede den smukke hjørneejendom, hvor den nu har sine lokaler. Banken havde hidtil haft til huse i ejendommen på hjørnet af Vasen og Skolegade, først som lejer hos prokurator Harpøth og fra 1898 som ejer. Denne bygning blev nu solgt til Lemvig kommune, der benytter den som kæmnerkontor. Ejendommen på torvet blev også efterhånden for lille for banken. Den købte 1934 naboejendommen og udvidede derved sine lokaler. Denne ejendom overtog værtshusholder Mikkel Chr. Pedersen i 1863 fra auktionsretten. Den blev 1884 overtaget af Hans Buch Bechgaard, en af de 3 brødre fra Dybe, der slog sig ned i Lemvig som forretningsfolk. Denne slægt kom i sidste del af forrige og i begyndelsen af dette århundrede til at præge byens handelsliv. Hans Bechgaard havde her en stor manufakturforretning, hvor landboerne trygt tog ind, da de her følte, at de fik en god og reel behandling og en venlig betjening og blev til sidst fulgt til dørs af chefen. I 1923 blev forretning og ejendom overtaget af sønnen, løjtnant L. B. Bechgaard, men senere lejet ud til Axel Steensgaard.

Hvem der har haft hjørneejendommen Torvet—Nørre Østergade, som Ågade dengang kaldtes, har ikke kunnet opspores; men i 1859 blev den overtaget af G. Jespersen. Muligvis er købmand Anders Jørgensen Beyer den forrige ejer. Han blev udmeldt af foreningen ved den tid, da Jespersen blev indmeldt. Det gik kun nogle få år for Jespersen. Fr. Hestbech overtog ejendommen, men solgte den 1868 til Niels Christensen og Laur. Buch Bechgaard, som nu drev købmandshandel her. I 1870 indmeldte de sig begge i foreningen. Efter at N. Christensen havde overtaget konsul Møllers forretning i Vestergade, overtog Bechgaard ejendommen her alene i 1873, men han fik kun en kort virketid, idet han allerede døde 12. maj 1874 på Frederiks Hospital i København. En søn, som var født nogle uger forinden, fik sin afdøde faders navn. Enken, Olrika Marie Bechgaard, solgte ejendommen 1874 til Hans Bechgaard, som 1883 overdrog den til broderen, Carl Chr. Bechgaard, derefter har flere af slægten haft den, indtil den 1930 blev overtaget af A. Chr. Hansen, som byggede den store hjørneejendom op.

Den næste ejendom i Ågade beboedes af skomager Berthel Smith, som 1842 havde købt den af Andrup. Senere boede her fra 1874 trælhandler Niels Lørup og fra 1927 Simon Lørup. Enkefru Byskou solgte den i 1953 til Sv. Mortensen.

Den søndre side af gaden ser ikke ud til på den tid at være meget bebygget. På den anden side havde landmåler Karl Hansen nogle ejendomme og grunde. Stedet, hvor nu dr. Chr. R. Roesgaard bor, solgte han 1861 til by- og herredsfoged Møller, som i 1858 havde efterfulgt baron Rosenkrantz. Enkefru Møller solgte 1872 ejendommen til den næste herredsfoged, Ole Worm Smith; hans enke fik den tilskødet 1895, og hun overdrog den 1904 til læge A. N. Andersen, hvis enke, f. Smith, 1929 solgte den til læge Georg Jepsen, der kom fra Nr. Nissum. Fra 1950 har dr. Roesgaard været ejer. Ole Worm Smiths enke og datter, lærerinde i Lemvig, Andrea Krarup Smith, blev begge dræbt ved Brammingeulykken 26. juli 1913.

Den næste ejendom overtog 2 af Gjerulff slægten i 1868 fra auktionsretten. Her boede den kendte biblioteksmand og forfatter, lærer Jens Bjerre, fra 1904—08, da han fik embede i Silkeborg. Fra 1928—35 lærer Joh. C. Korntved.

Den næste ejendom havde teglbrænder H. J. Smith. Han solgte den 1861 til Jens Madsen Abildgaard. Fra 1949 har Arthur Viborg Christiansen den.

Hvor nu frk. Wahlstrøm har sin modeforretning, boede fra 1851 bødker Bent O. Wahlstrøm. I 1861 havde skomager Wahlstrøm ejendommen; i dette år købte han en parcel af landmåler Hansen. Siden har ejendommen været i samme slægt; den blev 1953 overtaget af Hedevig Wahlstrøm.

Ejendommen, der nu ejes af KFUK, overtog Th. Bjørn 1872 fra aukti-

Ejendommen på hjørnet af Vejbelsgade og Ågade før 1907

onsretten. I 1884 var den igen til auktion; da blev den overtaget af Niels Kjærgaard, som 1888 solgte den til Carl Bechgaard, som havde den store tømmerhandel bagved. Han byggede den store villa, der nu ligger på grunden. 1924 overtog overlæge Jørgen Stürup den, og han solgte den 1943 til KFUK.

I ejendommen, hvor Johs. Hansen gennem mange år havde sin trælandel, og som nu ejes af Laur. Johansen boede Niels Grønfeld. Han var oprindelig feldbereder og overtog som sådan forretningen fra sin fader, Rasmus Grønfeld, 1827; men da han 1856 solgte en parcel til landmåleren, kaldes han værtshusholder. På den tid var den gammeldags tilberedning af skindene ved hvidgarvning gået ud af kurs.

Vi er nu igen nået tilbage til hjørnet ved torvet. Denne ejendom overtog vognmand Niels Madsen 1863 fra skifteretten, senere havde H. C. Godballe den. Han overdrog den 1905 til H. Birn, hvis søn, Anton Birn, overtog den 1919.

Vi drejer så om hjørnet og går ned i den gade, som på den tid kaldtes Øster Nørregade. Her boede bagermester Andreas Weibel, som 1853 havde

overtaget ejendommen fra sin moder. A. Weibel var i en årrække byrådsmedlem, og efter ham fik gaden navnet Veibelsgade. Sønnen, Johs. Weibel, overtog forretningen 1897, han overdrog den 1908 til L. S. Kvist, fra 1949 J. L. C. Dybdahl.

I ejendommen, hvor nu billedhugger T. Westergaard bor, boede fra 1821 snedker Peder Jessen, hvis datter overtog den 1872 og 1876 blev gift med Niels Pedersen. Deres datter overtog den 1900, og ved vielsesattest blev den tilskødet J. Vive Jensen i 1919; samme år fik murer Klausen skøde, og han overdrog den 1924 til T. Westergaard.

Den næste ejendom overtog bagermester M. Nyboe 1865 fra auktionsretten, derefter ejedes den af sønnen, bagermester H. P. Nyboe.

Hvor nu Aage Pedersen har slagterforretning, boede fra 1856 murermester Laust Christensen, som det år overtog ejendommen fra murermester P. Kr. Gammeltoft. I 1871 overtog slagter Chr. Nielsen den, og siden synes der at have været slagterforretning der.

Hvor nu Qvistgaards Hotel er, var der dengang byens rådhus. På kortet fra 1768 ses det, at bygningen tidligere har været trukket lidt længere tilbage fra gaden, og på den derved fremkomne plads mellem kirkegårdsdiget og rådhuset var byens torv. Da der omkr. 1830 blev bygget nyt rådhus, var den gamle kirkegård udlagt som torv, og man rykkede derfor den nye bygning nærmere gaden. Da det nye rådhus var bygget i Østergade, blev bygningen her solgt ved auktion 1879 til Julius Svendsen. 1882 overgik den til Jens S. Vestergaard, 1894 solgtes den ved fogedretten til gæstgiver P. Mikkelsen. Senere ejere er fra 1902 L. M. Yde — den kaldtes efter ham i mange år Ydes Hotel —, fra 1914 Andr. Olesen, 1930 J. Roesdahl Qvistgaard og fra 1945 fru Ingrid Qvistgaard.

I den store gård ved siden af rådhuset havde C. M. Foget sin købmandsgård; men den blev allerede 1862 af Jydske Købstadkreditforenings skiftekommission overdraget til Fr. Hestbech. Ejendommen strakte sig helt ned til »Fjordgade«, den nuværende Havnegade. 1883 overtog sønnen, Magnus Methus Hestbech, den. Efter dennes død 1913 gik den til næste slægtled, og den er endnu i slægtens eje. — Ud mod Fjordgade solgte Fr. Hestbech i 1887 en ejendom til fiskeeksportør Andr. Pedersen Weilbye, og på en parcel herfra havde i en årrække P. P. Ørom sin købmandsforretning. Han var fra 1928—33 formand for Handelsstandsforeningen.

Også ud mod Nørregade gik Fr. Hestbechs gård; men på modsat side boede snedker N. Smith, hvis enke Ane Margrethe Schouboe 1859 solgte ejendommen til skrædder A. J. Dalgaard, som 1871 overdrog den til trælhandler Chr. Poulsen. 1890 blev ejendommen købt af urmager Laurits

Nielsen Strande. 1941 blev den overtaget af Erik Blach Hansen og Emil Smedegaard.

Vi har nu endt vor rundgang gennem byen. Ikke alle steder har vi kunnet komme ind; og de færreste af dem, der boede her for hundrede år siden, kender vi navnet på i dag, og endnu mindre kender vi, hvad de har gennemlevet i de lave, rødtagede huse, som dengang begrænsede de smalle gader. De fleste steder levedes livet i nøjsomhed og travlt virke, men også i tilfredshed og indbyrdes tillid og hjælpsomhed.

For halvandet hundrede år siden sang man: Om hundred' år er alting glemt. — Det meste glemmer vi på meget kortere tid; men noget er der dog, som bevares. Og vi gør vel i i vor fortravlede tid at standse lidt og mindes disse henfarne slægter, hvad de har været, og hvad de grundlagde og satte i gang til kommende slægters gavn.

— — —

Der har i nogle tilfælde kunnet konstateres en forskel i tiden for tinglysningen og den tid, da overtagelsen af ejendommen har fundet sted. Når stedkendte læsere kan konstatere sådanne uoverensstemmelser, kan det altså skyldes, at man ikke altid i ældre tid har fået tinglysningen i orden straks ved ejerskifte.

Livet i en gammel købmandsgård

I Søndergade havde kammerråd A. W. Andrup sit hovedvirke i den gamle gård, der gennem generationer havde tilhørt slægten. Denne slægt har fået sit særlige mindesmærke i den bog af Chr. Møller Hansen, som Museumsforeningen udgav 1947, og med henvisning til denne bog kan vi her nøjes med en kortere omtale. Gården ligger på den vestre side på det sted i gaden, hvor den krummer lidt mod vest; og da facaden følger gadens linie, har den fået en konveks form. Den sommeraften i 1860, da Falbe-Hansen kom hertil med postvognen og holdt uden for postmester Andrups dør, syntes han, det hele så så fattigt og ringe ud, »en ussel Krambod med nogle Thepotter i Vinduet. — Det gjorde et sært fattigt Indtryk paa mig.« Men Andrup behøvede ikke at lokke til med ydre midler. Kunderne skulde nok finde ham. Han var den 3. generation af slægten i den gamle gård. Den første af slægten, som satte bo her i byen, var Simon Andrup, der var født i Nykøbing M. i 1723. Han begyndte som købmand her ca. 1750, blev gift med en datter fra Gudumkloster og efter hendes tidlige død med Karen Øllgaard, en datter af den rige Varde-købmand Rasmus Øllgaard, som ved sin død efterlod sig en sådan rigdom, at der ved deling mellem hans 9 børn kunde blive ca. 9000 rdl. til en »søsterlod«, der dengang kun

Andrups købmandsgaard

var halvt så stor som en broderlod. Foruden den store krambodhandel og handel med grove varer drev S. Andrup også handel med stude og sendte hvert år store drifter af disse hornede skabninger ad de vestjydske veje til markederne i Husum og Hamborg. Desuden ejede han tid efter anden nogle af egnens større gårde, således Bækmark og Vadskærgård. I sine sidste år var han tillige forpagter af konsumtionsafgiften, d. v. s. den afgift der dengang skulde svares af de produkter, der fra landet førtes ind i byen og konsumeredes der. Simon Andrup døde allerede 1779. Efter hans død kom der vanskelige tider. Sønnen Rasmus søgte uddannelse i Hamborg og Altona, men 1790 måtte moderen kalde ham hjem, for at han kunde søge at rette forholdene op. En del af ejendommene og markjorden blev 1795 af fru Andrup stillet til auktion, men trods det måtte hun i november 1796 overgive sit bo til skifteretten. Nogle måneder før havde dog sønnen overtaget købmandsgården, hvilket kreditorerne havde indvilget i. At den unge Andrup var en mand, man havde tillid til, ses også deraf, at han omtrent ved samme tid blev ansat som byens kæmner. Han blev gift med Sophie Bræmer, en datter af afd. herredsfoged Andr. Bræmer.

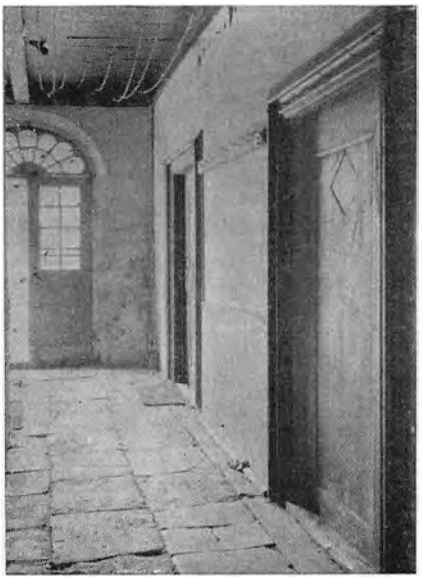
Forretningen gik nu støt fremad. Rs. Andrup trak kunder til fra hele det store opland, hvortil på den tid, da købstæderne havde privilegium på handelen, også indtil 1825, da havet brød gennem Aggertangen, hørte de

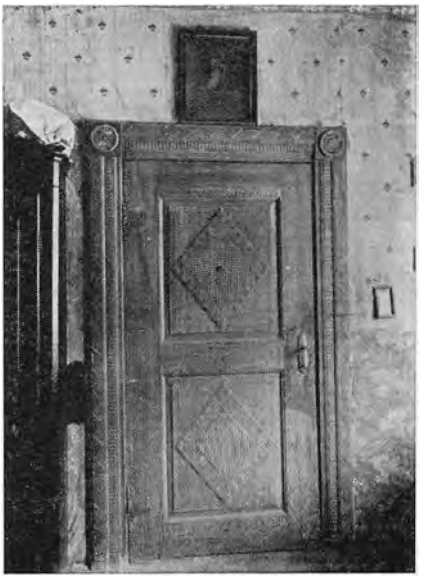

Interiør fra Andrups købmandsgård

nærmeste sogne på Thy, hvorfra man havde nærmere til Lemvig end til Thisted. Sønnen Andreas Witalius Andrup kom straks som 14-årig med i forretningen og fik sin uddannelse der. Som 19-årig fik han fuldmagt til at afslutte forretninger og fik med det formål beskikket en kurator. Da han var knap 30 år, lod faderen, som var enkemand, skifte mellem sine børn. En broderlod var da 12.000 rdl., og da ejendom, varelager og udestående fordringer næppe er sat til topnotering, har den unge Andrups arv i virkeligheden været en del større. Han overtog da ejendommen i Søndergade, bestående af »Overgård« med 28 fag hus til gaden og forsynet med kvist; i gården var der 3 længer til lagerbygninger og stalde; desuden »Nedergård«, der lå, hvor nu Hestbechs bogtrykkeri er. I denne gård var avlsbygningerne. Desuden var der tømmerplads og ca. 40 tdr. land agerjord på bymarken.

A. W. Andrup vandt sig snart en smuk position i sin by, og med de mange kunder såvel fra by som fra land opstod der et tillidsforhold af den solideste art. Man kom til Andrup med sine bekymringer både økonomiske og af anden natur. På den tid, da der endnu ingen offentlige pengeinstitutter var i byen, måtte Andrup ofte træde til, når en var ude for økonomiske vanskeligheder. Af livet, som det formede sig gennem årene i den gamle købmandsgård i A. W. Andrups tid, har Chr. Møller Hansen givet en tro-

Interiør fra Andrups købmandsgård

værdig og malende skildring, og da der næppe kan fremstilles et bedre billede deraf, tillader vi os at fremføre den her:

A. W. Andrup gik ind til en handelsvirksomhed, der var grundfæstet og anset, hvormed fulgte postmesterembedet og Det kongelige Befordringsvæsen. Og det kan med fuld Sandhed siges, at han ikke alene formåede at videreføre og løfte arven efter forfædrene, men også styrke og underbygge den.

Der var ingen pomp og pragt over den gamle omfangsrige gård ved foden af Sønderbjerg. Alt var jævnt og ligetil, fraset de toppede brosten, som hørte med i billedet. Det lå ikke for kammerråden at præsentere sin velstand i retning af at rive ærværdige bygninger ned til fordel for mere iøjnefaldende butiks- og kontorlokaler eller afløse de minderige stuer i beboelseslejligheden med en ny tids arkitektur. Andreas Witalius og Ansine Andrup var fortrolig med at færdes i disse kære, kendte omgivelsers hygge.

Kunderne i land og by følte sig hjemme her, hvor en herlig duft af kaffe, the, tobak og krydderier fra jordens forskelligste egne i forbindelse med andre gode blandinger slog dem i møde.

Reel og omhyggelig betjening var de altid vis paa. Ingen varemangel. Alt kunde fås hos Andrup til dagens billigste notering: kolonial, isenkram, klædevarer, jern, tømmer, kul, hør, hamp, ærter, tjære, slibesten, synåle, knappenåle, snustobaksdåser, urkæder, piber, pibehoveder, bidsler, trindser, knive, gafler, kopper, tallerkener, ligesom alle landmandens produkter, smør, korn, uld, æg, talg, ost, honning, huder, skind etc. købtes til den for tiden gældende pris.

Godt med staldplads, pakhuse, lagerskure var en livsbetingelse, men tillige rådede Andrup også over pakhus og loftsrum ved fjorden. — Landbrugsprodukternes lagring og rette pasning var et problem, der krævede agtpågivenhed og meget arbejde, særlig for kornets vedkommende. En regnfuld og vanskelig høst medførte risiko. Der stod en formue på spil, om et par skibsladninger korn fik en »tanke« og blev uegnet til eksport. Stykssmørret fra hundrede af producenter skulde æltes sammen, sættes kulør på, slås i træer. Kalve-, fåre- og vildtskind måtte spiles og tørres, huderne saltes etc.

Lå priserne i dødvande, måtte der ofte ventes med salget, til et gunstigt tidspunkt indtraf, og markedsberetningerne gav håb om avance.

Der var idyl over Lemvig som forretningsby, en helt ud hjertelig tilknytning, båret af gensidig tillid mellem kunde og købmand. Dette betød ikke, at man slog af på selvstændigheden, hvilket ligger vestjyden fjernt. Når proprietæren, præsten, bonden ledsaget af hustru og måske et par større børn kom hjem fra en lang Lemvig-tur, skulde bevidstheden om at have gjort en god handel med Andrup være en afgjort ting.

Og når Andrup sluttede en streng arbejdsdag, var tanken om nogle rigsdalers nettofortjeneste den realitet, der gav styrke til den næste.

Efterhånden som oplandskunderne rullede ind i købmandsgården, bænkedes de snart om spise- og kaffebordet, hvor madame Ansine Andrup var den gæstfri værtinde. Trætte og sultne kunde de ofte være efter måske flere mils kørsel på stiv vogn, hvor en sæk korn eller en dito uld var agestol.

Var forhandlingerne om det, som landmandens vogn var ladet med og de mange slags varer fra købmandsbutikken, som ønskedes pålæsset til gengæld, afsluttet, kunde det nok hænde, at en privat samtale med Andrup fandt sted.

En gårdmand og hans kone ude fra et af sognene vilde gerne have drøftet spørgsmålet om, hvorvidt der var noget ved den frier, der nylig havde meldt sig til datteren; thi det var jo en vigtig sag, at Karen eller Bodil blev lykkelig og godt gift med en mand, der var dygtig og estimeret, tillige med noget på kistebunden.

Andrup var, som det sig hør og bør en virkelig købmand, inde i alle sine kunders slægtskabsforhold og skulde nok i vanskelige tilfælde give et godt råd, en klog iagttager, der forstod at vurdere sine folk.

Drejede det sig om heste- og kreaturpriser, vidste han også god besked. Ejer af 40 tdr. land bymarksjord, stort heste- og kreaturhold, alt dette gav ham landbrugsfaglig indsigt.

Arbejdsdagens længde for Andrups personale gik fra 6 morgen til 10—10½ aften. Der blev bestilt noget i butik, kontor og pakhuse. Der var ingen tid for handelsbetjente og lærlinge for bygang efter dagens slid. Men der lærtes noget for dem, der havde kræfter, vilje, lyst og evne. En stor blandet forretning som den Andrupske gav horisont, indblik i handelens kår og mange detaljer. Trods mangel på nutidens trafik- og meddelelsesmidler bragte posten stadig forretningsbreve, fakturaer, markedsberetninger, certepartier, skibsmeldinger, ikke alene fra kongeriget, men fra vigtige knudepunkter på det europæiske kontinent.

En stor daglig husholdning, kost og logi til butiks- og kontorfolk, gårdskarle og piger, bespisning af kundekredsen. For nogle af de sidstes vedkommende med en vejlængde på 4—5—6 mil til Lemvig, der ikke kunde nå hjem samme dag, måtte opredte senge være til rådighed. Hertil de sædvanlige huslige sysler, brygning, bagning, slagtning, nedsaltning, syltning, vævning, linned- og anden syning. Selve det selskabelige liv, besøg af slægt og nære venner må ej heller forglemmes.

Hertil krævedes en stærk og fast hånd. Denne ejede madame Andrup i rigt mål. Hun forstod den kunst at lade den kloge sparsommelighed gå hånd i hånd med det selvafvejede repræsentative og kendte den begrænsning, som altid finder den rette middelvej.

Var kammerråden en dygtighed på sit område, var kammerrådinden det ikke mindre i alt, hvad der sorterede under hende.

Jo, der var system og balance både ude og inde i Andruppernes gård, hvor de hundredårige lindetræer smilende nikkede ind til dens flittige beboere.

A. W. Andrup blev ikke nogen gammel mand. Ved generalforsamlingen i januar 1867 nedlagde han sit hverv som formand på grund af svigtende helbred. Han var da kun 56 år gammel. Om sommeren foretog han for sit helbreds skyld en rejse til Schweitz sammen med sin datter og svigersøn, dr. With, der nylig havde holdt bryllup og boede i »Nedergård«, hvor nu Hestbechs bogtrykkeri er. Rejsen bragte ikke helbredelse, kun en kortvarig bedring. Døden indtraf 13. februar 1868. Fru Andrup fortsatte i nogen tid forretningen i håb om, at ægteparrets eneste søn, Rasmus Øllgaard Andrup, engang kunde overtage den. Han var også i nogen tid med i arbejdet og viste gode anlæg for handelen; men hans lyst stod til landbruget, og han var derfor en tid elev på større gårde; men hans helbred blev nedbrudt af tuberkulose, og han døde 1873 kun 28 år gl. Samtidig med sønnens bortrejse fra hjemmet i 1869 ophævede fru Andrup forretningen.

Dermed faldt der stilhed over den gamle gård, som i over hundrede år havde været centrum for et pulserende forretningsliv. Fru Andrup beholdt dog landbruget og fulgte selv med i alt både ude og inde. Hun døde 1887.

Efterslægten levede videre gennem dr. Withs og Rasmine Andrups 8 børn, der alle kom frem til gode stillinger. Carl blev en berømt læge og zoolog, Andrea blev gift med Anton M. Jensen, der var sognepræst i Harboøre 1899—1901, den yngste, Johannes With, blev teolog og var en tid sognepræst i Vorbasse, senere i mange år ved Sct. Paulskirke i København, død 1954.

LEMVIG HANDELSSTANDSFORENING

Helt tilbage til middelalderen kender vi til, at de forskellige erhverv indenfor et bysamfund forenede sig i de såkaldte Laug, hvor de ved gensidigt sammenhold beskyttede sig mod ublu konkurrence og tillige sikrede de øvrige i samfundet solidt arbejde og reel betjening. De var gennem århundreder en stærk magt, der trodsede konger og statsmænd; men i det 19. århundrede mistede de efterhånden deres magt og ved næringsloven af 1857 også deres priviligerede stilling. Allerede inden havde dog såvel handlende som håndværkere begyndt at samle sig i frie foreninger til at varetage standens tarv. Således blev den første handelsforening her i landet oprettet i 1840 i Randers.

Hvornår og hvor tanken om at få oprettet en handelsforening i Lemvig først er opstået og fremsat kan ikke nu opklares. Det hører til historiens uløste spørgsmål. Men det har jo været den almindelige regel for kulturgoderne, at de er kommen hertil sydfra, ligesom de første beboere på disse egne er kommen fra den kant. Fra den nærmeste købstad, Holstebro, kan tanken dog ikke være nået hertil, da man der først fik sin forening 26 år senere. Ellers må der i denne by have været langt fra tanke til handling. Vi må dog gå ud fra, at når man i Lemvig har fået den tanke at samle handelsstanden i en faglig organisation, er det eksemplet andensteds fra, der har smittet. En eller anden af byens daværende købmænd har i sin avis set om sådanne foreningers oprettelse eller har hørt derom gennem forretningsforbindelser, slægtninge eller bekendte fra andre byer og har indset betimeligheden af at omplante ideen til hjemlig grund. Når han så i et selskab eller på en af byens daværende mange beværtninger har fremsat tanken overfor kolleger, har den fundet grobund. Antagelig har dog den vestjydske sindighed også her krævet sit, og drøftelserne mand og mand imellem fået deres tid.

I foråret 1857 var man færdig med drøftelserne og kunde skride til handling. En aprildag blev så foreningen stiftet. Desværre kender vi ikke den nøjagtige dato. Protokollen meddeler kun måneden, og det sker ved en indførelse, der først er foretaget nogle år senere, og da der i 1932 forelå en forespørgsel desangående fra universitetsbibliotekar Carl Dumreicher, svarede man: 10 april 1857. Oprindelig synes man at have regnet med kun at skulle føre en regnskabsprotokol. Først et par år senere indså man nødvendigheden af også at føre en forhandlingsprotokol og gjorde det på den måde, at man vendte kassebogen og brugte den sidste halvdel af den til at indføre referat fra møderne.

I medlemslisten er medlemmerne til at begynde med opført i alfabetisk orden, så den giver ikke noget holdepunkt for formodninger om, hvem der har taget initiativet til oprettelse af foreningen. På indbetalingslisten står A. W. Andrup som nr. 1, hvadenten det så er, fordi han har betalt 5 rdl. i indskud, medens det sædvanlige er 1 rdl., eller fordi han betragtedes som byens »grand old man«. Kun H. C. Schou har også ydet ud over det sædvanlige, nemlig 2 rdl., medens Muusmann, der udmeldte sig inden det første års udløb, nøjedes med et indskud på 4 mk.

For det første år findes opført 20 medlemmer, som altså må regnes for den stiftende kreds. Der må sikkert være ført en pågående agitation blandt byens handlende for at få alle med; flere er antagelig kun modstræbende gået med på det nye, og udbyttet må ikke for alle have svaret til forventningerne; thi allerede inden årets udgang havde 2 udmeldt sig. Også død og bortrejse tyndede ud i rækkerne samme år, og i de følgende år var der stadig nogle af dem, der havde været med til at stifte foreningen, der meldte fra, så selv om der også kom tilmeldelse af nye, varede det dog mange år, inden man igen kom op på det medlemstal, der havde været ved starten.

STIFTENDE MEDLEMMER

1. *I. C. Aabye.* Købmand, udmeldt i marts 1859 (senere gæstgiver?).
2. *Andreas Witalius Andrup.* — Se Formænd.
3. *Anders Jørgensen Beyer.* Købmand, blev senere stationsforvalter. Antagelig søn af Jørgen Beyer, eligeret borger i Lemvig. — Se under Hjælpekassen.
4. *Niels Gjørup Finderup.* Købmand. Født 8/2 1828 i Rindsholm, død 2/11 1857 af tyfus. Ugift.
5. *Theodor Johannes Severin Gierulff.* Født i Lemvig, søn af prokurator Gierulff, manufakturhandler i Søndergade. Gift med Augusta Cathrine Balle. — Død decbr. 1893.

Peder Madsen

Math. Møller

Andr. Hansen

Fr. Hestbech

Th. Gierulff

6. *C. M. Foget.* Havde købmandsgården på nordsiden af torvet, hvor nu Centralgården er. Den blev 1862 overtaget af Fr. Hestbech. — Foget var foreningens første kasserer.
7. *Andreas Hansen.* Tobaksfabrikant i Vestergade. Død 1865, 59 år gl.
8. *Frederik Hestbech.* Født 1813 i Skive, købmand i Lemvig omkr. 1837, samme år gift med Ulrikke Henriette Stougaard, 1857—74 direktør for Lemvig Sparekasse. — Død 1890.
9. *Andreas Krogh.* Købmand i Vasen. Udmeldt i maj 1863. Forretningen blev 1874 overtaget af hans søn Peder Krogh.
10. *Mads Christensen Lehd.* Født i Romled i Rom. Havde agerbrug og småhandel. Død 28. august 1858 af »underlivstilfælde«, 45 år gl.
11. *C. C. Lund.* Se æresmedlemmer.
12. *P. Madsen.* Havde 1855 overdraget sin købmandsgård ved Vesterbjerg til sin svigersøn H. C. Schou og havde derefter handel med stempelpapir. Udmeldte sig af foreningen inden årets udgang.
13. *Mathias Møller.* Født 1815 som søn af toldbetjent Møller, Lemvig. Gift med Cathrine Marie Vestergaard. Havde købmandsgård i Vestergade, hvor hans navn endnu står på en af udbygningerne i I. M. Christensens gård. Havde desuden flere ejendomme i byen. Konsul. — Død 1893.
14. *C. M. L. Muusmann.* Manufakturhandler, havde forretning på hjørnet af Torvet og Østergade, hvor nu Lemvig Bank har sin ejendom. — Udmeldt af foreningen inden årets udgang.
15. *D. W. Petersen.* Havde manufakturhandel, men var allerede i begyndelsen af året under opbrud. Han averterede i januar 1857 med ophørsudsalg »pr. contant og et Parti Manufacturvarer, betydeligt under gangbar Pries, bestaaende af Halvsilke, uldne og halvuldne Kjolestoffer m. m.« — Petersen rejste fra byen inden årets udgang og døde kort efter.
16. *P. Pretzmann.* Udmeldt i november 1858 og kort efter død.
17. *H. C. Schou.* Se formænd.
18. *O. Chr. Schougaard.* Se under hjælpekassen.
19. *E. F. E. Thorbrøgger.* Købmand. Udmeldt i august 1862.
20. *I. F. Wohlgefarth.* Oprindelig bogbinder, derefter boghandler, havde forretning i Vestergade. Udmeldt i maj 1858.

Det første, den nye forening ses at have taget sig af, er udsendelse af et cirkulære til kunderne angående kreditindskrænkning, som de pengeknappe tider i halvtredserne nødvendiggjorde. En lignende rundskrivelse

var fremkommen allerede i januar 1857, altså før foreningen blev stiftet. Nu var det altså medlemmer af Handelsforeningen, der i marts 1858 udsendte følgende:

Paa Grund af den nuværende Pengeknaphed og, som Følge heraf, hidtil skete utilstrækkelige Indbetalinger af vore udestaaende Fordringer, tillade vi os hermed at anmode vore ærede Debitorer om, senest i førstkommende 11. Juni Termin at betale os, hvad vi til den Tid, hver for sit Vedkommende, have tilgode. Skeer dette ikke, ville vi see os nødsagede til at bringe Forholdsregler i Anvendelse, som vi helst ønske at undgaa; men for at kunne betale, hvad vi skylde bort, er det uundgaaeligt nødvendigt, at vi til nævnte Tid faa ind, hvad vi have tilgode.

Lemvig, den 8. Marts 1858.

A. J. Beyer *J. C. Aabye* *A. W. Andrup* *Math. Møller* *A. Hansen* *M. Lehd*

C. C. Lund *E. A. Thorbrøgger* *C. M. Foget* *O. Chr. Schougaard* *P. Preetzmann*

Da der altså mangler skriftlige optegnelser om den første tid, må man også slutte sig til, hvem der har været foreningens første formand. I bogen: »Danske Byer og Sogne« fra 1932 står der, at købmand C. M. Foged var den første formand. Hvor så end denne oplysning stammer fra, kan den dog næppe være rigtig; thi ved den paladsrevolution, som fandt sted i januar 1860 var Foget (således skriver han selv navnet) kasserer. Der er ganske vist en inkonsekvens i opstillingen i protokollen, hvor Foget nævnes før H. C. Schou, da der skal vælges formand og kasserer; men det må sikkert forklares i den omstændighed, at det er Schou, der har ført protokollen, og hans beskedenhed har da forbudt ham at nævne sig selv først. Foget var i alt fald på det tidspunkt kasserer, og der har næppe været skiftet ved de to stillinger siden stiftelsen; men ved den nævnte generalforsamling blev de to herrer lempet ud, uden at de har fremsat noget ønske om at blive afløst. Der var kun mødt 9 medlemmer og uden angivelse af stemmetal meddeles det blot, at kammerråd A. W. Andrup blev valgt til formand og konsul Math. Møller til kasserer. Der var det ejendommelige, at Foget ikke engang var tilstede, men han fik så skriftlig tilsigelse til at møde 14 dage senere hos gæstgiver Sand og gøre regnskab for sin husholdning. Dette skete, og fra den tid mødte Foget ikke mere ved foreningens generalforsamlinger eller møder. I juli måned samme år meldte han sig ud.

H. C. Schou, der havde forretning i Vestergade i den ejendom, hvor nu vognmand Gerholt bor, og hvor man endnu ser den tilmurede port ind til købmandsgården, må altså formodes at have været formand fra foreningens start hin aprildag 1857 til den antagelig ret bevægede generalforsamling. Nogle af medlemmerne har dog sikkert følt trang til at give ham et

Konsul H. C. Schous gård, som den ser ud i dag. I halvbuen med det enlige vindue har porten været

plaster på såret; thi da man var samlet til kasseafleveringen, fik man vedtaget, at der også skulde være en viceformand, og dertil fik man så valgt Schou. Bølgerne havde dog endnu ikke helt lagt sig. Han fik kun 6 af 11 stemmer; men som det vil ses, opnåede han senere at genvinde sine kollegers tillid.

Når vi ellers skal følge foreningen i dens arbejde med de opgaver, der blev stillet den ved initiativ udefra eller dem, der fremkom inden for foreningen ved bestyrelsen eller andre medlemmer, bliver det en noget kalejdoskopisk billedrække, der viser sig for os. Ved betragtning på den afstand, som vi nu har de første begivenheder og beslutninger, synes det hele at trænge sig sammen og virke kaotisk. De forhold, der fremkaldte disse affærer, er os nu så fremmede, så meget kan give indtryk af småborgerlige spidsfindigheder, men som dengang ud fra tidens miljø og tankegang var virkelig alvorlige spørgsmål, der måtte behandles med al mulig alvor og respekt.

»Æblegård og humlehave«

Den første del af overskriften er for så vidt overflødig; den er kun med for at bringe tanken hen på H. C. Andersens fødeø og på de produkter, der fremstilles i den fynske humlehave, hvor fynboerne avlede mere, end de kunde anvende til deres eget øl. Derfor var fynske humlehandlere en almindelig forekomst på egnen her i eftersommeren og efteråret. Man sagde, at de anbefalede deres varer med: Det er gode fynske humle; min kone har brygget på dem en 2—3 gange! — Og man havde mistanke om, at det ikke blot var udslag af sproglig ubehjælpsomhed, men at der lå en virkelighed bagved. Det mente også den mand, som gav anledning til, at H.F.'s medlemmer 12. juli 1866 blev sammenkaldt for at drøfte sagen. Vedkommende brevskriver, som forøvrigt ikke var nogen af foreningens medlemmer, antagelig en mand i Fredericia, meddelte, at han havde »gjort Skridt til at hæmme den af Humlehandlere fra Fyen brugelige Trafik at sælge fremmede og tildeels brugte Humle for af Fynske Vare.« — Hans initiativ bestod i, at han havde ført forhandlinger med en procurator Sidenius i Fredericia og formået denne til at føre kontrol med al den humle, som blev overført fra Fyn, og så skulde han »confiskere den Deel deraf, som måtte befindes at være enten indført eller brugt.« — Når manden nu henvender sig til foreningen, var sagen den, at sådanne forebyggende foranstaltninger ikke kunde gennemføres uden penge. Hr. Sidenius måtte selvfølgelig have betaling for at lugte til alle de humlesække. Der kunde henvises til, at handelsforeningerne i andre byer havde ydet tilskud til sagens gennemførelse, og alle medlemmerne her var »enige om Sagens Betydning og Vigtighed«, så det blev enstemmig vedtaget at yde 20 rdl af kassen til sagens fremme. For 17. sept. 66 står indført i kassebogen: Indsendt til Fredericia i Anledning af Humlesagen 20 Rdl. — Emnet er ikke senere berørt i foreningens protokoller. Antagelig har de 20 rdl. virket efter hensigten, så øllet fremtidig har fået en bedre smag.

»Hele pibetøjet«

På den tid, da cigarer og cigaretter var sjældne forekomster, var fremstillingen af tobakspiber og handelen med samme et ikke uvæsentligt foretagende. Her i Lemvig var der i tresserne 2 drejere, som gav sig af med at lave piber. Disse to drejere, Holm og Johnsen, så deres eksistens truet, da købmændene begyndte at handle med piber og pibedele. Ved den ordinære generalforsamling i 1867 forelå der da fra de to drejere en bøn om, at bestyrelsen vilde virke hen til, »at samtlige Kjøbmænd i Byen, i Faveur af Drejerne, nedlægger Handelen med Pibetøj i de tail.« Sagen blev sat

under diskussion, og det bestemtes, at såfremt de 3 købmænd, E. Hestbech, A. Krogh og P. Thomsen, som ikke var medlemmer af foreningen, vilde gå med dertil, vilde man ophøre med fremtidig at handle med pibetøj, som fremstilles af drejerne, derimod vilde man ikke »nedlægge Handelen med Porcelains Pibehoveder og Svampedaaser med Hytter.« — Hvorvidt de tre nævnte herrer er gået ind på at følge parolen, kan ikke ses af senere indførelser i protokollen; men forhåbentlig har de to drejere fremtidig kunnet have deres pibehandel uden generende konkurrence.

Når der i vore dage ankes så meget over, at skattevæsenet ved spidsfindigheder kan trænge ind på alle mulige områder, kan det måske være en lise at tænke på, at man i den tid, som vi nu kalder de gode gamle dage, også i så henseende havde noget at trækkes med. Der var således i 60erne noget som kaldtes bygningsafgift, som var borgerne en torn i øjet. Man fandt denne afgift uretfærdig. I 1867 modtog foreningen her et forslag fra Randers Håndværkerforening om en henvendelse til Rigsdagen, hvor man fremførte, at hvis det virkelig var nødvendigt for staten at få de penge ind, som denne afgift indbragte, så måtte den i hvert fald fordeles retfærdigt »i et lige Forhold uden Klasseinddeling paa alle Bygninger i Kjøbstad og paa Land;« subsidiært imødeså man, »at Bygningsafgivten aldeles bortfalder, og at den høie Rigsdag ad anden Vei (ved directe eller indirecte Skatter) sørger for at tilveibringe det ved Skattens Ophævelse for Staten tabte Beløb.«

Her var der fuld enighed om at tiltræde og underskrive andragendet. Men selv om enevældens tid var forbi, kan man vist godt — uden at undersøge sagen nærmere — gå ud fra, at andragendet fra Randers, selv med bistand fra Handelsforeningen i Lemvig og nok så mange foreninger, ikke har gjort større indtryk på de lovgivende myndigheder.

»Lys i lygten«

På den tid, da foreningen stiftedes, var det ikke almindeligt, at der blev gjort noget for at afhjælpe den vanskelighed, der var ved at færdes på gaden i de mørke aften- og nattetimer.

I de første aftentimer var der en smule hjælp i det sparsomme lys, der trængte ud gennem de små, dunkle ruder fra tællelys eller søvnige tranlamper indenfor; men efterhånden som det nærmede sig »borgerlig sengetid«, ved 10-tiden, blev disse lyskilder færre og færre, så når ikke månen glimrede ved sin nærværelse — den havde samme regler for tændingstider som nu — lå gaden i dybt mørke, der føltes så meget mere mellem gadens,

ganske vist ikke høje huse end ude på det frie land. Desuden var gaderne dengang ikke altid »nyfejede«, men kunde være oplagssted for alskens affald, også fra de husdyr, der på en tid, da mange af beboerne drev landbrug, ofte færdedes der. Også udførsel af gødning fra gårdenes møddinger til bymarkerne kunde have ubehagelige konsekvenser. Da engang den ellers stærkt landbrugsinteresserede byfoged, baron Rosenkrantz (1853—58), bebrejdede kammerråd Andrup, at følgerne af hans arbejde i så henseende var både synlige og lugtbare, undskyldte kammerråden sig med, at han skulde da have sin gødning kørt ud. At baronen så foreslog ham at anskaffe en tæt vogn, har næppe bevirket større ændringer i forholdet. Når der til de øvrige vanskeligheder kom den omstændighed, at rendestenene ofte var af uberegnelig geografisk beliggenhed og dybde, gjorde det ikke sagen bedre. Vilde man derfor færdes i de dunkle timer, var det sikrest at medbringe en tændt lygte; men dels var det ikke altid beregnet ved udfærden, at hjemturen skulde ske i de sene timer, dels var der det uberegnelige ved en sådan lyskilde, at den kunde svigte i et afgørende øjeblik, når man forcerede et stormomsust gadehjørne.

Da der nu imidlertid kom et nyt og bedre belysningsmiddel i petroleum'en, begyndte man at fremstille lygter, der var så stærkt lysende og modstandsdygtige over for blæsten, at de, anbragt på pæle, kunde belyse et større område. Dette var et stort fremskridt, og nu søgte beboerne gadevis at løse opgaven; men det viste sig at være for stort et projekt. Det blev da beboerne i Vestergade, der tog føringen ved gennem Handelsforeningen at henvende sig til byrådet om støtte til dette almennyttige foretagende. I foreningens protokol findes kladde til følgende skrivelse:

Til Byraadet i Lemvig:

Det vil vist være det ærede Byraad bekjendt, at der i de sidste to Vintre er gjort Forsøg af Beboerne i flere Gader at faae disse oplyst med Petroleum. Det har været et længe følt Savn, da det undertiden er ligefrem farligt at færdes paa de smalle Gader i de mørke Efteraars- og Vinteraftener. Forsøget er gjort med at udhænge Brandlygter med Petroleumsbeholdere, men dette har ikke været hensigtsmæssigt, fordi Lygterne ikke kunne brænde uden i aldeles stille og godt Vejrligt. Undertegnede Flertal af Beboerne i Vestergade tillader sig derfor at fremkomme med et Andragende til det ærede Byraad om at faa dette længe følte Savn, ved Byraadets velvillige Bistand afhjulpet.

Flertallet af Beboerne har forenet sig om at skaffe Midler tilveie til Anskaffelse af 10 Stykker tidssvarende Petroleums Gadelygter, der er tænkt at skulle anbringes paa Pæle. Dette Foretagende antages at ville koste ca. 110 Rdl., naar Lygten 5326, som medfølgende Tegning udviser, vælges. Da tegnede Midler langt fra er tilstrækkelig til, at vi kunde faa de 10 Stykker Lygter anskaffede, som ville være aldeles nødvendig til Gadens Oplysning, have vi troet, at det ville være rigtigt, da det jo er i den heele Kommunes Interesse, at henvende os til Byraadet med dette Andragende om, at Byraadet af Kæmnerkassen ville bevillige Midler til Anskaffelsen af 5 Lygter, imod at Vestergades Beboere anskaffer de

andre 5 Lygter ved frivillige Bidrag og paatager sig at holde samtlige 10 Lygter med Belysning og Pudsning, saalænge vi derom kunne blive enige, uden Udgift for Kommunen. Alle Lygter overgaar straks til Kommunens Eie og skal være under sammes Tilsyn, dog saaledes at de 10 anskaffede Lygter ikke uden Beboernes Samtykke maae henflyttes til Brug andre Steder i Byen.

Dette Andragende tillader vi undertegnede Beboere i Vestergade at henstille til det ærede Byraads Overveielse, og udbeder vi os sammes behagelige Svar snarest muligt.

Muligt kan dette bidrage til, at Beboerne af andre Gader kunde følge Exemplet, og ville Byen saaledes om faae Aar paa en billig Maade være forsynet med Lygter over det Heele.

Lemvig, den 23. November 1870.

Kladden har jo desværre ingen underskrifter; men allerede 2 dage efter kom sagen til behandling i byrådet, og her tog man meget velvilligt på den, idet man indså, at her var en opgave, der burde løses »snarest og i indeværende Efteraar.« Til at bestyre dette første belysningsvæsen skulde der være et udvalg bestående af 2 medlemmer af Handelsforeningen og 2 af byrådet, og man valgte straks fra byrådet løjtnant Harpøth og bagermester Andr. Weibel. Byrådet vilde have hånd i hanke med lygternes anbringelse og have dispositionsret, dersom det senere skulde vise sig formålstjenligt at anbringe dem på en anden måde, ligesom man vilde bestemme over, på hvilken tid af året lygterne skulde anvendes, og på hvilke tidspunkter tænding og slukning skulde finde sted. Man antydede også i svaret, at hvis dette eksempel skulde bevirke, at beboerne i andre gader skulde få samme lyse idé, vilde man stille sig lige så kulant over for ansøgninger derfra.

Vestergade blev altså det lysende eksempel for hele byen. Ja, hvem ved? Måske længere ud. Fire år senere kom der også gadebelysning i Holstebro!

Rent foreningsmæssigt oplevede man snart at komme ud for »de ringe dage«. Det viste sig her som i så mange andre tilfælde, at det kan være vanskeligere for dem, der skal fortsætte et påbegyndt arbejde, end for dem, der begyndte det. Vi har allerede set, at den første begejstring ikke holdt sig året ud, og at der i de følgende år var mindre tilslutning end i det første. Hen i halvfjerdserne skete det flere gange, at de enkelte mødte blev sendt hjem med uforrettet sag, da der var mødt for få til, at der kunde tages en beslutning. Første gang var 18. april 1871, da der »med lovligt varsel« var sammenkaldt til møde til drøftelse af en skrivelse fra H. M. Petersen & Co. i Holstebro, hvori blev foreslået oprettelse af en industriforening for »Westbyerne«, desuden bebudede bestyrelsen en forhandling om »høiere Notering« på visse varer. Intet af emnerne kunde trække. Det meddeles kort, at der ikke var mødt så mange medlemmer, så mødet kunde

holdes. Kun kassereren, G. A. Bøggild, har underskrevet, så formanden har nok heller ikke været til stede. Der blev nu ikke indbudt til noget før næste års generalforsamling, og forslaget fra Holstebro ses ikke da at være behandlet. Foreningen synes ganske vist i mellemtiden at have fået tilført frisk blod, idet 3 nye havde indmeldt sig; men den ene, apoteker Ramsing, udmeldte sig igen inden årets udgang, og af de gamle medlemmer havde en »ophørt at contribuere« og tobaksfabrikant Hansens enke havde udmeldt sig, så det var kun lige, at status quo var bevaret. De to andre nyindmeldte, købmand N. Christensen, Vestergade, og P. Petersen, Søndergade, følte sig endnu ikke fortrolige nok med atmosfæren til at møde ved generalforsamlingen. Ved denne optoges sindene af »den Spedition & Omkostning, der i Aalborg og Struer ere beregnede af Varer, og som findes ublu.« Man enedes om at skrive til DFDS og »gjøre dette bekjendt med det foreliggende denne Sag betræffende for om muligt samme ved gjentagende Tilfælde kunde modereres.« Så drøftedes dernæst den forhøjelse af priserne på »forskjellige courante Artikler,« som til kundernes gavn havde fået lov at hvile siden foråret. De nye priser på jern, kul og kaffe blev sat efter princippet: større partier rabat. Man har således tænkt sig muligheden af at sælge kaffe i 4 og 8 punds pakker. Det var jo i den tid, da mange havde langt til købmand, og bønnerne sædvanligvis solgtes i rå tilstand og blev brændt hjemme i små portioner. På sådanne større afvejninger vilde man give en rabat på 2 skilling pundet. I de mindre poser var prisen 2 mark 12 sk. pundet. Derimod vilde prisen på sæbe og soda være »ubetinget« henholdsvis 14 og 5 sk. pundet. Een vare blev dog nedsat ved samme lejlighed, men det var af dem, som købmændene modtog af bønderne, nemlig smør. For denne vare vilde man fremtidig give 28 sk. pundet, men kun når der kunde leveres varer for beløbet, ellers 27 sk. For bønderne var jo dermed »bytteforholdet« forringet; men det skulde snart blive værre for dem, der kom med kornlæs til aflevering i købmandsgårdene. Handelen med de produkter, landmændene leverede, gav i det hele handelsstanden stort arbejde og krævede store lagerrum; men den medførte også i høj grad risiko. I tilfælde af ændring i priserne i den tid, der gik mellem modtagelsen i Lemvig til afleveringen på det udenlandske marked, vilde det jo give enten gevinst eller tab. Prisfaldet på korn i halvfjerdserne måtte derfor blive en stor belastning for de forretninger, der var baseret på stor omsætning med denne vare. Der kan da næppe heller være tvivl om, at det er dette forhold, der er årsagen til, at flere storkøbmænd i disse år kom ud for vanskeligheder, som de ikke kunde klare.

Men også de med denne omsætning forbundne unødige besværligheder måtte man søge at råde bod på. Ved mødet 21. februar 1873 forhandlede

man efter »betimeligt« forslag af G. A. Bøggild om, hvordan man skulde forholde sig med taraen på smørtræer fra bønderne og ligeledes om lån af sække. Det blev da besluttet at sætte en annonce i byens eneste blad, Lemvig Avis, og deri meddele, at man for fremtiden for at undgå vægtige og mørke smørtræer måtte kvitte i prisen, så snart en af de nævnte ulemper var til stede. Det skulde bemærkes i bekendtgørelsen, at man måtte anse denne bestemmelse for at være mest i producenternes interesse. Med hensyn til sækkelånet kunde der ikke findes nogen udvej til at formulere kravene til lånerne.

Leveringen af korn til købmændene i Lemvig aftog iøvrigt stærkt i sidste halvdel af halvfjerdserne og i løbet af firserne, da de lave priser bevirkede, at landmændene så sig nødsaget til selv at omsætte kornet i husdyrprodukter for at få et nødtørftigt udbytte af bedriften. Og det på markederne i England så ringeagtede danske smør, kaldt med øgenavnet »Mastesmør«, blev efter oprettelsen af andelsmejerier — det første andelsmejeri i verden blev oprettet 1882 i Hjedding i Ølgod — det fine og i udlandet så ansete produkt. Dette blev dog ikke eksporteret med købmændene som mellemled, men direkte fra mejerierne eller gennem særlige smørgrosserere. Dermed svandt altså en del af handelsstandens besværligheder og risiko, men i opgangstider også muligheder for en god fortjeneste og under alle forhold lejligheden til udligning på landkundernes konto. Det er muligt en følge af disse omstændigheder, at de handlendes tilgodehavende i 1878 havde fået et sådant omfang, at der ligesom i 1858 måtte gøres forandringer i kreditforholdene. Det besluttedes, at alt mellemværende fremtidig skulde berigtiges »tvende Gange om Aaret, nemlig 1. Juli og 1. Januar«. Beløb, som af en eller anden *gyldig* grund ikke prompte var betalt til nævnte tider, skulde fremtidig forrentes med almindelig handelsrente. Det blev nu overdraget bestyrelsen at redigere en annonce, der kunde bringe den mindre behagelige kendsgerning til kunderne »i passende Form«, så den ikke skulde virke irriterende trods sit ubehagelige indhold. Og nu var der 2 blade at avertere i. Foruden Lemvig Avis fra 1863 var der nu Lemvig Folkeblad fra 1874.

»*Mønt, mål og vægt*«

Ligesom der i de gamle regnebøger findes afsnit med ovenstående overskrift, kan det også være betimeligt at medtage et sådant i nærværende beretning. Det har nemlig flere gange i den omhandlede periode været nødvendigt for medlemmerne at tage stilling til ændringer i denne henseende, som lovgivningsmagten har krævet. Overgangen fra en benævnelse til en anden har altid vist sig at volde besvær. Gamle vaner har dybe rødder.

Det var ikke let at gøre sig fortrolig med, at et pund ikke længere var 32 lod, men 100 kvint, og at man ikke måtte bruge betegnelsen lispund (livisk pund, efter Lifland) for 16 pund eller skippund for 20 lispund. Det voldte som sagt stort besvær for befolkningen at vænne sig til de nye udtryk. Så sent som hen mod århundredskiftet, da en mand skulde til købstaden og bl. a. have mel med hjem, spurgte han sin kone: Hvor meget mel skal jeg få? Skal jeg få et halvt hundrede pund? —— Da svarede konen: Nej, hvad skal jeg med så meget mel. Du kan jo få en tre lispund. — Men fra handelsstandens side måtte der jo være orden i sagerne. Ved det årlige ordinære medlemsmøde 27. januar 1862 vedtog man enstemmig, at fra 1. april vilde man indføre og udelukkende benytte den nye handelsvægt. Og det var meningen, at sagen skulde gennemføres uden nogen slinger i valsen. Enhver, som kunde overbevises om ikke at overholde denne bestemmelse, vilde uden lov eller dom være ifalden en mulkt på 10 rdl. til foreningens hjælpekasse. 3 af medlemmerne, C. C. Lund, A. Krogh og J. Damtoft, var ikke til stede ved mødet; men de måtte senere ved deres underskrift forpligte sig til at følge de andre. Det ses dog ikke af regnskabet, at nogen i de følgende år har måttet bøde de 10 rdl., så der har været orden i rækkerne.

Så var der en tid stille om vægtbestemmelserne; men 23. maj 1873 fik vi den nye møntlov, der afskaffede daler, mark og skilling med de ubekvemme størrelsesforhold (en daler = 6 mark, og en mark = 16 skilling). Der blev dog i loven givet en rimelig tid til overgangen. I slutningen af 1874 holdt foreningen et ekstraordinært møde om sagen. Datoen kan ikke angives. Der står ganske vist nedenunder: Datum ut supra (dato som ovenfor); men da der ikke der står nogen dato, er de latinske ord spildte. På mødet diskuterede man så, om man fra nytår 1875 skulde »indføre den nye Kronemynt som almindelig Beregning i vore Handelsbøger og endvidere kun forlange og sælge i samme Mynt for alslags Vare, altsaa bruge bemeldte Mynt baade ved Salg og Kjøb samt fuldstændig i hele Bogføringen. — Det blev vedtaget, at man fra 1. Januar 1875 fører sine Bøger i Kronemynt, ligesom Priserne saavel ved Kjøb som ved Salg beregnes i samme Mynt. Endvidere vedtog Colonialhandlerne fra samme Tid kun at kjøbe Korn i Pundeviis og saaledes kaste Prisen for Lispundet bort.«

Der var dog endnu et forhold angående mønt, som blev ved at volde vanskeligheder. Det var på den tid almindeligt, at prangere her fra Vestjylland drev flokke af kreaturer og svin sydpå og afsatte dem på markederne i bl. a. Husum og Hamborg. De derfra hjembragte penge anvendte de ved indkøb i forretningerne her, hvad der voldte de handlende en del ulejlighed. Desuden kunde man også endnu blive udsat for at skulle mod-

tage pengestykker, som de tyske soldater havde anvendt som betalingsmiddel under invasionen i 64. For at få klarhed over, hvordan man skulde stille sig til disse penge efter indførelsen af den nye mønt, sammenkaldtes der til et medlemsmøde hos restauratør J. C. Aabye den 15. februar 1875. Her blev det bestemt, at de slesvigholstenske specier (4 kr.) vilde man modtage som betaling indtil 10. marts, men ikke ud over den tid. De prøjsiske Thaler vilde man modtage til en pris af 2,66 kr.

Nu havde man ikke flere vanskeligheder med møntsystemet; men m. h. t. mål og vægt skete det store systemskifte med meterloven 4. maj 1907. For vægtens vedkommende var overgangen ikke særlig vanskelig; kun at man nu skulde kalde 2 pund for et kilogram og 1 kvint for 5 gram. Betydelig større vanskelighed voldte det med målene. Alen med dens deling i tommer har ikke noget naturligt fællesmål med meteren og dens inddeling i mindre enheder; og fuldt så vanskeligt var det med rummålene, hvor man skulde gå over fra potter, skæpper, tønder, fade og oksehoveder til liter og hektoliter, selv om det sidste system jo er meget mere ligetil. Da overgangen var sket, kom en dag en ældre mand ind hos sin købmand og bad om en halv tønde kul, og da købmanden svarede: »Det kan du ikke få; men du kan få en hektoliter,« spurgte han betænkelig: »Er de' nøj, der brenner li' så godt?« — Man søgte da også at udsætte tidspunktet for denne overgang længst muligt. Ved foreningens møde 27. august 1907 forelå der en skrivelse fra De jydske Handelsforeninger ang. forberedelsen til indførelse af det metriske system for mål og vægt; men man vedtog da at svare, at man ikke ønskede på nuværende tidspunkt at foretage sig noget vedrørende denne sag. Et par år senere — 16. juli 1909 — måtte man dog igen beskæftige sig med sagen, da indenrigsministeriet ønskede en erklæring ang. beregning af forholdet mellem gældende mål og vægt og det nye efter metersystemet. Købmændene Anth. Thomsen, Emil Aasted og L. Kier blev bemyndiget til snarest at afgive denne erklæring.

Fra 1910 var overgangen fuldbyrdet, og de nye benævnelser skulde benyttes i handel og vandel. For at hjælpe det menige folk over vanskelighederne, bragte aviserne tabeller, der viste forholdet mellem nyt og gammelt. Men foruden disse saglige vejledninger, kunde man også af og til læse om, hvordan man efter det nye — for ret at følge loven — blev nødt til at ændre de mundheld og ordsprog, der indeholdt de gamle betegnelser, således: to alen af eet stykke — det skæpper godt — slå katten af tønden — tomme tønder buldrer mest. I det sidste var man endog så omsorgsfuld at omsætte tomme som længdemål foruden tønde som rummål.

Denne omhu for at få loven opfyldt til punkt og prikke har dog næppe givet sig udslag i praktiske resultater!

Som før omtalt førte vor forening ellers i disse år en skrantende tilværelse. Hvis der ikke var understøttelsessager, der krævede omgående afgørelse, samledes man kun en gang om året, når der ifølge lovene skulde holdes generalforsamling, og til denne var der i 1874 kun mødt 2 foruden bestyrelsen. Der kunde da ikke vælges nogen ny ledelse, og den gamle gik derfor ind på at fortsætte indtil videre. Regnskabet havde i forvejen cirkuleret blandt medlemmerne.

I den følgende tid fik man aftenskolen for handelslærlinge at drøfte, og det bragte for en tid nyt liv i arbejdet; men snart sygnede interessen atter hen, så ved mødet i januar 1880 var man ude for den samme kalamitet med de 2 enlige svaler, som imidlertid måtte forsvinde med uforrettet sag. Man prøvede så igen efter 2 måneders hvilepause. Samme antal. Om det var de samme, kan ikke ses, da de første gang blev sendt hjem uden at underskrive. Næste år var det endnu bedrøveligere. Da var der en af bestyrelsen og een menig, Carl Jacobsen. Måneden efter kaldtes der på ny til et ekstraordinært møde. Da synes kun formanden at være mødt.

Efter denne mislykkede generalforsamling uden »generaler« herskede der forståeligt nok pessimisme inden for bestyrelsen, og mand og mand imellem blev situationen drøftet. Man var inde på, at foreningen gik sin undergang i møde. Bestyrelsen var træt af det opslidende arbejde med at holde skuden oven vande. Det kan derfor ikke undre, at da man næste gang samledes til møde efter et års forløb, stod der på dagsordenen et forslag om foreningens opløsning. Det viste sig at være det, der skulde til for at kalde mand af huse. Af foreningens daværende 16 medlemmer var de 15 mødt. Den 16. var enkefru Andrup, og hun havde forøvrigt heller aldrig før deltaget i foreningens møder. Nu blev det med akklamation forhindret, at dødsdommen over foreningen blev eksekveret. Derfor må denne Kyndelmissedag i 1882 regnes for en mærkedag i foreningens historie. Bestyrelsen vilde ikke på det kritiske tidspunkt forlade skuden. Den lod sig gribe af stemningen og lod sig genvælge; men det har sikkert været dens agt, at når det kunde lade sig gøre at træde tilbage på en nogenlunde ærefuld måde, skulde det ske. Da derfor året gik som et godt arbejdsår med god tilslutning til forhandling om de forskellige sager, der kom til at foreligge, sagde man næste år fra. H. C. Schou havde da i sin 2. formandsperiode virket i 16 år, og kassereren, Th. Gierulff, havde haft hvervet siden 1860. Nu blev Hans Bechgaard formand og Niels Christensen kasserer, desuden valgtes P. Petersen i bestyrelsen.

Samme år kom der henvendelse fra Randers om støtte til oprettelse af en Centralforening for Handelsforeninger, foreløbig for Jylland. Det gik man ind for; men et par måneder senere kom henvendelse om det samme

fra Århus, og derfra anmodede man om, at der måtte blive sendt en repræsentant til et møde i Århus, hvor Centralforeningen skulde stiftes. Formanden blev valgt til at deltage, og da han kom hjem, forelagde han sagen så godt, at man her bestemte sig til at indmelde sig, hvorefter H. Bechgaard igen måtte til Århus for at deltage i det endelige konstituerende møde, hvor love skulde vedtages og bestyrelsen vælges. På generalforsamlingen i foreningen her i de følgende år var det et fast punkt, at H. Bechgaard blev genvalgt som repræsentant til Centralforeningens årsmøde. Antagelig har man også følt nytten af sammenslutningen; thi da kontingentet efter et par års forløb blev sat op med 50 pct., tog man det uden at kny. Der var ellers i disse år indbydelse fra mange sider til samarbejde. Der kom invitation til at sende en delegeret til København til Handelsforeningernes Fællesrepræsentation. Men der blev svaret på »Deres meget ærede af 5. Juli,« at man måtte have dem undskyldt, og i samme møde var der opfordring til indmeldelse i Danmarks samvirkende Handelsforeninger, men også der holdt man sig tilbage.

Det var i de år, telefonen rigtig vandt terræn. Efter at de første telefoner blev taget i brug i København i 1879 bredte anvendelsen af dette nye meddelelsesmiddel sig i 80erne og 90erne til hele landet. Lemvig fik også sin andel i dette kulturgode. I 1894 købte Holstebro Telefonselskab en ejendom i Vestergade, og i 1898, da der var optræk til, at nabobyerne vilde få statstelefon, ønskede man også en sådan her. Handelsforeningens bestyrelse modtog fra 16 medlemmer en anmodning om at virke for denne sag. Det gjorde den også ved at videresende ansøgningen og medgive den en indtrængende anbefaling og udbede sig direktoratets gunstige svar. — Statstelefonen kom også, og da den mange år senere skulde nedlægges, forsømte foreningen heller ikke at protestere; men denne gang fik man ikke noget gunstigt svar. Efter 3 måneders ventetid modtog man fra Generaldirektoratet en skrivelse, der kort og godt gik ud på, at der var ikke noget at ændre i denne sag.

Da man nærmede sig århundredskiftet, kom der et krav fra de arbejdere, som var i tjeneste hos foreningens medlemmer, om en fast løntarif. Man krævede en timeløn på 30 øre. I mødet 24. januar 1899 forespurgte L. Kier, hvorledes man skulde stille sig til dette krav. Man enedes om at svare, at man ikke fandt den forlangte timeløn urimelig og vilde gerne yde de 30 øre; men man vilde ikke afgive noget skriftligt herom og forlangte heller ikke noget sådant af arbejderne.

Interessen for de unge handelsmænds uddannelse, der her havde givet sig udslag i oprettelsen af Handelsskolen, gav sig også i disse år udslag i arbejdet for en videregående uddannelse. Inden for De jydske Handelsfor-

eninger virkede man for oprettelse af en handelshøjskole i Århus. Hertil kom der også anmodning om at støtte dette foretagende. Ved et møde i efteråret 1902 vedtog man her at tegne en garanti på 100 kr. årlig i 5 år, således at »et eventuelt Tilskud fordeles pro rate efter en samlet Garantisum paa 10.000 Kr., hvoraf Aarhus tegner sig 7.500 Kr.« En erklæring herom blev kort efter sendt til konsul Kaalund i Kolding. Derefter blev skolen bygget 1904—05; men det ses ikke af regnskaberne, at den ydede garanti nogensinde fik praktisk betydning.

Man nærmede sig nu tiden for det første store jubilæum. Inden den tid kom, var dog alle de stiftende medlemmer gået bort. Den sidste, kæmner C. C. Lund, var død i januar 1905. Ved foreningens møde 22. januar 1907 oplyste formanden, Hans Bechgaard, at foreningen i år havde bestået i 50 år. Stiftelsesdagen kunde dog ikke bestemt konstateres, men han vilde foreslå, at man mindedes de kolleger, der havde stiftet foreningen, hvorpå de tilstedeværende 15 medlemmer rejste sig. Dermed var denne jubilæumshøjtidelighed til ende. I de følgende år kom man imidlertid ud af tidsregningen; thi 1916 var man af den mening, at der nu kunde fejres 60 års fest, og det blev foreslået at højtideligholde dagen ved en selskabelig sammenkomst med damer; men forinden det store slag skulde stå, gav man sig til at undersøge arkivet, og så kom sandheden for en dag: man havde ligesom Mathis med fastelavnsriset været for tidligt på færde. Man behøvede dog ikke derfor gå glip af noget. Næste år ved et møde 9. maj foreslog bestyrelsen, at man fejrede 60 året ved »en lille fest«, og det blev vedtaget, at deltagerne skulde køre i bil til Bovbjerg og nyde kaffen der og derefter tilbage til Lemvig til en middag på Jespersens Hotel. Hvorledes festen ellers er forløbet, fremgår ikke af de overleverede optegnelser.

I sommeren 1907 vilde Foreningen af jydske Handelsforeninger holde sit årsmøde i Lemvig, og i den anledning havde foreningen her en del at gøre med tilrettelæggelsen. 22. april holdt man et møde, hvor så godt som alle medlemmer var til stede. Der var også brug for de fleste til at indtræde i de forskellige udvalg for indkvartering, bespisning og arrangering af udflugt. Man bestemte, at halvdelen af udgifterne skulde afholdes af foreningens kasse; den anden halvdel skulde lignes på de medlemmer, der deltog i festen, og fordeles på disse i forhold til hver enkelts skattebeløb. Stævnet blev afholdt 2.—4. juni.

Samme år søgte man telegrafdirektoratet om, at tiden for indlevering af telegrammer måtte blive udvidet, og 16. decbr. modtog man svar gående ud på, at fra 1. april 08 vilde der blive fuldstændig dagtjeneste på såvel søn- og helligdage som på hverdage.

I oktober 1910 kom der skrivelse fra byrådet om, at det var under over-

vejelse at oprette et elektricitetsværk, og man vilde da forespørge, om det kunde forventes, at byens handlende vilde anvende elektricitet til forretningsbrug til afløsning af eller ved siden af gas. 3 dage senere kunde man afgive følgende svar:

»Saafremt Kommunen bekoster saavel Stikledningerne til Bygningerne som Maalerledningerne og yder et Tilskud af mindst 5 Kr. pr. Lampested samt fastsætter Prisen til 3½ Kr. pr. HW Time ved en Strømstyrke af 110 Volt, formener man, at Byens Handlende vil tegne sig som Forbrugere af elektrisk Strøm til Belysning, dog antagelig tildels i Forbindelse med Gaslys, idet Kolonialhandlerne næppe installerer elektrisk Lys i deres Butikker, medens det kan forventes, at elektrisk Lys overvejende vil blive benyttet i Beboelseslejlighederne. Man undlader ikke at bemærke, at nogle af Byens Købmænd stiller den Betingelse, at de selv vil foranstalte Husledningerne indlagt i deres Ejendomme ved autoriserede Installatører, saafremt det viser sig, at der kan opnaas billigere Priser for Installationen end den Pris, hvortil Byraadet eventuelt bortliciterer denne, og at Lejen af Maalerne ikke bliver højere end i andre Byer.

Hvorvidt Bekostningen ved Anlægget af et Elektricitetsværk og dettes Rentabilitet f. T. staar i Forhold til den mulige Trang til et saadant Anlæg, anser Handelsforeningen sig ikke kompetent til at udtale sig om.«

De fremsatte krav blev i alt fald til dels imødekommet. De grundejere, der straks tegnede sig, fik tilskud til installationen, og et par år efter var elektricitetsværket en virkelighed, og »det hvide lys« strålede over byen.

I den varme, solrige sommer 1913, da markiserne så ofte måtte tages i brug, havde man gået og set sig ærgerlig på, at disse var anbragt så højt, at når solen begyndte at synke i vest, kunde den nå at kigge under kanten og øve sin skadelige indflydelse på de varer, den kunde nå at beskinne. Men politivedtægten krævede 3½ alen fra fortovet til markisens underkant. Man var imidlertid enig om, at ingen behøvede at føle sig stødt, selv om denne fordring blev modereret til 3 alen. Derfor sendte man byrådet en ansøgning om at imødekomme dette menneskelige krav. I byrådssalen tog man også forstående på sagen og vedtog at søge udvirket en forandring i politivedtægtens § 9, 1. stk.; her regnede man dog på dette tidspunkt ikke længere med alen, men fastsatte højden til 2 m. Det ses ikke, at denne ændring har medført ubehageligheder af nogen art.

I begyndelsen af 1914 vedtog man at oprette »Lemvig Handelsforenings Understøttelsesfond«, og et udkast til fundatsen blev forelagt i mødet 28. januar, og med enkelte rettelser blev det vedtaget. Det blev derefter overladt til bestyrelsen at sørge for kgl. konfirmation. Dette sidste gik imidlertid ikke så glat. Mod slutningen af året kom fundatsen tilbage igen med

L. Kiers ejendom, opbygget 1898. Til højre et hjørne af den gamle præstegård

den bemærkning, at ministeriet havde nægtet stadfæstelse, da den ikke indeholdt nogen bestemmelse om, at den skulde være offentlig kontrol underkastet. Man henvendte sig da til byrådet, som også var villigt til at udøve denne kontrol, og sagen blev så indsendt på ny. Endnu engang blev den returneret af ministeriet, som forlangte mindre ændringer foretaget. Efter yderligere ventetid kunde der endelig sammenkaldes til konstituerende møde 22. marts 1917. Her valgtes konsul L. Kier til formand og løjtnant L. B. Bechgaard til kasserer. Herefter havde så Understøttelsesforeningen sit eget regnskab og sin egen bestyrelse.

Omtrent ved samme tid var der et spørgsmål i tilknytning til hjælpeforanstaltninger, som optog sindene ikke alene her, men også i andre foreninger. Det var de ældre medlemmers forhold til evt. understøttelse, idet nogle mente, at de, der var berettigede til »alderdomsunderstøttelse«, som det dengang hed, skulde søge denne udvej først, medens andre mente, at understøttelse fra foreningen skulde hjælpe de ældre, så de ikke behøvede at gå til kæmnerkontoret. Her blev sagen sat under debat, efter at formanden var kommen hjem fra Provinshandelsstandsforeningens generalforsamling

i Odense, hvor sagen havde været til drøftelse. Det blev til en lang snak, der dog endte med den rimelige vedtagelse, at det måtte være en privat sag, hvorvidt medlemmerne vilde søge alderdomsunderstøttelse eller ikke.

De mange restriktioner under første verdenskrig var i høj grad følelige for Handelsforeningens medlemmer, hvilket også af og til kommer frem i forhandlinger og vedtagelser. Selv om der ikke var mørklægning, skulde der spares på lyset. Gadebelysningen blev straks suspenderet; men da det hen på efteråret følte sig særdeles ubehageligt med de mørke gader, blev der fra Handelsforeningen rettet henvendelse til udvalget for gasværket om at få tændt nogle gadelygter omkring i byen, særlig på Jernbanestien og i landevejsgaderne, hvor man ønskede, at enkelte lygter måtte brænde natten igennem. Da der senere kom indskrænkninger på elværket, gik det også ud over den indendørs belysning. I efteråret 1917 fik Provinshandelsforeningen udvirket, at det i forretningslokaler var tilladt at have lys 1/4 time efter lukketid; og da det nærmede sig julen samme år, søgte man her byrådet om tilladelse til vinduesbelysning i julemåneden, hvilket også bevilgedes. Dette var så sidste »krigsjul«. Efter våbenstilstanden i novbr. 1918 kunde man så igen, omend langsomt, vende tilbage til normale tilstande. Det varede dog et par år, inden man kunde afvikle rationeringssystemet, der havde virket stærkt generende ved at give meget ekstra arbejde og virke indskrænkende på omsætningen.

Fra foreningens stiftelse havde dens navn været *Lemvig Handelsforening;* men omkring 1919 ændrede man i flere byer den sidste del til Handelsstandsforening. Hertil kom der også dette år en skrivelse fra Provinshandelskammeret, hvori man opfordrede foreningen her til at foretage en lignende ændring. Man enedes dog om at udsætte afgørelsen, og det gjorde man så grundigt, at det varede 13 år, inden sagen blev taget op igen. Ved generalforsamlingen i 1932 blev der under »eventuelt« foreslået bestyrelsen at søge foreningens navn ændret som tidligere foreslået og fremkomme med forslag til ved en lovændring at få dette navn hjemlet. Dette skete dog først ved en ekstraordinær generalforsamling 11. oktober samme år. Her var spørgsmålet sat på dagsordenen; men det spændende var, om der vilde møde et tilstrækkeligt antal til at føre det igennem; thi til en lovændring krævedes, at halvdelen af medlemmerne var mødt, og at 3/4 af de mødte stemte derfor. Der blev dog ingen vanskeligheder i så henseende. Der var mødt 22, som alle stemte for ændringen, så fra den dag er foreningens navn *Lemvig Handelsstandsforening.*

I efteråret 1919 blev der stillet forslag om oprettelse af en principalforening, og der blev nedsat et udvalg bestående af M. Kjær og V. Hestbech til at undersøge sagen og stille forslag herom ved næste års generalforsam-

Emil Aasteds ejendom, opført 1898 på den gl. jordemoderboligs grund
Lysgaard Madsens ejendom på den gamle latinskoles grund

ling. Ved denne, der fandt sted 22. januar 1920, blev sagen dog ikke nævnt med et ord, så den må i mellemtiden være bleven opgivet.

I de første mange år af foreningens tilværelse blev møderne holdt hos forskellige gæstgivere eller restauratører i byen; der nævnes således gæstgiver Sand og restauratørerne Aabye og J. V. Thonboe. Den sidste boede i »Fjordgaden«, i den ejendom, hvor fra 1874 bogbinderslægten Splidsboel gennem 2 generationer havde til huse. Senere blev det almindeligt at afholde møderne på Jespersens Hotel; men i 1920 kom der imidlertid et tilbud fra Industrihotellet om gratis lokaler der. Afgørelsen blev dog udsat til næste års generalforsamling. Her blev det vedtaget med 20 st. mod 10 at tage mod tilbudet, og 7. februar 1921 holdt bestyrelsen det første møde der. Her blev forholdet til hotellet nærmere fastlagt. Værten vilde stille et værelse med garderobe i stueetagen til udelukkende benyttelse for Handelsforeningen. Ved næste års generalforsamling foreslog bestyrelsen imidlertid, at møderne fremtidig skulde holdes hos Jespersen; men det gik medlemmerne ikke med til. Det blev vedtaget at fortsætte endnu et år; næste

år kom dog forslaget igen, og så blev der givet bestyrelsen bemyndigelse til at afholde sine møder, hvor den finder det betimeligt, og fra den tid er møderne holdt på Jespersens Hotel.

Blandt de opgaver, som Handelsstandsforeningen søgte at tage op, var også en tilbageflytning af redningsvæsenets kontor. Gennem mange år havde dette kontor været i Lemvig. Konsul Anton Andersen havde gennem 40 år ledet redningsvæsenet herfra, efter at han, der 1858 var kommen til Lemvig som skibstømrer, havde udvist stort personligt initiativ ved flere strandinger. Efter hans død 1909 blev kontoret flyttet til Skagen, hvad der voldte nogen skuffelse og fortrydelse i Lemvig. Det blev senere, i 1928, flyttet til København; men da der omkr. 1935 kom forlydende om, at det muligvis igen skulle flyttes tilbage til Jylland, øjnede Lemvig en chance, og Handelsstandsforeningen slog sig da sammen med flere andre af byens foreninger i et arbejde for at få kontoret tilbage hertil. Der blev sendt ansøgning til marineministeriet, hvorunder redningsvæsenet hører. Det var dog spildte kræfter. København beholdt sit.

Juleudsmykning

Ved juletid pynter byen sig for sine mange gæster. Gennem en årrække har forhandling om en bevilling hertil været en årlig tilbagevendende begivenhed i tiden henimod jul. Første gang sagen var til behandling var kort før jul 1931. Da syntes man dog, det var for sent at gennemføre noget dette år; men bestyrelsen fik pålæg om at søge samarbejde med andre foreninger i byen for så i god tid inden næste jul at fremsætte planer og overslag. Ved et bestyrelsesmøde 4. oktober 1932 vedtog man så at rette henvendelse til 7 andre foreninger om at deltage i et møde på Industrihotellet for at drøfte sagen. Ved dette møde blev der nedsat et udvalg til at udarbejde overslag og få oplyst, hvor meget hver forening vilde yde. Handelsstandsforeningen vedtog senere at yde indtil 400 kr. på betingelse af, at de andre foreninger vilde ydet »et passende bidrag.« Fra da af er stillingtagen til en bevilling til dette formål som nævnt en årlig tilbagevendende begivenhed. Beløbets størrelse var næste år noget mindre; men siden har det — som udgifter i almindelighed — været udsat for en jævn stigning. I 1935 blev det præciseret, at udsmykningen skulde omfatte Vestergade, Torvet rundt og gennem Østergade.

Ved handelsstandsforeningernes amtsmøder har der undertiden fra andre byer hævet sig røster for at afvikle dette foretagende; men trods alt er man i takt med tidens krav gået den modsatte vej og har stadig udvidet og gjort

julebelysning og optakten til julen festligere, da man har ment dermed at sætte et præg af skønhed over forberedelserne til årets store højtid.

Samarbejdet mellem by og land har også givet sig udslag ved de årlige dyrskuer, som landboforeningen hvert år har ladet afholde i Lemvig. Handelsstandsforeningen har givet ærespræmie, og flere af medlemmerne har deltaget i fællesspisningen, hvor der har lydt gode ord om sammenhold og samarbejde. Ved dyrskuet 1935 gik Handelsstandsforeningens ærespræmie, ejendommeligt nok, til fru Maren Nygaard Understrup, Ørre, som var født i Lemvig som datter af den andensteds omtalte Ole Nygaard, Danmarks vandrende afholdsapostel.

Gennem hele krigstiden var foreningens arbejde præget af alle de restriktioner og rationeringer, der blev gennemført for at forhindre hamstring og beskytte dem, der ikke havde mulighed for at samle forråd. De fleste af disse bestemmelser var vel nødvendige, men de var for Handelsstanden meget besværlige samtidig med, at mangelen på varer gav mindre omsætning og dermed mindre fortjeneste. Ingen af de forskellige rationeringer voldte dog mere besvær og flere ubehageligheder end tobaksrationeringen, hvor der ikke var noget kortsystem, og tildelingerne til de handlende stadig blev mindre og let kunde synes uretfærdigt små, mens tobakshungeren tiltog og stadig stod i omvendt proportionalt forhold til det foreliggende forråd. Alle disse restriktioner og de øvrige af krigen og besættelsen skabte vanskeligheder gav anledning til oceaner af cirkulærer, så ved hvert møde tog oplæsningen af disse en rum tid. Der kunde være indtil et halvt hundrede ved et enkelt møde. Det var derfor også forenings- og forretningsmæssigt en stor lettelse, da forholdene blev sådan, at de forskellige restriktioner efterhånden kunde ophæves, omend sent, så kunderne igen kunde forsynes med rigeligere og bedre varer.

En flyveplads

Allerede kort efter besættelsen 9. april 1940 udså tyskerne sig et areal syd for Rom kirke, 4—5 km fra Lemvig, til anlæg af en flyveplads. Jorden her var en ret jævn hedeslette øst for landevejen til Ringkøbing. Reguleringen her skulde ikke kræve særlig store vanskeligheder; men der blev dog antaget arbejdere i hundredvis, og da arbejdet her blev lønnet bedre end andet arbejde på egnen, strømmede folk til for at få del i fortjenesten; thi det var denne, der interesserede — mere end selve arbejdet. De fleste af arbejderne mente at tjene deres land bedst ved at udføre så lidt arbejde som muligt. Dog kunde det nok føles lidt ensformigt, hvis der gik flere

dage, uden at man havde noget arbejdsredskab. Det kunde også være trættende, når man ikke havde så meget som en skovl at støtte sig til. Trods det mildt sagt lidt langsomme tempo blev den omkr. 300 tdr. land store plads dog i løbet af 2—3 år færdig og kunde tages i brug. Lyngskjoldet og den stedvise beplantning var fjernet, og der var påført muld, som mellem startbanerne var dækket med græs.

Da man kom så langt hen i krigsperioden, at man kunde indse, at denne tilstand ikke kunde vare altid, kom man i Lemvig på den tanke, at denne plads engang måtte kunne udnyttes i fredens tjeneste. Handelsstandsforeningen tog da initiativet til at indbyde repræsentanter fra Borger-, Håndværker- og Industriforeningen samt Turistforeningen for at drøfte sagen. Dette skete ved et møde på Jespersens Hotel 14. oktober 1943, hvor der var mødt 10 bestyrelsesmedlemmer fra de indbudte foreninger. Mødet lededes af formanden, kaffegrosserer C. Nielsen Torp, som fremhævede, at der måtte gøres noget over for myndighederne nu, da lejligheden ellers let kunde blive forpasset. Det var der også fra de andre foreningers side enighed om. Man mente at en lufthavn vilde have sin betydning netop på denne plads. Man enedes om at sende en deputation bestående af formanden og skibsmægler Lehmann Jensen til København. Allerede 10 dage senere var udvalget i trafikministeriet efter først at have talt med folketingsmand N. P. Nielsen. I ministeriet oplyste man, at der skulde nedsættes et udvalg for indenlandsk lufttrafik efter krigen. Når dette udvalg var nedsat, skulde man til dette indsende alle oplysninger, og hvad man ellers havde at fremføre angående lufthavnen ved Rom. I ministeriet havde man dog visse indvendinger at gøre angående muligheden af en økonomisk forsvarlig udnyttelse af en flyveplads i denne egn. Disse betænkeligheder blev det overvejende, så ideen blev — som en rigsdagsmand engang udtrykte det om en anden sag — »til et dødfødt barn, der løb ud i sandet.«

Som trøst for den mislykkede aktion må egnens beboere dog nu, når de færdes ad landevejen sydpå, glædes over de smukke velbyggede gårde, hvis beboere nu driver fredens syssel på den jord, hvorfra tyskerne i de onde år under drønende larm drog ud på deres ødelæggende færd.

Da det i sommeren 1944 var meget vanskeligt for landboerne at få den fornødne arbejdskraft til høstarbejdet, undfangede man i Handelsstandsforeningen den tanke, om man ikke kunde komme landbruget til hjælp ved at sende nogle af de i forretningerne ansatte unge mennesker på frivilligt høstarbejde. Efter at sagen var drøftet på et bestyrelsesmøde, blev den bragt på bane ved et møde i Turistforeningen. Den var i mellemtiden ble-

vet drøftet med landboforeningens fmd., gdr. Hans Bjerre, Kongensgård, som var meget taknemmelig for, om tanken kunde virkeliggøres. S. A. Kier stillede sig til rådighed som det fornødne mellemled med bestillings- og anvisningskontor. De øvrige bestyrelsesmedlemmer fordelte arbejdet mellem sig med at rette forespørgsler til de erhvervsdrivende for at få den fornødne arbejdskraft. Til at begynde med gik tilbudene dog kun langsomt ind; men formanden, kaffegrosserer Nielsen-Torp, og sekretæren, H. Schumann, gik da rundt i forretningerne og agiterede for sagen. De fik derved løfte på 30 mand. Dem var der rift om fra landboernes side. De blev fordelt på 22 landbrug.

Efter høsten kom der en tak fra Landboforeningen for den ydede hjælp. Det gode samarbejde mellem land og by havde her på praktisk måde båret frugt.

En samlestald

I 1931 kom tanken frem om at få indrettet en eksportstald i Lemvig, og Handelsstandsforeningen nedsatte et udvalg bestående af Fr. Breckling, P. Pedersen og S. A. Kier til at arbejde for sagen; men der synes ikke at være kommet noget resultat ud af det denne gang, ligesom det i 1933 nedsatte udvalg, der skulde arbejde for en eksportrute til England heller ikke nåede at få noget i gang. I 1939 kom dog tanken frem igen om en samlestald. 6. maj blev der holdt et møde derom på Hotel Lemvig efter indbydelse fra Handelsstandsforeningen. Her var mødt Hans Bjerre, Kongensgård, og Simon Buchbjerg fra Fjaltring som repræsentanter for henholdsvis Landboforeningen og Vestjydsk Kredsforening, desuden borgmester Poulsen og fra Handelsstandsforeningen S. A. Kier og C. Nielsen Torp. De to landbrugsfaglige foreninger havde i forvejen drøftet sagen, og der var fra alle sider interesse for at få undersøgt mulighederne for dens gennemførelse.

Under krigen, i slutningen af december 1942, da transportvanskelighederne var på sit højeste, meldte kravet sig om egen samlestald med forstærket kraft. Formanden for landboforeningen, Hans Bjerre, Kongensgaard, tog initiativet til en konference med daværende borgmester Anthon Fynboe, som straks satte sig i telefonisk forbindelse med Landbrugsministeriet. Sagen løstes nu så hurtigt, at man allerede i februar 1943 kunne holde den første auktion i hotelejer Jørgensens gård, idet denne beredvilligt havde stillet lokaler til rådighed. Målet var dog at få egen bygning, så snart forholdene ville tillade det. Ved generalforsamlingen 1943 henstillede konsul Kier til bestyrelsen at arbejde for denne sags løsning. Der blev da straks taget fat på at tegne aktier, og ved en ekstra generalforsam-

ling i maj kunde formanden oplyse, at der var tegnet for 20.750 kr. blandt foreningens medlemmer, heraf havde pengeinstitutterne tegnet sig for 10.000 kr. Nu kom der gang i foretagendet. Der blev afholdt stiftende generalforsamling den 17. juni 1943 og bygget en til formålet svarende bygning oppe ved stationen. Bygningen blev taget i brug den 9. december samme år. Aktieselskabet blev dog først indregistreret den 29. februar 1944 med en aktiekapital på 70.000 kr. og 400 aktionærer. Virksomheden har dog efterhånden taget et sådant omfang, så der flere gange har måttet foretages udvidelser. I 1954 blev der modtaget 14.000 kreaturer og omsat for 10½ mill. kroner. I 1956 var omsætningen steget til 11 mill. Den fremtræder nu som en meget moderne samlestald, og dens omsætning er den fjerdestørste i landet.

I den første del af 40rne kom der planer frem om at få bygget et nyt posthus til afløsning af det gamle i Veibelsgade, hvor pladsforholdene længe havde været alt for trange efter det omfang, som postvæsenet efterhånden havde fået. Generaldirektoratet havde en tid forhandlet med byrådet om at få anvist en byggegrund på et for byens forretningsliv velbeliggende sted. Der blev da anvist en plads i Ågade og en i Vestergade ved Havnepladsen. Da dette blev Handelsstandsforeningen bekendt, fandt man anledning til at gribe ind. Af de 2 foreslåede pladser fandt man den i Vestergade bedst egnet; men fremfor nogen af de foreslåede pladser vilde man foretrække et helt nyt sted, nemlig på hjørnet af en påtænkt ny gade, der skulde føres gennem købmand I. M. Christensens eng syd for hans gård i Vestergade. Man konfererede med byrådet og med ejeren, og derefter lod man udarbejde et kort med det nye projekt indtegnet og den ønskede plads for posthuset afmærket. Dette blev 5. april 1945 indsendt til generaldirektoratet med fremsat ønske om at få en konference med en repræsentant for postvæsenet.

Dette blev tilstået. Den 11. maj kom overpostinspektøren og så på forholdene og forhandlede derefter med bestyrelsen. Af de 2 af byrådet anviste pladser vilde han foretrække den i Ågade; men kunde den nye gadeplan gennem I. M. Christensens eng gennemføres og grunden der fås til en rimelig pris, var der intet til hinder for at placere posthuset der. Ejeren af grunden og borgmesteren blev tilkaldt til videre forhandling. Det lod til at kunne glide. Derimod viste der sig vanskeligheder med ejeren af den ejendom i Svirrebommen, som måtte nedbrydes, for at den nye gade kunde gennemføres. Overpostinspektøren forespurgte da, om Handelsstandsforeningen hellere vilde undvære et nyt posthus end få det i Ågade. Hertil svarede formanden, at det vilde man absolut ikke, og samtidig henstillede

han indtrængende, at der i det nye posthus også måtte blive rigstelefon og telegrafstation.

Det lykkedes dog omsider at få den plan gennemført, som Handelsstandsforeningen havde kæmpet for. Den ejendom i Vestergade, hvor Ville Søgaard i mange år havde drevet forretning, blev nedbrudt, og den nye gade, der blev opkaldt efter kammerråd Andrup, blev anlagt. Ved et møde i foreningen 14. marts 1948 redegjorde borgmester Aug. Nielsen for byplanen angående byens udvidelse til J. M. Christensens eng og de dermed følgende gadeanlæg og regulering, og postmester Rokkjær redegjorde for bygning og indretning af det nye posthus.

I oktober 1951 var det nye, smukke og velindrettede posthus færdigt og blev taget i brug. Hermed kom Lemvig postalt på højde, ja endda forud for tiden, og alle har glædet sig over resultatet.

Få gamle byer er så heldige som Lemvig, der her ved dette enkelte bygge- og gadeprojekts gennemførelse fik tillagt et stort ubebygget areal midt i sit forretningscentrum. Ved forhandling mellem byrådet og Handelsstandsforeningen blev en del af arealet udlagt som parkeringsplads. Efter løsningen af dette spørgsmål kender man ikke i Lemvig til de vanskeligheder, mange andre byer må kæmpe med. Selv på »store dage« finder man uden vanskelighed parkeringsplads. Handelsstandsforeningen er taknemmelig for den ideelle løsning, idet man erkender, at det er af stor værdi at man kan byde sine oplandskunder gode parkeringsforhold i byens centrum.

Blandt de senest løste opgaver er opstillingen af en telefonbox på rutebilpladsen, hvilket skete i foråret 1956, og teatersalens genåbning.

Lemvigs nye posthus indviet 1951

I 1947 afholdtes den jydske handelsstands centralforening formandsmøde i Lemvig. I den anledning var foreningens medlemmer inviteret til at deltage i den efter mødet påfølgende spisning og selskabelige samvær. Dagen efter, den 28. januar, havde V.L.T.J. ved megen velvilje af driftbestyrer Ronøe stillet et ekstratog til rådighed for mødedeltagerne samt foreningens medlemmer. I det ualmindeligt skønne vintervejr gik udflugtstoget til Harboøre og Thyborøn. Erhvervschef Winther Johansen holdt foredrag ved de historiske grave på Harboøre kirkegård, og i Thyborøn redegjorde borgmester August Nielsen for hele kanal-projektet. Under hjemturen til Lemvig serverede hotelejer Jørgensen i toget forloren skildpadde, og ved ankomsten til Lemvig takkede centralforeningens formand, konsul Blicher, deltagerne i mødet og Lemvig for det udmærkede arrangement.

Fælles amtsbestyrelsesmøder

Siden først i 30-erne har det været en fast årlig begivenhed, at bestyrelserne indenfor købstæderne i Ringkøbing amt, nærmere betegnet: Ringkøbing, Herning, Holstebro, Struer og Lemvig, en gang om året sidst på sommeren har afholdt et fælles bestyrelsesmøde, hvorpå man har drøftet interne spørgsmål af fælles interesse. I 1956 afholdtes dette møde i Lemvig den 10. september. Under hensyn til røret om Thyborønsagen startede man mødet med en udflugt til Thyborøn, hvor man i det gode vejr foretog en sejltur gennem kanalen. Havnemester Metz Hansen redegjorde efter turen ved en sammenkomst på havnekontoret for hele Thyborønprojektet. Mødet fortsattes på Jespersens hotel. Senere er der fra mødedeltagerne sendt en støtteskrivelse til Thyborøn-frit udvalgets formand, borgmester Wolhardt Madsen, Skive.

LOVE OG ANORDNINGER

I den første tid havde man ingen egentlige love, men dog særlige retningslinier for arbejdet. En væsentlig del deraf var indkrævning af kontingentet og administrationen af samme. Det anvendtes for største delen til understøttelse for trængende medlemmer. Bidraget var 3 mark månedlig; og ved det først refererede møde, 3. august 1859, blev det vedtaget, at dette bidrag fremtidig skulde opkræves og indsættes i Sparekassen den første mandag i hver måned. Den, som blev krævet 3 gange uden at ville betale sit bidrag, måtte være at betragte som udtrådt af selskabet.

Disse bestemmelser blev nærmere udformet i 11 korte paragraffer, der fremtræder som foreningens første love og blev vedtaget 26. januar 1860. Foreningens formål udtrykkes her kort og klart: at værne om handelsstandens interesser. For kassereren præciseres det, at han må indkræve kontingentet inden den 14. i hver måned, og hvis han forsømmer dette, »vil han være underkastet en Mulct, tilsvarende hvert enkelt Medlems Bidrags Størrelse, som han har undladt at opkræve.« Hjælpevirksomheden er omtalt i § 10: »Saavidt muligt skal Handelsforeningen se at understøtte Kollegerne og disses Enker eller Børn, som ved uheldige Omstændigheder ere blevne trængende; dog vil ingen kunne komme i Betragtning, som ikke har været Medlem af Handelsforeningen.« — Den sidste bestemmelse kom man dog i vanskelighed med i 1863, da en fattig enke søgte hjælp til en maskinrulle for dermed at kunne tjene til underhold for sig og sine børn. Her stod man over for et tilfælde, hvor medlemmernes gode hjerte påbød dem at hjælpe. Man enedes da om at stryge den anførte klausul for at kunne bevilge den nødvendige hjælp.

Da det første decennium var gået, havde man fundet sig til rette i samværet i foreningen og efterhånden fundet ud af, hvad en sådan forening kunde kræve og give, og så indså man også, at man måtte have dette nær-

mere udformet, end det var sket i de lovparagraffer, man hidtil havde haft som vejledning. Den 11. april 1867 — altså omtrent på 10-årsdagen for foreningens stiftelse — blev der afholdt et ekstraordinært møde i anledning af, at bestyrelsen havde foreslået en revision af de hidtil bestående love. Nu forelå et udkast til nye paragraffer, og man gik så formfuldendt til værks, at man først højtideligt erklærede de gamle love sat ud af kraft. Derefter kunde man så optage drøftelsen af det nye forslag, som efter en del ændringer blev vedtaget.

Formålet og kontingentet var uændret, ligeledes kassererens forpligtelser til at være nidkær som opkræver, og det blev lovfæstet, at hvis nogen af uvilje ikke betalte i 3 måneder, skulde han ekskluderes og kunde ikke optages på ny, uden at der blandt medlemmerne var stemmeflerhed for det, og han kunde ikke i påkommende tilfælde få understøttelse af foreningen. Men derimod »naar et Medlem begrundet i pecunaire Forhold ikke er i Stand til at yde sit Bidrag, er det en Selvfølge, at han ei kan nægtes Understøttelse.« Formanden fik ret til at indbyde til møde »med aftens varsel,« og i indbydelsen skulde der meddeles, hvad der var til forhandling, da ingen sag kunde sættes til afstemning uden at være anmeldt. Den i 1863 »for tilfældet« ophævede klausul om, at ingen kunde få understøttelse uden at være medlem, kom igen til ære og værdighed, og desuden blev 3 års medlemsskab sat som betingelse for at være »qualifiseret« til understøttelse. En betingelse for en afstemnings gyldighed var, at et flertal af medlemmerne var til stede. Som medlemmer kunde optages enhver »uberygtet« købmand, når han selv fremsatte ønske derom. Den anførte indskrænkning synes kun en enkelt gang at have voldt nogen vanskelighed. Bestyrelsen, der som regel afgjorde den slags løbende forretninger, havde afvist en supplikant. Han blev imidlertid smækfornærmet og vilde ikke lade sig nøje med bestyrelsens afgørelse, men forlangte sin sag for en højere domstol: generalforsamlingen. Han fik sin vilje; men det blev resultatet ikke bedre af, for i denne instans gik man enstemmig ind for bestyrelsens votering.

Der gik dog ikke mange år, før man igen mente, der var grund til en ændring, og nu mente man det nødvendigt at søge juridisk bistand for at paragrafferne kunde få rigtigt indhold og få den rigtige form. Ved generalforsamlingen 1876 fik bestyrelsen bemyndigelse til at søge forbindelse med en jurist og få udarbejdet forslag til fremlæggelse på et ekstraordinært møde. Man søgte nu assistance hos prokurator Hjorth; men særlig hurtigt gik det nu ikke. Først hen på efteråret var udkastet færdigt; så var det også betydelig mere omfangsrigt end de tidligere love med sine 25 paragraffer. 16. oktbr. sendte bestyrelsen det i cirkulation forsynet med et om-

slag med navnene på de 15 »menige« medlemmer. De har hver opført modtagelses- og afsendelsesdato. Nogle har ekspederet sagen den samme dag; men de fleste har haft et par dage til at gøre deres antegnelser. Kun fru Andrup, som har haft det sidst, har kun skrevet: Forevist. Ansine Andrup.

Det bebudede ekstra møde blev der dog ikke noget af. Først ved den ordinære generalforsamling 2. februar 1877 kom forslaget til behandling. Og så meget var der at diskutere om og så meget at ændre, at der måtte finde en ny renskrivning sted. Nu er formålet udvidet til også at omfatte industrien, og der blev givet mere specificerede bestemmelser for, hvem der kunde optages i foreningen, således er foruden købmænd nævnt detailhandlere, boghandlere, kommissionærer, fabrikanter, speditører, materialister og apotekere; derimod er »Gjæstgiver«, som stod i det oprindelige forslag, blevet slettet. Så sker der desuden det epokegørende, at der bliver ligeret mellem kønnene, hvilket publiceres med de få ord »enhver enten Mand eller Quinde.« »Selvfølgelig forudsættes, at den Paagjældende, som søger sig optaget i Foreningen besidder almindelig borgerlig Agtelse.« Men for at det ikke skulde være alt for ligetil at komme ind i kredsen, blev det bestemt, at de, der »fremtidigen indtræde i Foreningen, ved Indtrædelsen betale en Kjendelse een Gang for alle af 10 Kroner, og erlægges samme inden Forløbet af otte Dage, efter at Meddelelse om Optagelsen har fundet Sted.« Der blev desuden sat den bremse på mulig lyst til udtrædelse, at hvis nogen meldte sig ud, men igen fik sind til at være med, skulde han igen ud med den omtalte »Kjendelse«, hvis ikke hans tilbagevenden var sket, inden der var gået 3/4 år. Derimod kunde et medlem udsætte sig for at blive ekskluderet. Det kunde ske, hvis han gjorde sig skyldig i en i den offentlige mening vanærende handling. I så fald var han også udelukket fra at få understøttelse af foreningen; men i tilfælde af hans dødelige afgang vilde man dog ikke slå hånden af hans evt. enke og børn. De skulde i trangstilfælde nyde lige ret med andre. — For at ingen skulde finde på at gøre krav på andel i foreningens opsparede formue, blev det fastslået, at noget sådant ikke kunde lade sig gøre. Hverken den, der var i foreningen, eller den, der meldte sig ud, havde noget som helst krav på de opsparede midler. Skulde derimod foreningen blive opløst, hvilket kunde ske, dersom ved 2 generalforsamlinger med 14 dages mellemrum 3/4 af medlemmerne stemte for det, så skulde formuen anvendes til et legat til fordel for trængende handlende, deres enker og børn.

Man besluttede at lade disse love trykke i 200 ekspl. for at nuværende såvel som senere tilkommende medlemmer kunde få hver sit. Få dage efter vedtagelsen blev der udbetalt prokurator Hjorth 30 kr. »for et udarbeidet

Udkast til ny Love«, og senere fik redaktør Hestbech kr. 21,25 for trykning og hæftning af de 200 ekspl.

Der gik dog kun 5 år, inden man mente, at disse love på visse punkter var antikverede. I mødet 28. juni 1882 blev der nedsat et udvalg bestående af konsul Math. Møller, kæmner C. C. Lund og købmand Hans Bechgaard til at revidere lovene og fremkomme med forslag til forandringer i enkelte paragraffer. Hvis der i det hele er kommen noget ud af dette foretagende, er det ikke nået til protokollen. Den tier i så henseende, og da der året efter var kassererskifte og de forskellige arkivalier blev afleveret af Th. Gierulff til N. Christensen, nævnes beholdningen af love af 2. februar 1877.

Samme år (1883) blev foreningen indmeldt i Fællesforeningen for jydske Handelsforeninger. Den forbindelse, man derved fik med foreninger i andre byer, gjorde, at man i 1885 fik en henvendelse fra foreningen i Kolding om nedsættelsen af et særligt administrationsudvalg til behandling af akkorder, evt. konkurser. Det vedtoges at oprette et sådant udvalg her og benytte Koldings vedtægter med enkelte ændringer. Det blev straks nedsat med kæmner C. C. Lund som fmd. og købmand Th. Gierulff som næstfmd. Man vilde lade vedtægterne trykke og udsende til samtlige handelsforeninger i Jylland og til Grosserer-Societetet i København, hvilket besørgedes af M. S. Hestbech og kostede kr. 20,29.

Endnu et par gange beskæftigede man sig med noget i tilknytning til denne sag. I 1905 skulde der autoriseres tillidsmænd for tvangsakkord udenfor konkurs. Da blev kæmner Mads Sørensen valgt som regnskabskyndig og købmændene G. Essemann, Chr. Hjortkjær og Emil Aasted som handelskyndige emner. De blev med undtagelse af Hjortkjær autoriserede af ministeriet 12/9 1906 og fik 5 år senere denne autorisation fornyet.

De love, som man allerede i firserne havde været ved at rokke ved, viste sig imidlertid at være brugbare endnu i en årrække. Først ved generalforsamlingen i 1921 rykkede afløsningen frem. Nu blev foreningens formål udtrykt som et virke for at fremme handel, skibsfart og industri og desuden at hjælpe de unge elever til en god teoretisk uddannelse og at fortsætte med hjælpevirksomheden.

Nu kan optages enhver handlende og fabrikant, der har løst borgerskab, og desuden skibsredere, bank- og sparekassedirektører, beskikkede vejere og målere, apotekere samt forretningsførere med prokura. Desuden kan bestyrelsen ved enstemmig beslutning optage andre, hvis virksomhed ikke kommer ind under de anførte betegnelser. Indskudet blev nu sat til 20 kr., og der blev sat 5 års medlemsskab som betingelse for at kunne få hjælp af foreningen. Bestyrelsen blev udvidet til 5 medlemmer, og forman-

den vilde fremtidig være selvskreven som repræsentant ved Den jydske Handelsstandsforenings generalforsamling. Der gives videre bestemmelser om bestyrelsens virksomhed. De tidligere straffebestemmelser for kassereren, hvis han ikke var tilstrækkelig håndfast ved inddrivning af kontingentet, er ikke medtaget. Hvis andre end medlemmernes personale ønsker at søge Handelsskolen, må der for disse betales dobbelt for undervisningen.

Disse love gjaldt nu til 1948. Der var da brug for enkelte ændringer, særlig af økonomisk art. Under og efter krigen havde Provinshandelskammeret på forskellig måde ydet sin tjeneste overfor de firmaer, der drev eksport- og importvirksomhed. Betalingen herfor var hidtil sket på ret tilfældig frivillig basis. Nu blev der udover det ordinære kontingent fastsat en bestemt ydelse til Provinshandelskammeret i forhold til firmaernes størrelse, eller deres benyttelse af Provinshandelskammerets arbejdskraft, begyndende fra 50 kr., 100 kr., 200 kr. eller 300 kr., i særlige tilfælde 500 kr., idet dog Handelsstandsforeningens bestyrelse i særlige tilfælde i samråd med Provinshandelskammeret kan dispensere herfra. Pengenes stadig dalende værdi gjorde det nødvendigt at forhøje kontingentet til 30 kr., og da man ikke vidste, hvad der valutamæssigt kunde ske i fremtiden, fik bestyrelsen bemyndigelse til om fornødent at forhøje kontingentet med indtil 100 pct. Disse nugældende love blev vedtaget på en ekstraordinær generalforsamling den 12. Maj 1948.

Denne bemyndigelse til kontingentforhøjelse viste sig at være velbegrundet, idet man herved slap for at ændre vedtægterne, da Provinshandelskammeret i 1952 sløjfede disse firmavederlag, og istedet forhøjede det ordinære kontingent til Centralforeningen med 15 kr. Ved generalforsamlingen i 1953 blev bestyrelsen bemyndiget til efter bedste skøn at ansætte medlemmernes kontingent til 40, 60 og 80 kr. alt efter firmaernes størrelse og deres afbenyttelse af Provinshandelskammerets assistance. Disse satser er gældende i dag.

VÆRN OM HANDELSSTANDENS RETTIGHEDER

»Læbæltet«

At foreningen blev oprettet samme år, som Næringsloven ophævede købstædernes privilegier, er et tilfælde, der *kunde* se ud som en tanke, men det må dog vistnok betragtes udelukkende som et tilfælde. Af de privilegier, købstæderne havde haft, blev der dog tilbage det såkaldte »læbælte«, der bestod i, at der kun måtte drives visse former for handel og håndværk indenfor en omkreds af 1½ mil fra købstaden. Det er da ikke til at undres over, at handelsstanden måtte våge over de rester af privilegierne, der var bleven tilbage, og søgte at gribe ind, når nogen trådte deres rettigheder for nær.

Det første eksempel på, at foreningen i et sådant tilfælde har taget affære, finder vi ved mødet 8. februar 1867. Da blev det fremført, at nogle handelsrejsende søgte at omgå loven ved at afsætte varer udenom det lovlige mellemled, købmændene; og efter en del forhandlinger om, hvorledes man skulde undgå denne illoyale konkurrence, blev det da bragt i forslag »ikke at gjøre Forretninger med de Huse, hvis Reisende bevisligen reiser paa Landet og i Distrikter gjøre Forretninger med Høkere eller Private. Forslaget blev ved Afstemningen eenstemmig vedtaget og bestemtes, at hvert enkelt Medlem, som kommer til Kundskab om, at nogen Reisende gjør sig skyldig i foranførte, strax derom gjør Melding til Bestyrelsen, som da underretter samtlige Medlemmer derom.« Denne bestemmelse skulde også bringes til de øvrige købmænds kundskab.

Det lader dog ikke til, at denne foranstaltning har været tilstrækkelig effektiv. Allerede inden årets udgang måtte man tage sagen op på ny. Der blev indkaldt til et ekstraordinært møde 3. november, hvor forhand-

lingsemnet var: Hvad kan der gøres for at hemme den i vor by og dennes underliggende jurisdiktion hidtil drevne ulovlige handel? — Der blev igen en lang diskussion, og derefter blev de forskellige forslag sammenfattet i flg. 2 punkter:

1. at foreningen henvender sig til politimesteren hersteds med anmodning om skærpning af lovenes overholdelse i denne retning, og påtog formanden for denne sig at udvikle og gøre vedkommende bekendt med de tilstedeværende forhold.
2. at foreningen henvender sig skriftlig til handelsstanden i Holstebro og Ringkøbing om, at man her har foretaget skridt til at hemme al ulovlig handel i vor jurisdiktion og anmode dem om i *deres* jurisdiktion at medvirke til på bedste og kraftigste måde at støtte dette vort foretagende, som såvel må være i deres som i vor interesse.

Et pudsigt tilfælde af overtrædelse af næringsloven fandt sted i 1871. Der var dog ikke her gjort indgreb i den almindelige købmandsnæring, så skælmerne blev stoppede i deres skumle forretning, uden Handelsforeningens mellemkomst; men virkningerne af disse handelsmænds fremfærd har sikkert været kendelig i byen i længere tid. I efteråret nævnte år optrådte 2 polakker og en svensker sammen med nogle indenlandske hjælpere her i byen som håropkøbere, og det var vel at mærke ikke hestehår, de eftertragtede. Det var byens unge piger, som de søgte at fralokke deres hovedprydelse ved hjælp af de blanke specier, de havde i snørepungen. Det lykkedes så godt, at da hele banden lørdag den 7. oktbr., blev anholdt »fandtes den Mængde Fruentimmerhaar af alle Farver, som de i disse faa Dage havde indkøbt, at fylde flere Vadsække. De tre fremmede Kjøbmænd blive nu tiltalte for uberettiget Næringsbrug.« Men for de stakkels »Fruentimmer«, der havde ladet sig lokke af de fremmedes mammon, var sagen sikkert ikke glemt. Det skete — i heldigste tilfælde — først, da naturen igen havde skænket dem erstatning for det tabte.

I de følgende år dukkede brugsforeningerne frem i omegnen. Den første brugsforening i landet blev oprettet 1866 i Thisted på initiativ af sognepræsten H. C. Sonne. Det blev imidlertid på landet, denne sag fandt størst udbredelse. Her fandt man midlet til på lovens grund at undgå de vanskeligheder, som bestemmelsen om læbæltet voldte. Det vil ikke undre, at denne udvikling kom bag på handelsstanden i købstæderne, og at man følte disse nyopdukkende indkøbsforeninger som en utidig konkurrence, der måtte søges imødegået. Der var dengang kun 3 købstæder i amtet. Ringkøbing, Holstebro og Lemvig. Det var Holstebro, der »gav bolden op« ved 18. januar 1887 at sende en skrivelse, som 2 dage senere behandledes

ved Handelsforeningens ordinære generalforsamling. Her vedtog man at være Holstebro Handelsforening »behjælpelig med at bekæmpe Ringkjøbing Amts Vareindkjøbsforening med alle lovlige Midler, og forpligter hver især med sit Navns Underskrift i Forhandlingsprotokollen sig til ikke at sælge eller ordinere Varer til denne Forening eller dens Forretningsfører Holger Christensen & Co., ligesom det vedtages at bemyndige Bestyrelsen til at underskrive Cirkulaire til Handelsforeninger, Grosserere og Fabrikanter sammen med Holstebro og mulig Ringkjøbing Handelsforening.«

Denne indførelse i protokollen er ikke alene underskrevet af dem, der den aften var til stede, men også senere af dem, der i de følgende år indmeldte sig i foreningen.

Dette med grossisters tilbøjelighed til at gå uden om købmændene og sælge til private var noget, der ikke alene her føltes generende. I 1888 kom der en skrivelse derom fra Horsens Handelsforening, som opfordrede foreningen her til at sende en delegeret til et møde i Århus i oktober, hvor man skulle drøfte, hvorledes man bedst kunde indskrænke grossisters salg af varer til private forbrugere. Man besluttede at modtage indbydelsen og sende købmand P. Schou.

I begyndelsen af det nye århundrede begyndte spørgsmålet om »læbæltet«s ophævelse at blive aktuelt. Endnu havde lovgivningen ikke befattet sig med det; men efter oprettelsen af de mange brugsforeninger på landet havde afstandsbestemmelserne ikke længere så stor praktisk betydning, og forskellige steder foretog man derfor en frivillig ophævelse. Også i Lemvig måtte man tage stilling dertil. Det skete første gang ved en drøftelse i Handelsforeningen 21. maj 1902; men efter at sagen var belyst fra forskellige sider, blev det dog vedtaget ikke at gå med til ophævelsen, »hvis der ikke paa anden Maade kan opnaas Fordel derved.« Man vilde med andre ord gå frem efter det gamle princip, at der skal noget for noget. Det var imidlertid ikke til at opnå i denne sag, så den måtte foreløbig hvile; men 5 år senere blev den igen sat på dagsordenen, denne gang efter foranledning af Toft-Nielsen, og da var betydningen af læbæltet svækket så meget, at man enedes om at arbejde for ophævelsen. Der blev nedsat et udvalg bestående af Emil Aasted, Toft-Nielsen og L. Kier til at foretage det fornødne.

Nu kom der skred i foretagendet. I begyndelsen af 1908 sendte byrådet sagen gennem amtet til ministeriet; men da man havde glemt at få en erklæring fra Handelsforeningen, kom den retur, for at denne forglemmelse kunde oprettes »forinden videre foretages.« Formanden mente dog, at man *havde* afgivet en sådan erklæring allerede 19. november foregående år, da de handlende i Ramme kort forinden havde søgt Lemvig om at få

læbæltet ophævet; men når ministeriet ikke kunde nøjes hermed, kunde det godt blive sagt en gang til. Tilslutningen til erklæringen blev dog ikke enstemmig, idet 3 stemte imod, 8 for. Ministeriet havde tillige spurgt, fra hvilken dato man ønskede, ophævelsen skulde træde i kraft, og dertil blev der svaret: 1. juli 1908 eller snarest muligt.

Endnu engang måtte man beskæftige sig med dette emne. I 1911 fik ministeriet forelagt en lignende sag til afgørelse, og der var da rejst spørgsmålet om betimeligheden af ophævelse af afstandsbestemmelsen i næringsloven. Man henvendte sig da gennem amtet og herredskontoret til Handelsforeningen her for at få oplyst, hvorledes nævnte bestemmelses ophævelse havde virket her. Der blev da afgivet følgende svar:

»Uden at kunne paavise, at Læbæltets Ophævelse har virket til Gavn for Byens Næringsliv udover, at der er etableret en selvstændig Købmandsforretning ved en Landstation, hvor man ellers vilde have oprettet en Brugsforening, tør man udtale, at Ophævelsen absolut *ikke* har medført nogen skadelig Virkning.«

Ved den nye næringslov af 1931 blev læbæltet ophævet, men Lemvig har altså været forud for lovgivningen.

Flere gange træffer vi på det forhold, at der måtte gribes ind over for enkeltpersoner, der ved deres måde at drive forretning på ikke gav udtryk for god handelsmoral. Det skete nogle gange, at en optrådte i en andens navn for at højne sin anseelse og gøre bedre forretninger, end hvad hans eget navn havde kunnet berettige til. Det skete også, at hvis en søgte bevilling til en branche, hvor han ikke havde uddannelse, måtte man nægte at anbefale, hvis branchen var tilstrækkelig repræsenteret i forvejen.

Sidst i tyverne var brændevinsafgiften en tid et stort spørgsmål. Man syntes, det var et ejendommeligt forhold, at de handlende, som havde spiritusbevilling, skulde betale mere her end i nabobyerne. Det blev da henstillet til bestyrelsen, at den skulde optage en forhandling med byrådet om denne sag. Allerede dagen efter, at dette var sket, samledes bestyrelsen for at tage affære. Man havde fået skaffet materiale fra de andre byer i amtet, ja, endogså fra Viborg og Silkeborg. Dette viste ganske rigtigt, at man her måtte betale langt mere, end i de byer, hvorfra der forelå oplysninger. De 14 handlende, der førte spiritus, måtte gennemsnitlig betale ca. 350 kr., medens det i Ringkøbing kun var knap 80 kr., og i Holstebro endog under 50 kr. i gennemsnit for hver. Man gjorde gældende over for byrådet, at udsalgsprisen i det væsentligste var ens i de forskellige byer, idet prisen på mange varer var anført på etiketten, og man tillod sig derfor at ansøge om, at afgifterne her i byen måtte bringes i nærmere overensstemmelse med, hvad der svaredes i nabobyerne.

Næringsloven af 1931 har et afsnit, der angår »Omførsel af Varer«. Det omfatter varer, hvis fremstilling ikke kræver håndværksmæssig eller industriel uddannelse, således husflidsprodukter og næringsmidler, der hidrører fra dansk jordbrug, husdyrhold, fiskeri og jagt. De personer, der omfører og sælger disse produkter må have »vandrebrev«. For at få bestemte regler at gå efter ved udstedelsen af disse vandrebreve, henvendte byrådet sig i 1932 til Handelsstandsforeningen, om man ønskede oprettet en vedtægt med dette formål. I så fald ønskede byrådet sig tilsendt et udkast til en sådan. Handelsstandsforeningen var imidlertid ikke interesseret i en sådan vedtægt, og det svarede man byrådet. Dermed var sagen dog ikke ude af verden. Handelsministeriet vilde ikke lade sig nøje med afvisningen, men vilde have et positivt resultat. Det sendte derfor selv et udkast og henviste til, at de fleste handelsforeninger landet over havde tiltrådt det. Et udvalg af bestyrelsen samledes så 25. september 1933 på Teknisk Skole sammen med bestyrelsen for Borger-, Håndværker- og Industriforeningen, som også tidligere havde indtaget et afvisende standpunkt. Efter en del diskussion enedes man dog om at gå i tøjet og gå med til det forelagte udkast, når der blev slettet et par punkter. Dette meddelte så de to foreninger i fællesskab ministeriet ad tjenstlig vej gennem byrådet, som vedtog at anbefale 21. oktober 1933, og 18. november samme år forelaa Handelsministeriets stadfæstelse.

Gl. billede af Lemvig havn, anlagt 1857

FORBINDELSE MED OMVERDENEN

Havnen

Den i 1795 udkomne beskrivelse af Lemvig af rådmand C. Dreier beretter, at byen ikke havde nogen skibsbro ved fjorden; men en sådan savnedes i høj grad. Skibene måtte da kaste anker ude i vigen, og varerne fragtes ind i små fladbundede både. Endnu gennem mange år måtte man føle dette savn. Først i 1845 blev det første skridt taget til en ændring i forholdene, da byens råd besluttede at ansøge om, at der måtte blive foretaget en undersøgelse over, hvorledes en havn mest hensigtsmæssigt kunde indrettes her. Fyr- og havneinspektøren, kaptajn C. H. Leth, blev da sendt herover og foretog disse undersøgelser, og et projekt blev udarbejdet. I foråret 1848 kom der tilladelse til, at der måtte optages et lån på 12.000 rdl. til gennemførelse af planen; men det viste sig på dette tidspunkt vanskeligt at få et sådant lån, og i de følgende krigsår var der også andet at tænke på. Efter krigen blev dog sagen taget op igen, og endelig i 1853 fik man løfte om et lån på 14.000 rdl. af Det Classenske Fideikommis' midler. Nu viste der sig imidlertid en anden vanskelighed. Nogle havde ikke kunnet afvente resultatet af de lange forhandlinger og havde for egen regning i 1851 ladet opføre en havnebro, 120 alen lang og 6 alen bred. Den havde kostet 1410 rdl. Da nu endelig forhandlingerne om havnebygningen gik i orden, vilde disse, i alt 28 mænd, ikke sælge deres bro til »fremstillingspris«. De havde opdaget, at de investerede penge gav gode renter gennem de afgifter, der måtte betales for benyttelse af broen. Til sidst fik de dog sat kniven på struben og truet med, at de vilde miste deres eneret til at opkræve havneafgift. Så gav de efter og afgav deres bro for den nævnte sum. Samme år, 1854, blev licitationen over havneanlægget godkendt. Næste forår blev der taget fat, og netop i det år, da Handelsfor-

eningen stiftedes, var havnen færdig til at tages i brug. Udgiften blev i alt 27.000 rdl. Havnens dybde var 9 fod.

Noget af det første, man fik at beskæftige sig med, var byens handelsforbindelse med omverdenen ad søvejen. Endnu var der jo ingen jernbaneforbindelse med det øvrige land; men efter at Lemvig havn var bleven færdigbygget 1857, havde skibsforbindelsen fået betydning. Grosserer H. P. Prior, der tillige var skibsreder, og hvis rederi i 1866 sammensluttedes med to andre rederier til Det forenede Dampskibs-Selskab, havde i 1859 sat dampskibet »Aalborg« ind på en limfjordsrute, der endte i Lemvig. Dermed havde købmændene følt sig godt betjent; men da man var samlet til møde 3. august 1859, gik der rygter om, at Prior vilde standse med udgangen af denne måned. Det var man foruroliget over og enedes om at henvende sig til konsul Math. Møller, at han måtte gøre sin indflydelse gældende, så farten kunde fortsætte til efteråret.

Ved samme møde drøftede man også havnetaksterne, som man syntes var for høje. Man besluttede da at sende et andragende til indenrigsministeriet om en nedsættelse. Denne aktion lykkedes. I januar 1860 bestemte man at bekendtgøre de nye takster i aviserne i limfjordsbyerne samt Holstebro og Ringkøbing.

Nu gik det nogle år; men antagelig har turen til Lemvig ikke svaret sig for rederiet; thi da fartplanen for sommeren 1863 blev offentliggjort, viste det sig, at »Aalborg« ikke skulde anløbe Lemvig det år. Det var Lemvigerne en stor skuffelse. Der var ganske vist et andet skib, »Fylla«, som gjorde turen mellem Lemvig og København; men skulde passagerer benytte dette, måtte de være flere dage undervejs. Der var derfor ikke andet at gøre end at skrive til Prior og anmode ham om at lade »Aalborg« komme hertil en gang om ugen som hidtil. Det kan ikke ses, om henvendelsen bar frugt.

Samtlige hidtil gældende takster for havne og broer i kongeriget blev sat ud af kraft 1. april 1865, og forinden måtte der da tages stilling til nye takster. Havnekommissionen udbad sig derfor foreningens udtalelser om nye forslag, og på et møde 13. februar 1865 formede man svaret således:

1. Handelsforeningen seer ikke nogen Grund til, at fersk Kjød og Flæsk fritages for Havneafgift, men mener, at deraf bør svares i Lighed med Taxten på salt Kjød og Flæsk, 4 Sk. pr. 100 Pund.
2. Den i Schemaet angivne Afgivt af malet Kridt, 4 Sk. pr. 100 Pund, synes at være alt for høi, dels fordi Varen er meget tung — tager altsaa kun lille Plads — og dels fordi Værdien er saa ubetydelig, at benævnte Havneafgift, 6 Sk. %, ville udgøre ca. 16 % af denne. 2 Sk. pr. 100 Pund vil vist være en passende Taxt.

3. Træ og Trækul er ansat til 4 Sk. pr. Tønde, hvorimod af Steenkul kun skal erlægges 2 Sk.; da Træ og Tørvekul baade er lettere og billigere end Steenkul, finder vi den ansatte Taxt ubillig og mener, at samme i det mindste bør nedsættes til 2 Sk. Tønden.
4. 1 Td. Leer, Sand og Jordarter er ansat til 2 Sk. pr. Tde og 1 Læs til 4 Sk. Vi skjønne ikke rettere, end at et Læs mindst maa indeholde 4 Tdr., og er Forholdet mellem Taxten for Tde og Læs urigtig. — Taxten 4 Sk. pr. Læs finder vi heldigst og mene, at 1 Tde derefter bør kun svare 1 Sk.
5. Taxten paa Manufakturvare 32 Sk. pr. Pd. tro vi bør nedsættes til 24 Sk., da en større Afgivt vil have til Følge, at Manufacturisterne vil kunne see deres Fordel ved at tage Varene landværts.
6. Afgivten pr. Tde al anden Salt 3 Sk. og pr. 100 Pd. do 2 Sk. synes ikke at være overensstemmende; thi spansk Salt — hvoraf vistnok de 9/10 af det Salt, der hertil indføres, bestaar — veier, som bekjendt, c. 300 Pd. pr. Tde.
7. Man finder ikke strandede Vares Fritagelse for Havneafgivt begrundet, men mener, at heraf, som af Skibsredskaber og Skibsvrag, bør erlægges ½ % af Værdien.
8. Afgivten af alle andre flydende Vare efter Vægt foreslaaes til 4 Sk. pr. 100 Pd.

Sluttelig kommer der en bemærkning om, at havnetaksten bør gælde alt, hvad der losses og lades i bugten inden for Gjellerodde. Denne tilføjelse kunde jo tyde på, at der har været gjort forsøg på at spare havneafgiften ved illegal forbindelse med land udenfor havneområdet.

Efter at landkommunernes styrelse var ordnet ved en ny lov i 1867, blev der 26/5 1868 vedtaget en lov om bykommunernes styrelse, og deri blev det bestemt, at havnekommissionerne skulde ophæves og administrationen af havnen lægges ind under byrådet, hvis *havneudvalg* skulde forestå det fornødne. Det voldte dog vanskelighed med at blive fortrolig med det nye navn, så gennem en lang årrække beholder protokollen den gamle betegnelse. Havnens udgifter og indtægter skulde dog fremdeles føres i et særligt regnskab og hvile i sig selv, så dens midler ikke måtte anvendes til andre formål. Indenrigsministeriet skulde fremdeles have overtilsynet og fastsætte reglement og takster for 5 år ad gangen. Skulde der foretages større arbejder, hvor havnens egne midler ikke kunde række til, kunde det tillades, at der skaffedes penge udefra. Det er en sådan situation, der er indtruffet i 1869, da havneudvalget henvendte sig til Handelsforeningen om hjælp. Havnen trængte allerede til udbedring og nye bolværker, da de

først nedrammede pæle var ødelagt af pæleorm, og man sendte så en »forespørgsel«, om man kunde få et lån, og i så fald hvor stort, til hvilken tid og på hvilke betingelser. Handelsforeningen var da allerede efter de få års tilværelse så godt funderet, at man ved et møde 6. novbr. kunde vedtage at tilbyde et lån på 700 rdl. rigsmønt; »og skal samme være disponibel for Udvalget 2 Mdr., er to Maaneder, efter at Andragendet om Beløbets Erholdelse er skeet.« Man forlangte 4½ pct. og ret til opsigelse fra begge sider med et halvt års varsel til en af terminerne og desuden samme sikkerhed, som havnen gav sine andre kreditorer.

En rigtig ansøgning fra havneudvalget lod ikke vente længe på sig; men man havde dog ikke brug for så mange penge straks. Man kunde nøjes med 311 rdl., 4 mk. og 5 skilling. Dette beløb blev 20. decbr. udbetalt, »hvorfor er meddeelt foreløbig Quitering af Consul Andersen.«

Efter nu at have fået økonomiske interesser i havnen er man også klar over, at der må lægges vind på, at denne kan svare sig. Ved næste års generalforsamling skulde man tage stilling til et forslag om nye havnetakster; men da var der ikke som tidligere ønske om nedsættelse, »da Havnens pecuniaire Tilstand maa være Hovedformaalet, og det ønskelige i en Nedsættelse vilde komme i Strid hermed.« I decbr. termin 1870 blev så restbeløbet, 388 rdl. 1 mk. 11 sk. udbetalt, og havneudvalget udstedte en 4½ pct. obligation på 700 rdl. med kommunens garanti. Derefter figurerede dette beløb i foreningens årlige status og renterne på indtægtsiden, indtil gælden 12. juni 1889 blev betalt med 1400 kr.

Nu var det altså ikke havnetaksterne, man fandt ublu. Derimod måtte man undertiden gå i rette med DFDS; således i 1872, da man fandt »Spedition & Omkostninger«, der var beregnet for varer fra Aalborg og Struer, aldeles urimelig. Sagen blev fremdraget på generalforsamlingen, og der var enighed om at skrive til DFDS »og gjøre dette bekjendt med det foreliggende denne Sag betræffende, for om mulig samme ved gjentagende Tilfælde kunde modereres.«

Nogle år senere var det galt igen. 22. april 1875 samledes man til en ekstraordinær generalforsamling for at drøfte muligheden af at gøre en henstilling til DFDS om en forbedret dampskibsforbindelse, navnlig sådan, at varerne fra Aalborg ikke som nu måtte henligge i Struer i næsten en uge, inden de blev viderebefordrede til Lemvig. Man enedes da om at henstille til selskabet, at varer til Lemvig måtte få en præferencestilling ved befordring med Fylla fremfor varer til andre byer, som havde bedre muligheder for at få varer frem ved andre forbindelser. Man gjorde som tidligere opmærksom på, at Lemvig ikke havde nogen jernbane og derfor væsentligst var henvist til forsendelse ad søvejen. Det havde også vist sig, at det vare-

hus eller lagerskur, der var bygget ved havnen, var alt for lille til at rumme de med Fylla ankomne varer, så de måtte oplosses og ligge ude og var dermed udsat for værdiforringelse.

Trafikken på havnen var i de følgende år jævn og stadig stigende. De store købmandsgårde, drevet af dygtige forretningsfolk, fik deres kul, tømmer og andre grovvarer over havnen. Der kom en del norske skøjter med træ, og de fik så landbrugsprodukter med tilbage. Handelen blomstrede, og der gik ikke mange år, inden man begyndte at tale om udvidelse af havnen.

Da man i 1882 drøftede havnens forhold, fandt man det ønskeligt, at der blev anskaffet en flåde til afbenyttelse ved kølhalinger samt en »gir« med tilbehør til krængning af fartøjer. Ordet »gir« findes ikke i nogen ordbog som betegnelse for et redskab, derimod forklarer »Dahl & Hammer« det som urolig styring og drejning af skibet hid og did under sejladsen, og i overensstemmelse hermed betegner sømændene en rus med »at have en gir.« — Her må det altså betegne et redskab, og sagkyndige mener, det drejer sig om et taljeværk, hvor udveksling muliggør med en ringe kraft at overvinde en større modstand. Når det undertiden kunde være ønskeligt at kunde krænge skibet, var det for at befri skroget for de skadedyr, der kunde angribe det under vandskorpen. Handelsforeningen havde jo imidlertid ingen bevilgende myndighed her. Man måtte sende ansøgning til havneudvalget, og ved generalforsamlingen et år efter kunde det oplyses, at havneudvalget nu havde lovet *snarest* at efterkomme foreningens ønske.

Selv om byen 1879 havde fået jernbane, var det stadig af vital betydning for handelen, at der ad søvejen kunde opretholdes let og praktisk forbindelse med de øvrige limfjordsbyer og med hovedstaden. Derfor blev H. C. Schou i 1884 valgt til at varetage foreningens interesser over for DFDS. Da Schou døde 2 år senere, måtte suppleanten, kæmner C. C. Lund, træde til. I 88 henvendte man sig til selskabet med anmodning om at få det ordnet sådan, at varerne blev indladet i København om fredagen, så skibet kunde være her søndag, og losningen altså begynde mandag morgen. Et par måneder efter kom der svar, men dette er ikke refereret. Svaret må dog have været tilfredsstillende; thi i de følgende år var det en almindelig søndagstur for Lemvigerne at gå til havnen og se »Limfjorden« med skummende bølgebrus for boven stævne ind gennem vigen og stå ind i havnen, og om mandagen var der ret liv og røre, når skibets mangeartede indhold hentedes op fra dybet og fordeltes til byens mange købmandsgårde eller oplagredes på havnepladsen til afhentning af udenbys aftagere.

Man følte sig dog ikke i alle måder tilfreds med den betjening, man fik fra DFDS, og i 1889 henvendte man sig derfor til selskabet for at få en bedre ordning med hensyn til losning, da varer tit lå og flød på kajen i al

slags vejr. Det blev derfor henstillet til selskabet, at det uden udgift for kunderne bragte varerne ud til adressaterne eller også nedsatte taksterne. Da svaret ved generalforsamlingen i januar 1890 blev læst op, viste det sig, at selskabet havde fundet ud af, at når der blev bygget et halvtagsskur på havnepladsen til oplagring af varerne, kunde disse hentes, når det passede kunderne. Et sådant skur vilde det lade bygge, hvis havneudvalget vilde tillade det, men derudover intet. Man enedes da om — i betragtning af, at lidt er bedre end intet — at man dermed vilde lade sig nøje, foreløbig.

Nogle år senere var man dog på færde igen, og denne gang i alliance med handelsforeningerne i Fredericia, Kolding og Vejle. Denne gang er det betalingen for returemballagen, det gælder, og man henviser til jernbanernes stilling i så henseende. I 1897 ønskede man ruten omlagt, således at skibet kom til Lemvig, før det kom til Struer. Under de gældende forhold måtte varer til Holstebro og Struer sendes over Doverodde på Thy, hvor skibet lagde til på tilbagerejsen. Måske har der derfra været skibsforbindelse til Struer. Ellers vilde man synes, at forsendelse ad den vej til de nævnte byer vilde blive mere omstændelig og bekostelig end med jernbanen. Der indløb svar af 13. marts s. å., men dette findes ikke, og det fremgår heller ikke af senere indførelser i protokollen.

Allerede samme år prøvede man igen med taksterne; men nu vilde man prøve en anden vej. Ved et medlemsmøde 13. august fremsatte d'hrr. L. Kier og Mads Sørensen den tanke, at man skulde prøve at lægge vejen om ad De jydske Handelsforeningers forretningsudvalg for at få DFDS til at makke ret. Det var der straks stemning for, og der blev nedsat et udvalg på 5 til at affatte skrivelsen, nemlig foruden de to forslagsstillere Ephraim Jensen, Ad. Schibbye og P. Petersen. Der var dog endnu i årevis tovtrækkeri om spørgsmålet, og særlig var man irriteret, da man blev klar over, hvilken forskel der var på taksterne til Struer og til Lemvig. I nogle tilfælde måtte man betale indtil 50 pct. mere end Struer. Det eneste der ses at være kommen ud af forhandlingerne, var, at små forsendelser skulde regnes efter den tarif, som gjaldt for sendinger på mindst 500 pund. Forskelsbehandlingen måtte man nu bede dampskibsekspeditør Larsen tage sig af.

Antagelig har sejladsen på limfjordsbyerne ikke været nogen særlig lukrativ forretning for DFDS. I referat af foreningens møde 20/1 1909 står der: Under Forhandlingen fremkom Forslag om at ansøge DFDS om at opretholde den ugentlige Forbindelse på Lemvig, da det oplystes, at Skibet gentagne gange har ladet varer tilbage, navnlig i Aalborg. — Dette må vel forstås således, at skibet undertiden ikke er nået længere end til Aalborg, når der kun har været lidt at fortsætte med til de andre havne,

og så har ladet godset til disse ligge til den følgende uge. Når man således ikke har kunnet regne sikkert med, at skibet nåede frem til den ventede tid, kunde det ikke længere være den værdifulde forbindelse med hovedstaden, som det hidtil havde været. Endelig i 1921 kom så meddelelsen til ekspeditør K. M. B. Larsen, at nu blev ruten indstillet. Trods alt kviede handelsstanden sig ved denne afgørelse, og man enedes om at gøre endnu et forsøg på at bevare ruten. Der blev sendt 2 mænd til København for at søge at påvirke selskabets direktion. Da disse mænd et par uger senere havde udrettet deres hverv, blev medlemmerne sammenkaldt for at høre deres beretning; men hvor lidt der var kommen ud af det, ses af den omstændighed, at man samme aften optog forhandlinger med skibsreder Laur. Hedaa, som ejede m/s Mathilte. Når dette skib gik i rutefart til København, tilsagde man hr. Hedaa al mulig støtte ved fortrinsvis at hjemtage sine varer med ham, når han blot vilde holde samme takst, som man hidtil havde betalt hos DFDS. L. Hedaa bibeholdt ruten, til han 1946 overdrog den til andre, og siden da er en rute opretholdt med forskellige skibe og ejere, sidst DFDS, som indstillede ruten 1956.

I 1913 anmodede byrådet foreningen om at vælge et medlem til havneudvalget. Det har siden været en fast ordning. Den første var konsul L. Kier. På den tid var der en anden sag, som krævede sin løsning, nemlig besejlingsforholdene i Limfjorden. Efterhånden som det fandtes mere økonomisk at bygge større skibe, blev kravene m. h. t. sejlløbets dybde større. At noget sådant vilde ske, havde man forudset allerede under drøftelsen af loven af 23/3 1898, hvor det blev fastlagt med 13 fods dybde i sejlløbene. Under behandlingen af denne lov udtalte etatsråd N. B. Breinholt fra Vandborg Vestergård i Landstinget:

Nu ved man jo at Tidens Gang er saaledes, at der kræves stedse dybere og dybere Sejlløb, fordi man af økonomiske Grunde bygger større og mere dybtgaaende Skibe. Netop her fra det paagældende Sted foreligger der fuldgyldigt Bevis paa, hvorledes Kravene stiger i saa Henseende. Indtil 1856 havde man indtil 4 à 5 Fod Vand over Løgstør Grunde. Da gik man til at bygge Fr. d. 7.s Kanal hvorved man opnaaede en Vanddybde af 10 Fod; men allerede nu er man fra saa godt som alle Sider enig om, at denne Vanddybde bør forhøjes til 13 Fod; der er al Rimelighed for, at man om 10—20 Aar vil have lige saa stærk Trang at gaa til endnu større Vanddybder, til 15 à 17 Fod.

Den af Breinholt forudsete situation var nu indtruffet, og i 1921 sendte da Handelsforeningen i forbindelse med andre foreninger samt byråd og amtsråd et andragende til regeringen, hvori man bl. a. henviser til, at Thi-

sted havn og Struer havn allerede har større vanddybde end de 13 fod, og at Skive havn snart vil få det. Derefter tilføjes:

Endvidere skal man bemærke, at den Uddybning af Thyborøn Kanal og Forbedring af Besejlingsforholdene paa Thyborøn Kanal, som blev vedtaget ved Lov Nr. 117 af 29. Maj 1914, og som ventes fuldført i indeværende Aar, allerede har vist sin store Nytte for Skibsfarten paa Limfjordshavnene, idet at Vanddybden paa Havrevlen allerede har overtruffet de Forventninger man stillede dertil, og den nuværende Vanddybde er større end beregnet; vi antager derfor, at den Tid ikke ligger fjern, da man kan vente, at Gennemsejling i Thyborøn Kanal af Skibe med 15 Fods dybtgaaende bliver almindelig.

Nogle år senere var det dog galt igen. I 1933 gik fyr-inspektionsskibet Argus på grund i Søgård-løbet, endda med selveste statsministeren, Th. Stauning, om bord, og dette gav anledning til, at ministeriet lod indrykke en meddelelse i Søfartstidende om, at besejlingsforholdene til Lemvig var vanskelige, og at dybdeforholdene ikke var mere end 4 m. Havneudvalget, hvortil Handelsforeningen havde valgt et medlem, lod da foretage en undersøgelse, som viste, at der overalt i løbet var mindst 4,2 m, og derefter sendte man en protestskrivelse til ministeriet.

Besejlingsforholdene spillede også i de kommende år en rolle. I 39 tog Thyborøn Fiskeriforening initiativet til en drøftelse af sagen ved et møde i Lemvig 12. december, hvor også sikringen af Thyborøn havn og begge tangerne var til drøftelse. Handelsforeningen var repræsenteret ved S. A. Kier, C. Nielsen-Torp og medlem af havneudvalget Heinr. E. Aasted.

Da krigen kom og dermed isvintrene, opstod der nye problemer. 13. februar 40 var man samlet for at drøfte, hvorledes situationen kunde klares. Der var allerede på det tidspunkt 40 cm is på Lemvig Fjord, så man var klar over, at selv ved hjælp af isbrydning vilde det blive vanskeligt at opretholde den søværts forbindelse med omverdenen. Derimod satte man sin lid til, at Thyborøn havn kunde holdes isfri. Det overlodes derefter til bestyrelsen i samråd med borgmesteren at forestå de nødvendige arbejder med opmudring af havnen og sporlægning dertil, således at havn og bane i forening kunde afhjælpe de vanskeligheder, som isvinteren havde skabt. Det gik jo også sådan, at det ikke blev den sidste isvinter, så de foretagne foranstaltninger kom til at virke til gavn over en længere årrække.

Under krigen, hvor der var vanskeligheder med at få havnen vedligeholdt, forfaldt den så stærkt, at man i 43 måtte betegne forholdene som værende under al kritik. Man besluttede da, at formanden og skibsmægler Lehmann Jensen skulde sætte sig i forbindelse med borgmesteren for at få udvirket en snarlig forbedring. Næste år kunde det da meddeles, at så snart

Moderne vesterhavskuttere i Lemvig havn 1957

der kunde fås materialer, vilde den gamle havn blive gjort i stand og det nye havneterræn hævet ved påfyldning.

Ved samme års generalforsamling fremkom der også en kritik over fragtsatserne med paketskibet til København, og det blev fremhævet med den store forskel mellem Lemvig og Struer især med hensyn til tom emballage. Det blev da forklaret, at det var den skarpe konkurrence med DFDS, der gjorde sig gældende for Struers vedkommende. Man besluttede dog at indsende fragtsatserne til fragtnævnet til godkendelse. Det kom imidlertid ikke så vidt. Rederiet nedsatte satserne for emballagen, og dermed anså man sagen for at være i orden.

Under krigen blev en del af havnen benyttet af tyskerne til marinens fartøjer. Disse havde danske modstandsfolk et godt øje til; men da der i februar 1945 sank et tysk marinefartøj i havnen, var det dog storm og højvande, der havde skylden. Det tyske skib delte skæbne med 3 danske fiskekuttere, og mange andre kuttere blev stærkt beskadiget. Lignende ulykker er hændt flere gange i havnens historie; helt tilbage til 1882 findes der beretninger derom.

I 1945 besluttede en kreds af fiskere og forretningsfolk i byen sammen med nogle af oplandets beboere at danne et aktieselskab og bygge et isværk.

Der blev ligeledes opført en fiskefiletfabrik, der nu ejes af fiskeeksportør Georg H. Olesen, som senere overtog kølehuset, og nu har drevet disse virksomheder frem til en position af stor betydning for fiskeriet. Der er således i de sidste år udbetalt mellem 3—400.000 kr. i arbejdsløn alene.

Da fiskeriet fra Lemvig havn efter krigen har været i fortsat fremgang, blev det nødvendigt ved en tilbygning at udvide isværkets kapacitet til det dobbelte, ligesom auktionshallerne fik tilbygninger.

Formanden for isværkets bestyrelse har siden starten været fiskeeksportør N. Paakjær Pedersen, under hvis dygtige ledelse der har været fortsat fremgang af kvalitetsis.

I dag har Lemvig en hjemmehørende fiskerflåde, der består af 27 moderne, søgående kuttere og er i stadig udvikling. Hertil kommer flåden af fjordfiskere. Fremmede kuttere benytter endvidere i sæsonen i stort tal Lemvig som basis.

Havnen har de senere år gennemgået en systematisk istandsættelse. Først blev der bygget en ny betonkaj ud for isværket og kølehuset, så to kuttere bekvemt kan indtage is på een gang. Den gamle bølgebryder, som efterhånden var blevet så ringe, at et stykke væltede under en storm, blev etapevis istandsat. Derefter kom turen til selve bolværkerne, som isattes nye spunsvægge, og denne istandsættelse fuldføres i år. Herefter er havnen for en årrække på højde med udviklingen.

Handelsstandsforeningens repræsentanter i havneudvalget har siden 1913 været

1913—17	konsul L. Kier,
1917—21	konsul Emil Aasted,
1921—33	fabrikant L. B. Bechgaard,
1933—43	isenkræmmer Heinrich E. Aasted,
1943—	skibsmægler N. Lehmann Jensen.

Jernbaner og landeveje

At en by har let og bekvem forbindelse med omverdenen er af vital betydning, ikke mindst for handelsstanden. Fra andre egne af landet vil man sige, at stedet her er afsides beliggende. Da E. Falbe-Hansen i sommeren 1860 skulde tiltræde en stilling som dommerfuldmægtig her i byen, var hans moder meget bekymret, da han tog afsked med hende i Odense. »Det var som jeg skulde til Sibirien. Selv var jeg ogsaa noget betænkelig ved at forestille mig de ny Forhold i denne afsides Egn, som jeg kun ved

3 Døgns uafbrudt Rejse pr. Diligence kunde naa.« Men selv om det for andre kan synes afsides, føles det dog ikke sådan af dem, der bor her. Da det for nogle år siden blev fremført over for en af egnens folk, at vi boede noget afsides, afviste han dette på det bestemteste og anførte bl. a. følgende argument: Nær en tå'r herfræ om æ mår', så er en i Kjøvenhavn aj awten! — Så var den beskyldning vist hjem. Hvor vilde vedkommende ikke have triumferet, om han havde oplevet lyntogenes tid!

Et afbræk for byen må det dog have været, da havet gennembrød tangen ved Agger. Hidtil havde den landværts forbindelse mellem Thy og Hardsyssel foregået over Lemvig. Det må have haft stor betydning for byen, undertiden også på uheldig måde, når fremmede tropper i krigstider huserede helt herovre på vestkysten og skulde denne vej for at komme til Thy. Fra en sådan besættelsestid har vi sagnet om Bonden fra Lemvig, et sagn, som dog nogle vil drage i tvivl. Da Jens Nielsen, Godballe, for en del år siden fortalte sagnet ved et soldaterstævne i Lemvig, blev han afbrudt af J. Gr. Pinholt med: »Åh, løwn å skidt!« — Det behøver det nu ikke at være; i alt fald giver retsprotokollerne fra 17. årh. tilstrækkelige beviser på, at fjenden har været her på egnen.

Fra 1825, da Vesterhavet ved stormflod brød gennem landtangen ind i Limfjorden, var altså denne forbindelse med Thy afbrudt, — for det var jo ikke alle, der kunde se så sangvinsk på det som thyboen, der kørte løbsk ned ad Kobberød bakke. Han havde da sindsligevægt nok til at sige til sin sidemand på agefjælen: »No wil di snår fo fremmed' i Lemwig!«

Efter at denne forbindelse nordpå var svigtet, varede det ikke så længe, inden landet oplevede en periode, hvor der byggedes landeveje. Det tog sin begyndelse henimod forrige århundredes midte, først på øerne; men omsider nåede reformerne også til »den fjerne Afkrog af Verden, der hedder Vestjylland,« som Børge Janssen udtrykker det. Den gamle vej over Skærumbro til Ringkøbing slyngede sig ud og ind, mest som sandede hjulspor; endnu kan der findes rester af den, hvor jorden ikke har været under dyrkning. Den blev nu afløst af en bred og næsten lige »chaussé«, æ skjæsé, som det hed i egnens mål. Da Falbe-Hansen i 1860 gjorde rejsen hertil, betegner han landevejen op ad vestkysten som nyanlagt. Da han på trediedagen, efter at han havde taget afsked med sin grædende mor, nærmede sig Lemvig, kørte de milevidt i skærver, som ikke var tromlede, fod for fod, over sort hede det meste af vejen.

Også østpå blev der bygget en landevej gennem Nr. Lem, Nr. Nissum og ad Remmer strand til Humlum, hvor den stødte til vejen fra Oddesund. Denne vej, der kaldtes Oddesundvejen og omkr. 1800 betegnes som ny, blev 1854 overtaget af amtet og derefter udbygget og istandsat, men den

Lemvig station 1879

fik ikke det linealpræg som Ringkøbingvejen. Den vej, som fra Lemvig fører gennem Fabjerg og Gudum til Struer og almindeligt betegnes som »søndre landevej« er først gennemført adskillige år senere og ikke som amtsvej. Den findes ikke på generalstabskortet fra 1882.

Det var også i disse år, der blev arbejdet på at få landet forsynet med jernbaner. Den første blev åbnet 1847; det drejede sig dog kun om de 4 mil fra København til Roskilde; men efter treårskrigen blev der rigtig taget fat. Omkr. 1860 projekterede man den jydske tværbane fra Langå til Struer, og det var oprindelig tanken at føre den videre til Lemvig; men dette blev forhindret ved modstand, dog ikke fra Handelsforeningen. Den sag er ikke med et ord berørt i foreningens protokol. Det var derimod byrådet, der tog affære. Den ovenfor nævnte dommerfuldmægtig Falbe-Hansen fortæller i sine erindringer, at en dag kom hans principal, by- og herredsfoged, justitsråd Møller, hjem fra byrådsmøde med nogle optegnelser og sagde, at man havde vedtaget at bede ministeriet om at blive fri for at få den jernbane til byen. Nu blev F.-H. så sat til efter disse optegnelser og hr. Møllers mundtlige vejledning at affatte denne skrivelse, hvad

han også gjorde trods sin forbavselse over, at byens råd kunde indtage et sådant standpunkt. Skrivelsen havde også den tilsigtede virkning. Banen blev så ført fra Struer til Holstebro i stedet for til Lemvig.

I bogen om Andrupslægten vil Chr. Møller Hansen dog hævde, at Falbe-Hansen må have husket fejl, da den omtalte skrivelse ingen steder er at finde. Selv siger Falbe-Hansen, at hans artikel ikke grunder sig på skriftlige optegnelser, »men kun paa min fotrræffelige Hukommelse, i hvilken jeg bevarer et saa levende og friskt Billede af de Oplevelser, jeg agter at skildre, at de staa for mig, som om de ere passerede for ganske kort Tid siden.«

Handelsforeningen som sådan kan man altså ikke bebrejde noget i denne sag; og den synes heller ikke at have haft andel i det, da byen adskillige år senere endelig fik sin jernbane, men da som privatbane. Der blev givet koncession dertil i 1874 og 20. juli 1879 blev banen åbnet på strækningen Vemb—Lemvig. Herved kom Lemvig i kontakt med sit sydlige opland, og forbindelsen med det øvrige land kom ind i faste rammer. Da banen 20 år senere blev udvidet med strækningen Lemvig—Thyborøn, var kontakten knyttet også med denne del af oplandet. Banen har haft uvurderlig betydning for byen, og den blev årsag til yderligere opblomstring af handelen.

Senere skulde der dog komme en lejlighed, hvor Handelsforeningen på meget aktiv måde kom til at gribe ind i drøftelsen af jernbaneanlæg, selv om der ikke kom noget positivt ud af det, eftersom tiden og udviklingen distancerede jernbanerne i forhold til biltrafikken. Men forinden blev der dog adskillige lejligheder til at gøre en indsats på det trafikmæssige område. Når der var noget ved DSB-køreplaner eller andre forhold, som man i andre byer ønskede ændret, kom man også til foreningen her for at få støtte til et andragende, hvad enten det gjaldt nat-iltogene til byerne på østkysten eller lidt mere fart i de astmatiske futtog på den vestjydske længdebane. Engang der kom henvendelse fra Frederikshavn om hjælp til en sådan aktion, vilde man dog først smede på de jern, man allerede havde i ilden, og i 1900 afslog man at støtte en henvendelse til staten om etablering af en færgeforbindelse Hou-Refsnæs ud fra den motivering, at man var bange for dermed at udsætte andre mere nødvendige foranstaltninger som jernbaneanlæg fra Herning til Give. En sådan betragtning må i alt fald siges at være forudseende. Banen Holstebro-Herning var dengang under drøftelse, og strækningen fra Herning til Give, der var nødvendig for at kunne etablere den for Nordvestjylland så betydningsfulde diagonalrute, blev først færdig 1913.

Også den hjemlige bane måtte der undertiden fyres lidt under, som da

man i 1900 måtte høre til, om det ikke snart blev til noget med de 1/2 og 1/3 vogne til fragtgods »som tidligere vedtaget«; og da man nu havde »forbindelsen«, vilde man også benytte lejligheden til at fremsætte en anmodning om, at havnebanen også måtte blive benyttet om vinteren, når der var vognladningsgods til eller fra havnen. Det sidste gav dog et resultat. Hen på foråret kom der skrivelse fra banen — gennem byrådet — at man var villig til 1. at nedsætte stykgodstaksten fra steptember, 2. såvidt muligt holde havnebanen åben hele året, 3. at lade vognmand Lars Larsen gratis transportere stykgods, der blev indleveret hos ham inden kl. 5 eftermiddag, til jernbanestationen. — Men N.B. alt på betingelse af, at man så vilde lade være med at beklage sig yderligere og at byrådet vilde erklære, at det gratis havde afstået jord til havnebanen, så længe den var i drift.

Allerede 1905 var det på tale med en bro over Lille Bælt. Et forslag herom samt dobbeltspor over Fyn, som var fremsendt af trafikudvalget, kunde man enstemmig støtte.

Ja, der var adskilligt på det trafikmæssige område, som foreningen måtte beskæftige sig med, lige fra sovevogne og pakkepost til godsbanegård på havnen. Ved krigsudbruddet i 1914 blev toggangen indskrænket, hvilket følte som en store gene, så allerede i september søgte man gennem en henvendelse til driftsbestyreren om at få toggangen »udvidet som før Krigen«. Samme efterår klagede man til banen over, at den på signalet på jernbanebroen over Vesterbjerg anbragte vinge ikke blev benyttet, når toget passerede til og fra havnen; der blev sendt forespørgsel til driftsbestyreren, om man ikke fandt anledning til atter at åbne havneekspeditionen for modtagelse af gods. Og i begyndelsen af det nye år sendte man en skrivelse om, at der var stor utilfredshed blandt byens handlende over, at der skulde betales ekstra for op- og nedkørsel af fragtgodssendinger til og fra havnen, og man anmoder om, at sendinger, der ikke overstiger 500 kg må være afgiftsfri og at der for større forsendelser må sættes en afgift på 4 øre pr. 100 kg.

Inden længe skulde man dog få større ting til drøftelse. Det var en sag, som gennem flere år skulde komme til at sætte sindene i bevægelse og give anledning til mange forhandlinger, både officielle og private. Det var forslaget om en jernbane Lemvig-Struer. Da Handelsforeningen indbød sine medlemmer til møde om denne sag den 29. juni 1915 på Jespersens Hotel, var det en usædvanlig talstærk forsamling, der lyttede til formandens forelæggelse af driftsbestyrer Petersens forslag om anlæg af en privatbane fra Lemvig station over Rom, Fabjerg, Nr. Nissum, Gudum og Resen til Struer, afbenyttende Lemvig station og sporet på Vemb-Lemvig banen til et punkt

i nærheden af Rom kirke, og Struer station samt sporet imellem Humlum og Struer, ca. 3½ km fra Struer.

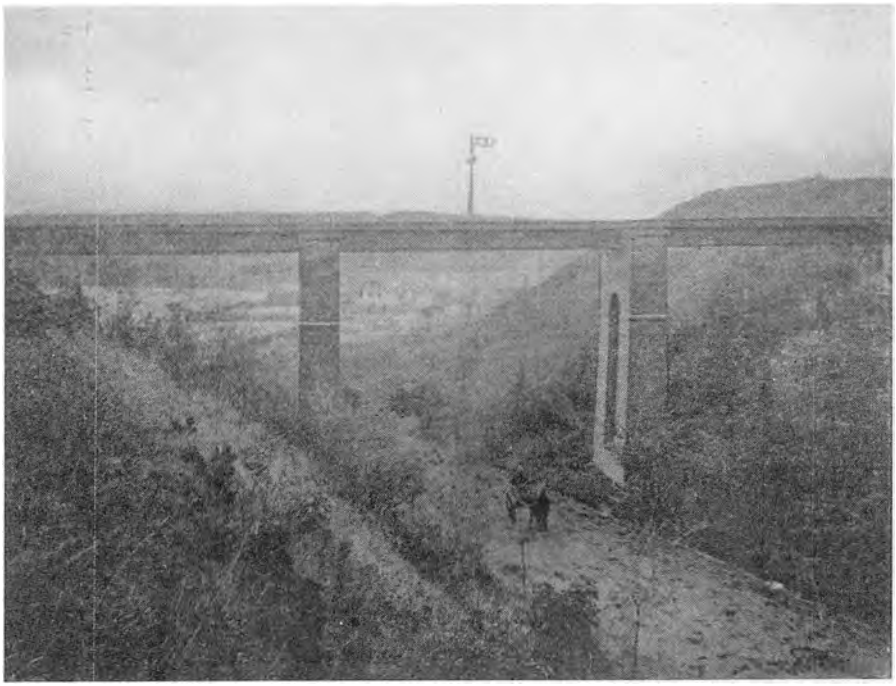
Efter en længere drøftelse med påvisning af, hvilke uheldige følger gennemførelsen af et sådant projekt vilde få for den nedre by, vedtoges det enstemmigt, at man ikke kunde slutte sig til det foreliggende forslag, med mindre der kom til at ligge en station ved Lemvig sø, i hvert fald neden for bakkerne, og med forbindelse med Vemb-Lemvig-Thyborøn banen over Lemvig havn ad havnebanen. Desuden vedtoges det, ligeledes enstemmigt, at rette en henvendelse til Lemvig byråd og påtale, at man måtte anse det for forhastet, dersom der, som der gik forlydende om, allerede i et lukket møde skulde være givet tilsagn om at yde et tilskud på 100.000 kr. til det foreliggende projekt. Endvidere henstilles det, at byrådet arbejder for en *statsbane* fra Struer til Lemvig eller fra Holstebro til Lemvig, i begge tilfælde med station ved søen eller neden for bakkerne, selv om kommunen til et af disse projekter skulde give et betydelig større tilskud, og at man under ingen omstændigheder kan anbefale den foreslåede privatbane, med mindre stationen bliver lagt som ovenfor nævnt.

En skrivelse med ovennævnte indhold blev 29. juni sendt til byrådet, hvorfra der 3 dage senere indløb følgende svar:

»Byraadet tiltræder Udvalgets Indstilling om at bevilge det af Forretningsudvalget for Lemvig-Struer Jernbaneanlæg ansøgte Tilskud, stort 125.000 Kr., under Forudsætning af, at de i Andragendet nævnte Kommuner yder de samme Steds nævnte angivne Tilskud. Dog tager Byraadet Forbehold med Hensyn til Stationens Beliggenhed i Lemvig, idet en nærmere sagkyndig Undersøgelse ønskes foretaget til Oplysning om, hvorvidt det maatte findes at være financielt overkommeligt og iøvrigt formaalstjenligt at lægge Stationen i den nedre By, da Byraadet i saa Fald — ved Stationens Anbringelse sidstnævnte Sted — kan gaa med til at yde et væsentligt større Tilskud.«

Endvidere erklærede byrådet sig villigt til at betale de med denne undersøgelse forbundne udgifter, og det anmodede bestyrelsen for Handelsforeningen og Håndværkerforeningen i fællesskab at udpege en bane- og driftkyndig ingeniør til at udarbejde tegninger og overslag. Skulde der så vise sig uoverensstemmelser mellem resultatet af dennes beregninger og det resultat, som den af jernbaneudvalgets forretningsudvalg antagne ingeniør var kommen til, vilde sagen på byrådets foranstaltning blive forelagt ministeriet. Byrådet stillede dog som betingelse for sin medvirken, at havnetaksterne ikke blev højere i Lemvig end i Struer.

Efter modtagelsen af denne skrivelse holdt foreningen møde og valgte der formanden, konsul Aasted, til sammen med Håndværkerforeningens

Den gl. jernbanebro over Vesterbjerg (havnebanen)

formand at rejse til København for at træffe aftale med en ingeniør, der kunde og vilde påtage sig opgaven. Nogle dage senere havde de to formænd en konference med direktør Raben om sagen, og denne anbefalede ingeniør Harald Rump, Charlottenlund. Denne viste sig at være villig, og han kunde tage fat med det samme. Da de to herrer kom hjem, meddelte de straks byrådet dette og tilføjede: Hr. Rump, der er i Besiddelse af de Kvalifikationer, der forlanges, er i Stand til straks at kunne paabegynde Arbejdet, og tillade vi os at anmode det ærede Byraad om at sætte sig i Forbindelse med ham.

Dette skete, og ingeniør Rump kom snart efter til Lemvig for at undersøge muligheden af en banegårds anbringelse ved søen. Han fandt, at dette forslags gennemførelse ikke skulde frembyde tekniske vanskeligheder, ligesom han mente, at det beløb, som driftsbestyrer Petersen mente, at en stations anbringelse ved søen vilde fordyre anlægget med (300.000 kr.) var beregnet alt for højt. Iøvrigt ønskede ingeniøren ikke på nærværende tidspunkt at udtale sig nærmere. Det blev derefter vedtaget, at man i forbindelse med Håndværkerforeningen skulde henvende sig til hr. Rump for at

Den nye jernbanebro over Vesterbjerg, færdigbygget 1920

få tilstillet kopi af den udarbejdede skitse med beregninger. Denne anmodning blev sendt 2 dage senere, og man tilføjer: Spørgsmaalet om Banegaardens Beliggenhed ved Lemvig Sø har den allerstørste Interesse og Betydning for samtlige Næringsdrivende i Lemvig By, og da man er villig til at bringe Ofre saavel i Penge som i Arbejde for at faa Sagen bragt i Orden, er det nødvendigt, at Foreningen faar ovennævnte Copier.

I begyndelsen af november modtog foreningen gennem byrådet meddelelse om, at nu var ingeniør Rump færdig med sine skitser og beregninger ang. banegårdens beliggenhed ved søen og forbindelsen med havnebanen. Man anmodede nu de 2 af foreningens medlemmer, som for tiden var medlemmer af Lemvig byråd, Ephraim Jensen og L. Krogh, om at arbejde for, at de udarbejdede projekter blev indsendt til ministeriet til bedømmelse.

Nu skulde der gøres noget. Der skulde smedes, mens jernet var varmt. 6 dage efter var man igen samlet for at drøfte problemet. Man vedtog her at lade Rumps beregninger og redegørelse trykke og tilstille et eksemplar til hvert sognerådsmedlem i Fabjerg, Gudum og Nr. Nissum, dog under forudsætning af, at Håndværkerforeningen vilde være med i foretagendet.

Det vilde den. Der skulde med hvert eksemplar følge en sålydende skrivelse: Den af Handelsforeningen og Haandværkerforeningen i Lemvig valgte Ingeniør, Hr. Harald Rump, Charlottenlund, er nu færdig med Beregningen over Linien Dubgaard-Lemvig nuværende Jernbanestation og Dubgaard-Lemvig Sø med Banestation dersteds samt Forbindelse med Havnebanen. Da man gaar ud fra, at De er interesseret i, at den ny Banegaard faar Beliggenhed nedenfor Bakkerne, fremsendes herved Kopi af de udarbejdede Beregninger med tilhørende Redegørelse.

Ved generalforsamlingen i januar 1917 var sagen igen på dagsordenen. Formanden blev da »befuldmægtiget til at optræde på Handelsforeningens Vegne ved Undersøgelse af Jernbanesagen i København.« Året efter var man enig om, at nu burde der søges koncession på banen, og at den som tidligere fremhævet skulde føres til den nedre bydel og over havnen sættes i forbindelse med Lemvig station. Ministeriets koncessionsbetingelser forelå ved et møde i august 1919; men de var af en sådan art, at man ikke kunde antage dem uændret. Hvad man havde at indvende, fremgår ikke af det foreliggende. Nogle måneder senere, i januar 1920, var der igen en stor debat om sagen. Der blev foreslået en resolution til byrådet, men den blev forkastet. Så lavede man en ny, som gik ud på at henstille til byrådet ikke at bevilge mere end de 320.000 kr. til banen, før man fik vished for, at overskridelserne ikke vilde overstige 50 pct., og den blev vedtaget.

Mere fortæller bogen os ikke om denne sag. For Handelsforeningen synes løbet dermed kørt. Anlægget af banen blev dog vedtaget i rigsdagen, og linien blev afstukket i terrænet. I Nr. Nissum blev en mindre bygning, som netop lå i den afstukne linie, revet ned. Ejeren, seminarielærer Nik. Strøm, vilde ikke lægge sten i vejen for foretagendet. Det var vist også det eneste synlige resultat, for inden der kunde tænkes på at begynde arbejdet, var trafikken i så høj grad flyttet fra jernbanerne til landevejene og blevet til biltransport, så projektet aldrig blev gennemført, og det betragtes vist nu af alle som en stor lykke.

Der var imidlertid også andet m. h. t. trafikken, som foreningen måtte tage sig af. Toggangen både på stats- og privatbanerne måtte under krigen — efterhånden som brændselstilførslerne blev sparsommere — af og til indskrænkes; men i 1916 syntes man dog, det blev gjort for broget for dem, der skulde benytte togene på Lemvigbanen i forbindelse med statsbanerne. Man allierede sig da med Håndværkerforeningen og Industriforeningen og sendte banebestyrelsen følgende salut:

I Anledning af, at Forbindelsen mellem det østfra til Vemb Kl. 19.50 Aften ankomne Exprestog og det sidste Aftentog til Lemvig har været afbrudt siden 1. Febr., tillader undertegnede Foreninger sig at andrage den ærede Banebestyrelse om, at denne Forbindelse

atter maa blive etableret snarest muligt og senest d. 1. April d. A. Man tillader sig at paapege den store Fordel, der er ved at have Forbindelse med nævnte Exprestog, idet en Forretningsrejse f. Ex. til Aarhus kan gøres paa en Dag, og med ca. 7 Timers Ophold i Aarhus, medens en saadan Rejse med den nuværende Forbindelse ikke kan gøres under 2 Dage, idet man skal rejse fra Aarhus om Formiddagen Kl. 11.25 for at kunne være i Lemvig med sidste Aftentog. En Rejse fra Aarhus til Lemvig tager nu ca. 10½ Time i Stedet for 5 Timer, fra Aalborg til Lemvig 11½ Time og fra Viborg til Lemvig omtrent 7 Timer i Stedet for 3 Timer. Den eneste Fordel, der er opnaaet ved Afbrydelsen af Forbindelsen med Aftentoget østfra, er denne, at de rejsende, der ankommer til Vemb sydfra med Aftentoget 8.38 undgaar Ophold i Vemb; men vi kan ikke se, at Ubehageligheden kan være større for disse rejsende ved at vente i Vemb i 1 T. 17 M. end for de rejsende, der om Morgenen kommer til Vemb sydfra Kl. 6.04 og de, der om Aftenen rejser sydpaa Kl. 7.25, idet førstnævnte maa vente 1 T. 6 M., og sidstnævnte 1 T. 27 M. i Vemb.

Julius Nielsen. *Sophus Chr. Fynboe.* *Emil Aasted.*

I begyndelsen af trediverne dukkede et nyt emne op: Forbindelsen mellem Hardsyssel og Thy over Oddesund. Det må dog ellers være et gammelt spørgsmål, eftersom et sagn fortæller, at det også var et problem for to bjergmænd, som boede i henholdsvis Toftum Bjerge og Odby Bakker. De vilde gerne have det sådan, at de kunde besøge hinanden og begyndte derfor hver fra sin side at lave en dæmning ud i fjorden. Men da det jo var natarbejde, havde de ikke fået taget rigtigt bestik, og da de ved morgengry opdagede dette og så, at odderne gik skævt for hinanden, blev de så modfaldne, at de opgav forehavendet — beklageligt nok, for ellers havde der jo ikke senere været noget problem. Nu måtte der altså tages fat med menneskehånd — eller til at begynde med med menneskeånd. Spørgsmålet var da, om det skulde være en dæmning eller en bro, en højbro, som der kunde sejles under. Det var dette, Handelsforeningen og Fiskeriforeningen i Nykøbing Mors indbød til drøftelse om. Foruden Handelsforeningen havde flere foreninger fået indbydelse, og det var antydet, at man også kunde medtage mænd, som havde særligt kendskab eller interesse på det område, og det mente man måtte gælde distriktsingeniør Danø ved vandbygningsvæsenet og førstelærer J. Gr. Pinholt, Hove. Fra Handelsforeningen blev valgt P. P. Ørom og P. Pedersen.

I 1934 blev arbejdet påbegyndt, men det blev hverken en dæmning eller en højbro, men derimod en lavbro med 30 m fri gennemsejlingsåbning. Året efter nåede der til Lemvig et rygte om, at der kun skulde være mulighed for at få hævet klappen i tiden fra en halv time før solopgang til en halv time efter solnedgang. Den øvrige tid vilde det være umuligt at komme igennem. Det satte sindene stærkt i bevægelse. For såvel småskibe, der gik i fast fart på Limfjorden, som for den gennemgående sejlads gennem Thyborøn Kanal vilde den påtænkte lukning af broen om natten være i høj

grad generende. Man besluttede derfor at alliere sig med foreningerne i de andre Limfjordsbyer om en fælles protest. Da der i august blev afholdt et fællesmøde for handelsforeningerne i Ringkøbing amt, blev det overladt Lemvig Handelsforening at søge samarbejde med de vestlige limfjordsbyer og evt. få sammenkaldt til et fællesmøde.

Det var en sag, som ikke blot lå handelsstandens medlemmer stærkt på sinde, det var byens sag. Ved et møde på Teknisk Skole 28. november, hvor byrådet og formændene for samtlige byens foreninger var til stede, blev der udfærdiget en koncept til en skrivelse til ministeriet om sagen. Den skulde sendes til de andre byer til godkendelse og med anmodning om at gøre tilføjelse om specielle ønsker. Et udvalg, som blev nedsat, valgte red. H. Lilholt til sekretær. Der synes at have været afholdt adskillige møder og afsendt utallige skrivelser, og der blev sendt deputationer til minister og generaldirektør for at få sagen ordnet.

Endelig lysnede det. Den 7. april 1937 åndede man lettet op. Da forelå der skrivelse fra ministeriet og fra generaldirektoratet for statsbanerne, at klapbroen vilde blive åbnet for gennemsejling, når det ønskedes, hele døgnet rundt. Nu kunde man ret glæde sig til arbejdets fuldendelse og til broens åbning. Dette skete søndag den 15. maj 1938. I strålende solskin og under voldsom trængsel mødtes Thy og Hardsyssel. Den forbindelse, som de to bjergmænd ikke havde kunnet etablere var nu fuldbyrdet ved menneskehånd. Så skulde der festes i Lemvig. Også Handelsforeningen vilde være med. Den bevilgede 4 dage før den store begivenhed at yde 250 kr. »til Illumination og andre Festligheder i Anledning af Oddesundbroens Indvielse.«

Inden man nåede så vidt, havde dog også en anden sag angående byens forbindelse med omverdenen for en tid optaget sindene. Det havde i årevis været drøftet at få en nærmere og bedre vejforbindelse til Holstebro end den over Humlum og Struer. Der var ganske vist en ældgammel vej fra Rom kirke i næsten lige linie til Holstebro; men den henlå i en sådan tilstand, at den var så godt som ufarbar med moderne befordringsmidler. Denne kunde jo gøres i stand; men der var også tale om at anlægge en ny vej, så den gik fra Ringkøbingvejen ca. 4 km sydligere — ved Vilhelmsborg kro — og stødte til den gamle vej ved Linde. Nu var det sivet ud, at byrådet var af den mening, at det for byen som helhed vilde være bedst, om vejens udgangspunkt fra Ringkøbingvejen blev fjernet mest muligt fra Lemvig, og derfor holdt på den sydlige linie. Dette standpunkt blev stærkt kritiseret ved Handelsforeningens generalforsamling i 1933, ligesom man kritiserede, at byrådet ikke havde indhentet udtalelser fra byens forskellige foreninger, inden den første forhandling var påbegyndt. Det blev nu

Fra rutebilstationen 1957

pålagt bestyrelsen at forhøre hos byrådet, om den sydlige vej var fastlagt, eller om der kunde optages nye drøftelser.

En måned senere var bestyrelsen samlet angående samme sag. Da havde man indbudt fmd. for Turistforeningen, stadsingeniør M. Olsen og fmd. for Håndværker- og Industriforeningen, garvermester Anth. Fynboe samt redaktør H. Lilholt og fmd. for Fiskeriforeningen, vådbinder Jesper Peitersen. Efter drøftelsen her enedes man om at holde et nyt møde nogle dage senere og søge kredsen udvidet, så der kom flere med fra hver forening, og desuden indbyde Forenede Danske Motorejeres kredsfmd., dr. Gliemann, Struer, og statsskovrider Christensen. Det blev da besluttet, at dette udvalg skulde sætte sig i forbindelse med de interesserede kommuner og i fællesskab føre sagen videre. Der var dog stadig modvind. Endnu en gang, ved et møde i efteråret 33, blev det pålagt udvalget at formulere en protest i vejsagen, og da sagen var så vidt fremskreden, måtte der handles hurtigt. Udvalget havde flere møder med beboerne i de egne, som den gamle vej førte igennem. Man mente, at denne vej havde historiens ret som den ældgamle forbindelse fra herredets gamle tingsted ud i den store

verden, og desuden gik den gennem skønne egne med plantager og dalslugter.

Altsammen hjalp det dog intet. Ved mødet 22. februar 1934 aflagde kaffegrosserer Nielsen Torp beretning om det arbejde, der var gjort i denne sag. Nu havde Vilhelmsborg-projektet sejret. Som et plaster på såret kunde det dog føles, da det blev meddelt, at amtsrådet havde besluttet, at den gamle vej ikke fremdeles skulde blive liggende i sin naturtilstand. Der blev nu givet de forskellige kommuner pålæg om at bringe vejen i en sådan stand, at også den kunde befares.

Endnu før jernbanernes tid var der en forbindelse med oplandet og med omverdenen, som ikke bør lades uomtalt, eftersom den må betragtes som oprindelsen eller forløberen for det i vor tid mest effektive forbindelsesmiddel mellem byen og oplandet, ja, helt ud til den store verden. Det, der hentydes til som det ældgamle, er dagvognene, som nu kun de færreste husker, men som i sin tid var daglige forekomster, som man — omend kun med omtrentlig nøjagtighed — inddelte tiden efter. Efter at der var kommen jernbane, blev en del af disse post- og dagvogne overflødige; men der blev dog ved at gå dagvogn ad vejen gennem Fabjerg, Gudum og Resen til Struer og over Nr. Nissum til Humlum, som var den nærmeste statsbanestation. Den sidstnævnte rute fik særlig aktualitet, da skolevirksomhederne i Nr. Nissum voksede op, og der blev i disse skolers programmer reklameret med dagvognen, der gik »4 Gange daglig gennem Sognet.« På denne rute kørte i mange år før og efter århundredskiftet Kræ Holm, som dog vist hed Chr. Boel, og Mads Ephraim, hvis egentlige navn var Mads Jensen; men efter sin bror, storkøbmanden på hjørnet af Østergade og Vasen, blev han altid kendetegnet med hans fornavn. Mads Ephraim kunde blæse på horn, og det benyttede han, når han om aftenen ved 10-tiden kørte ned ad Østerbjerg ind i byen. Han blæste gerne melodien til sangen fra »Genboerne«: På knejper just ikke jeg sværmer. — Og når disse toner lød i den stille aften, sang folk med på en hjemmegjort tekst: Nu kommer, nu kommer Mads Effram, han kommer fra Hummelum by. — Nogle vilde mene, at han kun kunde spille den ene melodi, men andre vil påstå, at han kunde endnu en; uvist hvilken. Den godt 2 mil lange tur kunde dog ikke tages i eet stræk, derfor var det så viseligt indrettet, at der var et »bedested« i Remmer kro. Opholdet her var af højst forskellig varighed og var ikke lige velset af alle rejsende, så her er udtalt mange drøje og bitre ord af de ventende, når det varede for længe, inden kusken viste sig i døren ud til rejsestalden. Tiden for ankomsten til Lemvig kunde således ikke nøjagtigt beregnes.

Da dagvognene afløstes af rutebiler, hvilket her skete som et af de før-

ste steder i landet, følte det som en hel revolution i tilværelsen. I den første tid var der dog konkurrence mellem de to, og en tid under første verdenskrig kom dagvognen igen til ære og værdighed; men dermed var også dens saga ude. Bilen var nu eneherre; men under 2. verdenskrig viste det sig, hvor afhængig dette befordringsmiddel er af forholdene ude i den store verden. Og nu træder så Handelsstandsforeningen ind i billedet. Det gjaldt jo om at betjene kunderne på bedste måde, også ved at hjælpe dem til på mest belejlig og bekvem måde at komme til og fra byen. Derfor søgte man at animere rutebilernes ledelse til at opretholde den bedst mulige køreplan, selv om der måtte anvendes generatorer som drivkraft. Allerede i marts 1942 måtte man anmode om, at den daglige forbindelse med Struer måtte blive opretholdt på begge ruter, idet man henviste til den betydning, som det vilde have både for by og land. Det lykkedes dog ikke. Gennem længere tid, til et stykke tid efter krigens afslutning, var der kun kørsel hver anden dag, skiftevis på de to ruter.

Da der igen indtrådte mere normale forhold med tilførsel af benzin, blev der igen indført normal drift, og de opklodsede private biler kom igen i gang. Men efterhånden som der kom flere og flere af disse, dukkede et nyt problem op, som krævede en løsning: Der måtte sørges for flere parkeringspladser. I Østergade blev der ofret en idyl for at skaffe plads til rutebilerne. Den smukke have foran Mattrups villa ved siden af rådhuset med de store kastanietræer, hvis grene strakte sig over stakittet ud over fortovet, blev ryddet. Man søgte ganske vist i første omgang at bevare nogle af kastanierne; men inden længe måtte også de ofres for tidens store molok.

De private biler krævede dog også deres plads. De to parkeringspladser ved Afholdshotellet og ved havnen kunde ikke blive ved at være tilstrækkelig til den forøgede vognpark. Der blev oprettet flere nye, og Handelsstandsforeningen rettede flere gange henvendelse til byrådet angående oprettelse og indretning af sådanne, således ved det nye posthus. Da der i efteråret 1953 fra politimesteren fremkom ønske om forbud mod parkering i hovedgaderne, udtrykte man sin ængstelse angående de ubehageligheder, en sådan foranstaltning vilde påføre byens bilende gæster. Men efter at politimester Dueholm i Foreningen havde redegjort for, hvilke gener det med den forøgede trafik og stadig større biler vilde volde med parkering i Østergade og Vestergade, måtte man dog indrømme nødvendigheden af forbudet. — Men da der i 1956 fremkom rygter om at indføre ensrettet færdsel i Øster- og Vestergade, protesterede man på det kraftigste. For det første fordi man principielt er modstander af forbud, der af uopmærksomme og ukendte trafikanter let overtrædes. For det andet fordi det vilde

Gl. billede af Vestergade

volde unødigt besvær for såvel oplandskunder som turister og give dårlig til- og frakørselsforhold for parkeringspladsen ved posthuset. Man vilde dog ikke nøjes med at være negativ, men fik ved en forhandling med udvalget for gader og veje, hvori også stadsingeniøren deltog, udvalget til at gå med til istedet at afmærke sidegadernes udmunding i hovedgaderne med hvide felter, således at hovedgaderne fik ubetinget forkørselsret, hvorved trafikken nu afvikles sikkert. Denne ordning er modtaget med stor tilfredshed af alle trafikanter, og Lemvig er også på dette område forud for mange selv større byer.

Endelig kan det nævnes, at Handelsstandsforeningen gennem en årrække har ydet et ikke ubetydeligt tilskud til drift af byomnibussen, for at der kan vedligeholdes en bekvem forbindelse mellem banegården og byens centrum for de oplandskunder, der kommer til byen med bane, og for de rejsende, der kommer hertil med rutebiler og skal fortsætte rejsen med jernbanen.

Som den sidste gevinst m. h. t. byens forbindelse med oplandet må nævnes den nye vej over Harboøre til Thyborøn. Ad vejen over tangen gik

Samme efter anlæggelse af Andrupsgade (til parkeringspladsen og det nye posthus)

som andensteds nævnt den ældgamle færdselsvej fra Thy til Hardsyssel; men ved havets gennembrud blev en stump af Thy skilt fra moderlandet. I 1825 et større stykke, men ved sidste gennembrud, 1863, kun den lille del af Agger sogn, som kaldtes æ Rønn eller Thyborøn. Fra før det første gennembrud stammer den historie, som Karen Thuborg fortæller, og som her gengives efter hukommelsen, om de Thyborønboere, som en søndag i øsende regnvejr kørte ad den trælse sandvej til barnedåb i Agger kirke. Konen, der skulde bære, var undervejs i den piskende regn bleven noget tunghør, så da præsten spurgte: »Et barnet hjemmedøbt?«, svarede konen: »Ja, wal er en gjemmelblødt. Horn skuld ' en wær andt, nær wi hår kjor' fræ æ Rønn te' Awwer kjerk i sør'n wejle.«

Efter adskillelsen fra hjemsognet var den eneste landværts forbindelse med omverdenen ad den sandede vej sydpå langs klitten, hvor det for kørende var nødvendigt under vestenstorm, når sandet lagde sig i driver ind over vejen, at medføre skovl for at kunne bjerge sig frem. Et stort fremskridt var det, da banen til Lemvig i 1899 blev åbnet. Så begyndte Thyborøn så småt at vokse. I 1908 fik den sin kirke, som senere er udvi-

det. Da biltrafikken blev almindelig, rejste kravet sig om en ny og bedre vej derud. Den gamle vej fik efterhånden mange punkteringer, knækkede fjedre og andre trafikuheld på sin samvittighed — om da en vej kan have en sådan. Mens byen stadig voksede i kraft af det store havneanlæg, trak det ud med den nye vej; men da den så endelig for et par år siden var færdig, var det en tip-top moderne forbindelsesåre, som fører gennem et landskab med enestående særpræg. Ved sine kanaler og vindmøller til oppumpning af vandet minder det påfaldende om Nordholland. Vejen fører forbi kemikaliefabrikken Cheminova, der for få år siden blev flyttet hertil fra Måløv og nu har en produktion, hvis værdi er på størrelse med hele omsætningen i Thyborøn. I nærheden af Cheminova er nu også anlagt en sildeoliefabrik.

Thyborøn havn, hvortil den store fiskerflåde indbringer fangst for mægtige beløb, har i strenge vintre haft stor betydning, ikke blot for Vestjylland. I sådanne vintre, når isen har umuliggjort benyttelsen af de fleste danske havne, har havnen her — ligesom Esbjerg — været isfri og muliggjort indførsel ad den vej. Kendsgerningen om denne isfri havn har Handelsstandsforeningen flere gange søgt at få publiceret, når man har syntes, at det fra officiel side blev forsømt at henlede opmærksomheden på de muligheder, der her var til at vedligeholde tilførslerne ude fra den store verden. Når med mellemrum den for Lemvig absurde idé andetsteds fra er kommet på tale at lukke kanalen, har Handelsstanden med alle midler bekæmpet denne tanke og støttet bevægelsen »Thyborøn fri«.

LUKKETIDER OG LÆRLINGEFORHOLD

Gennem den største del af foreningens levetid har tidspunktet for lukning af forretninger været et spørgsmål, der har optaget sindene. På den tid, da foreningen stiftedes, var det ikke noget stort problem, hvornår man skulde lukke. Da var det almindeligt at handle, så længe nogen vilde købe, ikke alene de søgne dage, men også på almindelige søndage. Og da butikkerne på den tid almindeligt betragtedes som klublokaler, hvor man ved en pibe tobak kunde drøfte tidens problemer med naboer, bekendte eller tilfældigt tilstedeværende, kunde det undertiden trække længe ud, inden købmanden kunde sætte slåen for sin butiksdør. Man forstår således ikke rigtigt, at det, som omtalt under Handelsskolen, i halvfjerdserne kunde være så stort et problem, hvorledes handelslærlinge kunde anvende deres fritid rigtigt. Og det synes at være »et svart forlangende«, når det da krævedes, at eleverne skulde være hjemme kl. 10, når butikkerne først lukkede ved halvti-tiden. Man tilføjede endda den bestemmelse, at hvis en elev viste opsætsighed herimod, eller af en hvilken som helst anden grund, og desårsag kom af sin tjeneste, måtte ingen anden købmand i byen modtage ham i sin tjeneste, og for at slå det rigtig fast, tilføjede man: »Dette forpligte vi os hermed til ved vore Underskrifter.«

Efterhånden fik man dog øje for det urimelige og unyttige i den sene lukketid. Det, som først blev genstand for opmærksomheden, var misbrugen af søndagen. I firserne blev der dannet en »Forening til Fremme af Søndagens rette Brug.« Denne forening søgte i 1888 at få tilslutning til en henvendelse til regering og rigsdag om, at det måtte blive påbudt ved lov, at butikkerne på søn- og helligdage skulde holdes lukkede fra kl. 9 fmd. Også hertil kom der anmodning om at få tilslutning til andragendet; men en sådan fik man desværre ikke. Da sagen blev drøftet i foreningens møde 6. november, har bølgerne sikkert gået højt; thi ved afstemningen

stod stemmerne lige for og imod, og sagen var dermed bortfaldet. Men fremskridtet formåede man dog ikke at forhindre. Loven kom alligevel.

De søgne dage fik dog også efterhånden del i indskrænkningen, selv om det varede noget. Ved generalforsamlingen i januar 1899 foreslog L. Kier og Ephraim Jensen, at man skulde lukke butikkerne kl. 8 hver aften hele året rundt undtagen lørdage, markedsdage og hele december måned. Så vidt kunde man dog ikke strække sig, men vedtog, at denne lukkeordning skulde gælde i de 4 sommermåneder juni, juli, august og september og desuden for de aftener, da Folkeuniversitetsforeningen holdt møde. Denne bestemmelse skulde averteres i byens 3 blade for foreningens regning, dog med den klausul, at det ikke måtte koste mere end 10 kr. i hvert blad. Dette budget blev dog overskredet for de 2 blades vedkommende med henholdsvis 30 og 80 øre, uden at det ses, at revisionen har gjort antegnelser.

Nogle år senere blev dog disse lukkebestemmelser udvidet til at gælde hele året; men det kneb med at få disse bestemmelser respekteret. I 1907, da man forhandlede om læbæltets ophævelse, var man klar over, at der var noget galt i så henseende, og at det var nødvendigt at indskærpe reglerne og våge over deres overholdelse. 3 af medlemmerne påtog sig det ubehagelige hverv at kontrollere deres kolleger og at gøre nye handlende opmærksom på forholdet.

Samme år kom der henvendelse fra Foreningen af jydske Handelsforeninger om at komme med udtalelse om, hvorledes man stillede sig til, at lærlinge og unge menneskers arbejde i butikker og kontorer blev fastlagt til tiden mellem kl. 6 morgen og 8 aften. Det kunde man gå med til, når blot torvedage, markedsdage, dyrskuedage samt dagen før disse og før helligdage blev undtaget.

Året efter, 1908, blev 8-lukningen fastlagt ved lov; men den gav mulighed for dispensation for enkelte dage, bestemt efter lokale forhold. Da byrådet forespurgte hos foreningen, om den havde ønsker i så henseende, kom man igen med markeds- og dyrskuedage og desuden valgdage. På disse dage ønskede man at holde åbent til kl. 11. Tilladelsen blev givet, antagelig for et bestemt åremål; thi 1915 sendte man igen et andragende til byrådet, hvor man bad om dispensation for de tidligere nævnte kategorier og desuden for de dage, da der afholdtes større møder i byen. Der spændte man dog buen for stramt. Det sidste kunde byens råd ikke gå med til; derimod blev der ikke gjort noget skår i forretningerne for de andre store dages vedkommende. Nu mente man så, at der foreløbig var ro om denne sag; men ingen har fred længere, end ens nabo vil. Inden året var omme, havde man en skrivelse fra Provinshandelsforeningernes

Fællesudvalg. Der var da forelagt et forslag i rigsdagen om 7-lukning, og nu bad man om en udtalelse, om man anså dette for ønskeligt. Det svarede man ubetinget nej til; man måtte fastholde 8-lukning uden dispensation. Men trods modstanden fra Lemvig kom dog 7-lukningen alligevel. Derved blev det som bekendt ikke stående. Nogle år senere satte Handels- og Kontoristforeningen sig i bevægelse for at få gennemført lukning kl. 6 i tiden fra 1.4.—15.9.; men da man i marts 1924 behandlede en ansøgning herom, kunde der ikke blive enighed, så det blev et afslag uden videre kommentar. Da man imidlertid næste år igen måtte afslå, var det med den begrundelse, at handlende og brugsforeninger på landet holdt åbent til kl. 7, og desuden var det en erfaring, at landboere benyttede de sidste eftermiddagstimer til besøg og handel i byen inden aftentogenes afgang ved 8-tiden. H. & K. var dog ikke sådan at afvise. Den kom igen år for år; men de handlende havde stadig de samme betænkeligheder at anføre. Så kom da lukkeloven i 1932 og gjorde en ende på denne korrespondance ved at fastsætte lukketiden til kl. 7 de første 4 dage, fredag kl. 8 og lørdag kl. 9. Man var efter denne lovs gennemførelse i vanskelighed med skiftedagen, den 1. november, da der sædvanligvis kom store skarer af ungdom til byen for at handle; men man søgte da byrådet om dispensation, så der kunde holdes åbent kl. 9 uanset ugedagen. Dette blev i en årrække bevilget, og Handelsforeningen sørgede da for at få arrangeret det festligt for ungdommen. Der blev holdt oplysende foredrag, vist landbrugsfaglige film og sørget for festlig underholdning. Endelig måtte der sørges for ekstratog og ekstra rutebiler til at føre de mange gæster vel hjem. Ved et fællesmøde i 1935 for handelsforeninger for hele amtet var også dette forhold til drøftelse; men man enedes der om, at hver by selvstændig skulde søge, som man fandt det mest formålstjenligt efter de lokale omstændigheder. Da der igen i fyrrerne var forhandlinger om en ny lukkelov, lykkedes det imidlertid på initiativ af Handelsstandsforeningen i Lemvig at få indsat bestemmelse om, at butikkerne måtte holdes åbne til kl. 20 såvel 1. novbr. som 1. maj, når disse dage falder på en hverdag.

Inden det kom så vidt, var der dog sket adskilligt andet, som må omtales. I slutningen af trediverne begyndte spørgsmålet om weekend-ordning at trænge sig frem. Der kom i sommeren 1938 forespørgsel fra Centralforeningen om, hvorledes man her vilde stille sig til tanken om tidlig lukning om lørdagen. Der blev her rørt ved et for egnen såre ømt punkt. Fra Arilds tid, eller i alt fald så længe nogen kunde huske tilbage, eller der levede mundtlige overleveringer fra fortiden, havde det været skik på Lemvigegnen, at enhver landbo med respekt for sig selv skulde til byen om lørdagen, hvis ikke alvorlig sygdom eller andet alvorligt lagde sig hindrende i

vejen. Da kunde man der træffe slægt og venner og med dem drøfte slægtens og tidens problemer, i tidligere tider ofte ved en kaffepunch på en af byens beværtninger, i nyere tid ved en kop kaffe på et konditori eller hotel. En sådan dag myldrede det med folk på gaderne, og i byens forretninger var der et ustandseligt rykind. Skulde nu dette sceneri forsvinde fra bybilledet, vilde det være som at vende op og ned på verdensordenen, og skulde noget sådant ske, måtte man forudse et økonomisk tab af uberegneligt omfang. Man var da heller ikke i tvivl om, at en sådan tanke måtte afvises på det bestemteste, da »det for Lemvigs Vedkommende er yderst generende og ubelejligt at lukke Kl. 14 Lørdag.«

Spørgsmålet blev igen optaget til drøftelse på fællesmødet i Holstebro i septbr.; men foreløbig kom der ikke noget resultat. Det skulde heller ikke vare så længe, inden der kom alvorligere ting til at optage sindene. Året efter begyndte den 2. Verdenskrig, og da landet så i foråret 1940 blev udsat for den tyske besættelse, meldte vanskelighederne sig i hobetal. Protokollen har den alvorsfulde, korte notits: »Tyske Tropper besatte Danmark d. 9. April fra Morgen Kl. 4 til Aften Kl. 18.« Dagen efter samledes bestyrelsen og havde derefter fællesmøde med de andre af byens foreninger, for hvem mørkelægning og ændret lukketid havde interesse. Da det var i den lyse tid, var det foreløbig kun for lørdagen, det kunde have betydning. Samtlige foreningers repræsentanter vedtog da at indrykke en annonce i byens blade om, at man i anledning af den påtvungne mørkelægning indtil videre vilde lukke kl. 19 om lørdagen, og at varer til udbringning denne dag måtte bestilles inden kl. 18. Man drøftede samtidig det betimelige i at indføre middagslukning fra 12.30 til 13.30 og vedtog at udfærdige et cirkulære til belysning af spørgsmålet og lade dette ombære til samtlige næringsdrivende, der skulde påtegne det med deres tilslutning eller afslag. Det synes dog at have varet noget, inden denne aktion blev iværksat, og da det endelig skete, blev det under lidt andre former end oprindelig planlagt. Den 25. juni var Handelsstandsforeningens og Kolonialhandlerforeningens bestyrelser samlet for at redigere teksten til skemaet, der skulde udsendes til samtlige 176 handlende af de forskellige kategorier. Man bad enhver straks gennemtænke sagen og give sin mening tilkende. Hvis et stort flertal ønskede middagslukning, vilde denne straks blive gennemført.

3 dage senere samledes bestyrelserne igen for at tage et overblik over stillingen. 115 havde godvillig afleveret deres votum; hos de resterende 61 havde der været bud, men 3 af skemaerne var desværre gået tabt, så man havde nu kun 173, og deraf var de 7 blanke og 52 stemmer imod. Der var ikke enighed indenfor nogen branche. Man prøvede da at henvende sig til

dem, der havde stemt imod, men overtalelser viste sig at være frugtesløse, og man måtte derfor for denne gang opgive middagslukningen.

Da det gled hen på sommeren, uden at der var nogen udsigt til foreløbig at slippe for besættelsen, begyndte man at ængstes for den mørke tid og de deraf følgende besværligheder. Der var ganske vist indført »sommertid«, hvor urene var sat en time frem, men der gik rygter om, at denne form vilde ophøre 15. sept., og så vilde der opstå et vanskeligt problem, hvis man skulde til at mørklægge de store butiksvinduer. Repræsentanter for amtets handelsstandsforeninger samledes derfor 15. august til et møde i Struer. Der vedtog man en resolution, hvor man tilkendegav et stærkt ønske om, at »sommertiden« måtte fortsætte efter 15. september, og at det ved lov måtte blive påbudt, at butikkerne skulde lukke ved mørklægningstid, samt at denne måtte blive fastsat til så sent et tidspunkt som muligt. Hvad »sommertiden« angår, fik man sit ønske opfyldt, selv om vi dog vist ikke må gøre os tanker om, at resolutionen havde nogen indflydelse på tyskernes stilling til sagen. Der var uafbrudt »sommertid« til 1. november 1942, derefter kun i den lyse tid. Hvad derimod ønsket om lukning ved lov før mørklægningstid, indså man snart, at man havde talt for døve øren, så der var ikke andet for end at tage sagen i egen hånd. Man henvendte sig personlig hos alle større næringsdrivende og sporede der enstemmig tilslutning til lukning 1/4 time før mørklægningstid, hvorefter der blev indrykket en sålydende annonce i alle byens blade:

I Anledning af Mørklægningstidens Influering paa Forretningernes Lukketid meddeles herved, at vore Forretninger og Kontorer indtil videre lukker 1/4 Time før Mørklægningstid, Varer, som ønskes udbragt, bedes bestilt i god Tid.

Det var den 17. septb., man indrykkede denne annonce; men det viste sig snart, at den i teksten gjorte bemærkning »indtil videre« ikke var nogen overflødig staffage; thi da 8 dage var gået, var man klar over, at det var umuligt at overholde den anførte lukketid, og så måtte man bide i det sure æble og forberede sig på dækning af de store ruder.

I septbr. 41 kom der en alarmerende meddelelse fra Provinshandelskammeret. Det berettedes nemlig deri, at der var forslag fremme om at få foretaget en ændring i lukkeloven for tiden fra 1/10 41 — 1/3 42, således at der de første 5 dage lukkedes kl. 18 og lørdag kl. 19. Her var igen truet en af de kostbare lørdagstimer, som man mente det var nødvendigt at kæmpe for til det yderste. Men selv om der over hals og hoved blev sendt et telegram om, at man fastholdt kl. 20, hjalp det altsammen intet. Ministeriet vilde ikke føje sig efter Lemvigs interesser, men fastsatte lukketiden som af de andre foreslået.

Efter krigen og besættelsen kom så den nugældende lov om lukning af butikker, som indførte weekend-ordningen ved at påbyde, at alle forretninger skulde lukkes kl. 14 om lørdagen. Nu måtte der altså ske en radikal ændring inden for byens handelsliv. Torvedagen, der jo også hidtil havde været om lørdagen, blev fastlagt til om torsdagen; men da handelsstanden erfarede dette, indså den, at hvis der blev torvedag på en dag, hvor der skulde lukkes kl. 17.30, vilde det være umuligt at få fredagen — den eneste dag med sen lukketid — til at opnå den position, som lørdagen hidtil havde haft for Lemvigegnens landboere. Der blev derfor sat energisk arbejde ind for at få denne bestemmelse ændret. Det lykkedes også at få byrådet til at annullere den første afgørelse og fastlægge torvedagen til fredag. Men selv om der nu her var ryddet en alvorlig hindring af vejen, var det alligevel med spænding og ængstelse, man imødeså virkningerne af den nye lov. Vilde det virkelig være muligt at ændre den ældgamle tradition for landboernes Lemvigbesøg fra den sidste dag i ugen til en anden ugedag? Måske var det i den psykologisk rigtige tid, at »katastrofen« indtraf. I de bevægede besættelsesår var man efterhånden indstillet på, at intet var sikkert i denne verden, og at man stadig måtte omstille sig efter nye forhold. I alt fald gik det nu her sådan, at det, man for år tilbage vilde have anset for noget helt umuligt, det skete nu ret smertefrit. Landboerne vænnede sig hurtigt til den nye tingenes tilstand, så nu ser man fredag eftermiddag i Lemvig det myldrende liv på gaden og den travlhed i forretningerne og oplever det samvær, som før hørte til lørdagens privilegier.

HANDELSSKOLEN

Medens unge menneskers fritid og dens rette anvendelse nu er ved at blive et problem, har man vanskeligt ved at sætte sig ind i, at den kunde være det i forrige århundrede, da lærlinge og svende var i travl virksomhed fra tidlig morgengry til langt ud på aftenen. Dog er det dette problem, der er spiren til den skolevirksomhed, som foreningen senere kom til at udfolde — mere end tanken om det betimelige i de unges skolemæssige uddannelse.

Allerede i 1875 finder vi de første tegn, da man en februaraften havde sat følgende emne under debat: Hvorledes bør man optræde og desuden forebygge Handelselevernes altfor store Lyst til Spil og de dermed følgende Udskeielser til langt ud paa Natten? — Man var klar over, at der måtte gøres noget, og man enedes om at prøve at sætte eleverne »stolen for døren«, skærpe opsynet med dem og forlange, at de skulde være hjemme kl. 10 aften, derudover ikke uden særlig tilladelse, men man vilde ikke nøjes med det negative. Der måtte tænkes på en nyttig anvendelse af fritiden, og det kunde opnås, hvis man kunde få oprettet en aftenskole for lærlinge, hvor der særlig skulde lægges flid på retskrivningen, ligesom man også mente, at gode foredrag vilde have en heldig virkning. Der blev straks nedsat et udvalg på 3 til at fremme sagen, nemlig købmændene P. Dalgaard og Fr. Hestbech samt apoteker Ramsing. Nu syntes der straks at skulle komme gang i sagen. 14 dage efter blev der igen indkaldt til medlemsmøde med eneste sag på dagsordenen: Aftenskole for handelslærlinge. Resultatet af diskussionen blev, at hver især forpligtede sig til at støtte skolen af al kraft, og der var enstemmighed om, at skolen burde oprettes; men der var endnu et punkt, der skulde klares, nemlig pengene. Det kunde man ikke på stående fod tage stilling til, og så besluttede man at mødes igen nogle dage senere. Her blev det så endelig vedtaget at begynde aftenskolen, »saa

snart Efteraarsaftenerne begynde.« Hvad pengene angik, fandt man efter nøje granskning af lovene, at der ikke kunde være noget i vejen for at anvende foreningens midler til et sådant formål, når et flertal af medlemmerne gik ind for det, og efter forslag af Konsul Math. Møller vedtog man at bevilge 100 kr., og sagens gennemførelse blev lagt i udvalgets hænder.

Det var jo en meget lovende begyndelse, men desværre blev det heller ikke foreløbig til mere. Apotekeren meldte sig ud af foreningen og gik dermed ud af udvalget. De bevilgede 100 kr. blev aldrig udbetalt, og der gik hele 10 år, før sagen igen kom på bane. Det skete ved et medlemsmøde 16. septbr. 1885, indkaldt i samme anledning. Her gentog så historien sig. Man vedtog at søge oprettet en aftenskole for »Handelskommisser og Lærlinge«, bevilgede 100 kr. og nedsatte et udvalg, denne gang bestående af Niels Christensen, Vestergade, Jens Jensen, Torvet, og Hans Bechgaard. Nu må der dog være kommen noget ud af det; thi i marts næste år blev de 100 kr. udbetalt. Så gik det hele i stå igen, og først 5 år efter tog man atter fat. Den 21. oktbr. 1891 blev det besluttet at oprette skolen på ny, og det blev vedtaget at støtte sagen med indtil 100 kr. den første vinter. D'hrr. Ephraim Jensen, Gustav Essemann og Fl. Flach tog sig af administrationen, og beløbet blev udnyttet fuldtud. Nu kom der skred i foretagendet. Næste sommer kom der et cirkulære fra Jydske Handelsforeninger, som viste, at der var mulighed for at opnå statstilskud til skolen. I svaret herpå oplyser man, at skolen har bestået fra 6. oktober 1891 til 1. maj 1892 og været besøgt af 14 elever. Der er undervist i dansk, dansk stil, analyse, oplæsning og omsætning af mønt og mål. Når skolen igen skulde begynde til oktober agtede man at udvide fagkredsen med tysk og handelsvidenskab. Eleverne har hver betalt 1,50 kr. pr. måned. I den ansøgning som derefter blev sendt til indenrigsministeriet, bemærkes bl. a.: Da der har været Trang til en Skole for Handelselever her i Byen, oprettede Handelsforeningen en saadan forrige Aar, men det vil næppe være muligt i de herværende smaa Forhold at fortsætte den, hvis der ikke kan faas Statsunderstøttelse.

Denne understøttelse lod imidlertid vente på sig, så næste år prøvede man igen ved sagfører Esmanns hjælp, hvad der med stempel og det hele kostede foreningen 5,65 kr. Det gav dog bonus. Næste forår kom der 75 kr., og inden året var omme igen et lignende beløb. Nu skulde man regne med, at alt var i rigtig gænge. I sommeren 94 betalte man uden at kny skolens underskud med 44,75 kr. og bevilgede sædvanligt tilskud for næste vinter. Denne vinter var skolen også i gang, men så gik den igen i stå, uden at det ses, hvad grunden har været. Først i foråret 1899 vågnede udvalget igen op til dåd. I mellemtiden var dog Flach flyttet fra byen og

erstattet med Toft-Nielsen. Nu ansøgte udvalget om en bevilling på indtil 200 kr. til det første år. Planen var at holde skole fra 15. september til 1. april, dog vilde man standse i tiden 1. decbr. til 15. januar, for at juletravlheden kunde få, hvad den krævede. Udvalget skulde så forestå alt det fornødne m. h. t. skolelokaler og ansættelse af lærere. Der blev antaget overlærer C. Schou og lærerne Møller og Sønderup. Næste år afløses Møller af N. J. Poulsen. Overlæreren var oprindelig den ledende. Han fik foruden sine undervisningstimer udbetalt 50 kr. for tilsyn med skolen. I sommeren 1901 søgte begge de to lærere kursus for at dygtiggøre sig til at undervise i handelsskolen, og de anbefales af foreningen med så varme ord, at de ikke kan undgå at have givet resultat. På Poulsens ansøgning står bl. a.: Vi bede derfor det høje Ministerium om at give ham det ansøgte Kursus. Vi bede saa meget mere indtrængende, som det næsten er en Livsbetingelse for Skolens Gang; thi Hrr. Lærer Sønderup, som nu har Bogholderi, er den eneste i hele Byen, der kan lede nævnte Fag, og i Tilfælde af hans Forflyttelse eller Sygdom vilde det være umuligt for os at holde Skolen. Vi haaber derfor, at det høje Ministerium af Hensyn til vor betrængte Stilling vil hjælpe os.

Samme sommer havde man igen skolens forhold til drøftelse ved et medlemsmøde, om man skulde fortsætte med skolen for foreningens regning. Den var nu så stor, at der måtte undervises i 3 klasser, så det måtte forudses, at udgifterne vilde stige. Trods det enedes man dog om at fortsætte. Elevernes kontingent fastsattes til 10 kr. I en indberetning 1903 oplyses det som foran anført, at skolen er oprettet på ny 1899 og havde første vinter 22 elever, næste år 20 og i de følgende 2 år igen henholdsvis 22 og 20 elever. Der undervistes 8 timer om ugen, og man vilde gerne have udarbejdet en plan for undervisning i sprog, derimod var der ingen interesse for dagundervisning i varekundskab. Skolens statstilskud havde de 3 første år været 250 kr. om året, sidste år 300 kr. De tre første elever tog examen i 1902, en af dem var Alfred Kock, der i mange år, indtil 1946, havde manufakturforretning i Centralgården.

I de første år var det altså overlærer Schou, der var skolens leder, men fra 1903 overtog lærer (senere borgmester) N. J. Poulsen dette hverv, medens lærere ved kommuneskolen og den private realskole virkede som lærere. Dog var der enkelte udenfor lærernes kreds, der påtog sig et arbejde ved skolen, således blev kæmner Mads Sørensen flere år anbefalet til kursus, da det vilde være af betydning for så lille en by, hvor lærerpersonalet så ofte skifter, at der var en fastboende mand, der i påkommende tilfælde var i stand til at overtage undervisningen, men også af andre grunde kunde man anbefale hans ansøgning. Dette med hyppigt skifte indenfor lærerper-

sonalet var desværre en kendsgerning. Da cand. theol. J. P. Pedersen (søn af gdr. Claus Pedersen, Nr. Nissum) søgte kursus 1905, blev han varmt anbefalet, men man vil dog ikke undlade at bemærke, at han måske rejser bort fra byen om kortere eller længere tid, da han søger præsteembede, men han har selv stor lyst til at sætte sig ind i faget, og der er god brug for ham, især hvis skolen igen får 3 klasser. Man har altså på det tidspunkt været nede på 2. Om hr. Pedersen på det grundlag har fået kursus, kan ikke ses, men han har i så fald ikke ret længe kunnet udnytte sin uddannelse her; thi allerede året efter blev han sognepræst i Vedersø. I det hele ser man, at lærerne var ivrige med at søge uddannelse til dette særlige arbejde, men desværre for skolen gik det også i adskillige tilfælde sådan — som af bestyrelsen frygtet — at de søgte andre græsgange. Man satte da sin lid til, at skolens leder var det faste punkt, og når *han* søgte kursus i de forskellige fag, blev det stærkt betonet, hvilken betydning det vilde have for skolens fremgang, at han kunde være inde i alle fag, så han kunde sætte ind, hvor der var brug for det, og også i påkommende tilfælde give vejledning til de lærere, der ikke havde haft kursus. I 1913 søgte Poulsen endogså kursus ved Die Zimmermannsche Handelsschüle i Koblenz, men trods nok så varme ord fra bestyrelsen må man dog tilføje i marginen: Andragendet blev ikke bevilget.

At lærernes arbejde også blev påskønnet, ses af, at skolens udvalg — uden at der ses at have været nogen tilskyndelse fra lærernes side — foreslog at forhøje timelønnen. Lærernes almindelige løn var nylig forhøjet ved en ny lønningslov. Skolen havde nu igen 3 klasser, og timelønnen blev nu fastsat til 2 kr. i 3. klasse, 1,75 i 2. og 1,50 kr. i 1. klasse. Samtidig vedtog man at forhøje elevernes kontingent til 15 kr. fra næste skoleår. Dette sidste fortrød man dog, så inden dette skoleårs begyndelse vedtog man, at det i så henseende skulde være som hidtil, altså 10 kr. for en vinters undervisning.

I skolens 3 klasser var der 1912 37 elever. I ældste klasse var der 16, og af disse bestod 12 handelseksamen. 2 år senere var der 34 elever, hvoraf 11 bestod eksamen.

Da man i maj 1915 havde skolens forhold til drøftelse ved et møde på Jespersens hotel, var skolens forstander, N. J. Poulsen, efter eget ønske tilstede, og han gav her en oversigt over skolens virksomhed siden dens oprettelse, men hans hensigt med at komme til mødet var at få lejlighed til at fremhæve nødvendigheden af, at købmændene havde deres opmærksomhed henvendt på ikke at antage lærlinge, der viste sig at være dårlige til dansk og regning, da det som regel viste sig at være umuligt at føre sådanne elever frem til eksamen. Desuden henstillede han, at eleverne i

3. klasse måtte søge skolen en anden tid end fra 8—10 aften. Det første kunde man gå med til; men angående det sidste var meningerne stærkt delte. Det vilde jo kræve, at man skulde undvære sine lærlinge i en del af arbejdstiden. Det vilde man sunde sig på og så optage en drøftelse derom i et senere møde. Dette ses dog ikke at være sket.

Krigsårene med prisstigning på så godt som alle områder måtte også sætte sit præg på skolens økonomi. I 1915 måtte man regulere lærerlønningerne og bestemte da, at de fremtidig skulde beregnes efter lærernes anciennitet i stedet for som hidtil efter skolens klassetrin. Grundprisen blev nu 2 kr. pr. time, men for lærere, der havde virket 5 år ved skolen 2,25 kr. og efter 10 års virketid 2,50 kr. 4 år senere blev de 3 satser forhøjet til henholdsvis 3,50 og 4 kr. Samtidig forhøjedes skolepengene for eleverne i de 2 yngste klasser, således at der fremtidig blev betalt 25 kr. af hver elev. I 1927 blev dette beløb dog for ikke-medlemmer forhøjet til 40 kr.

Nogle år senere mente man, der måtte gøres noget for at modarbejde elevernes forsømmelser. Det blev da bestemt, at der skulde føres en bog derover for hver enkelt elev, og denne skulde fremsendes til principalen, hver gang en elev havde forsømt, eller der var andre forhold at bemærke.

I efteråret 36 henvendte forældre og principaler fra landsognene, som havde elever i Handelsskolen og Teknisk Skole sig til skolens udvalg om at få ændret timeplanen således, at der kunde begyndes 18.30 og sluttes 20.30, hvorved eleverne kunde få forbindelse med aftentoget uden at forsømme den sidste time. Udvalget lovede at drøfte sagen med principalerne i Lemvig. For Teknisk Skoles vedkommende gik sagen let i orden, men kolonialhandlerne var stærkt betænkelige. Derimod vilde man gå med til at yde støtte til et ekstratog med senere afgang, når andre foreninger også vilde gå med til det. Der blev holdt 2 møder om sagen, uden at man nåede noget resultat. Man valgte da at udskyde afgørelsen til generalforsamlingen. Her blev det i formandens beretning meddelt, at timeplanens fremrykning desværre ikke havde kunnet gennemføres på grund af kolonialhandlernes modstand. Det blev da overladt til udvalget at søge den bedst mulige ordning gennemført, således at såvel by- som landelever kunde deltage. Hvorledes denne »bedst mulige ordning« blev, ses desværre ikke af protokollen. Men nogle år senere klaredes spørgsmålet ad lovgivningens vej, idet det blev påbudt at slutte undervisningen kl. 20.

Som regel blev der ved skoleårets slutning holdt en fest for de elever, der havde bestået eksamen. Der blev holdt taler af udvalgets formand — det var gennem en længere årrække boghandler Herman Møller — og af skolens forstander og lærere. Men i 1938 var der kun 5 elever i afgangs-

klassen og deraf var den ene endda rejst fra byen, inden der kunde holdes nogen fest, så da besluttede man at udlevere eksamensbeviserne uden nogen formalitet. Først i juni 1953 begyndte man igen at holde afslutningsfest for eleverne. Denne fest afholdes nu under mere festlige former i pavillonen, og med deltagelse af alle elever, lærere og principaler med damer. Flere gange har skolepengene måttet sættes op. Skolens underskud gav 1946 anledning til en vedtagelse om, at elever, der var beskæftiget hos principaler, som ikke var medlemmer af Handelsstandsforeningen, skulde betale dobbelt; men inden vinterskolens begyndelse blev dette krav dog modereret, idet kontingentet for de 2 kategorier blev sat til 40 og 60 kr. og 2 år senere forhøjet til 50 og 75 kr. for endelig i 1956 at blive forhøjet til henholdsvis 100 kr. og 125 kr.

Efterhånden kom der flere og flere elever, som i forvejen havde realeksamen. Man måtte derfor oprette en sproglig linie, og man medtog flere praktiske fag, bl. a. maskinskrivning. I den anledning måtte der skaffes skrivemaskiner. Først fik man ved flere firmaers hjælp nogle brugte maskiner, og i 1955 fik man 1500 kr. fra staten til anskaffelse af nye maskiner. I dag råder skolen over 13 skrivemaskiner.

Skolen er nu fra en ringe begyndelse i 1892 med 14 elever vokset til en anselig størrelse. Der er nu 120 elever fordelt i 6 klasser. Heraf de 3 klasser med fremmed sprog. Der undervises nu af 12 lærere. Der er i 1956 udbetalt 15.663 kr. i lærerløn, og statstilskudet var 8.960 kr.

Skolens ledere har gennem årene været:

Overlærer C. M. Schou fra starten til 1903,
lærer, senere borgmester, N. J. Poulsen fra 1903—18,
lærer, senere skoleinspektør, Ove Kr. Nygaard 1918—21,
lærer, senere skoleinspektør, M. Vinderskov 1921—24,
viceskoleinspektør Emil Pedersen fra 1924.

HANDELSFORENINGENS HJÆLPEKASSE

En af de første opgaver, som den nye forening søgte at løse, var at bringe hjælp til de kolleger, der af en eller anden grund var kommen i vanskeligheder, særlig af økonomisk art. I de love for foreningen, der blev vedtaget 12. januar 1860, omhandler § 10 denne hjælpevirksomhed, idet den påbyder, at foreningen såvidt muligt skal understøtte kolleger eller disses enker og børn, når de er komne i trang. Det tilføjes der, at ingen kan komme i betragtning, som ikke har været medlem af foreningen. Denne klausul blev dog ophævet i 1863, da man kom til at stå over for et tilfælde, hvor man efter lovens bestemmelse var afskåret fra at hjælpe, men hvor medlemmernes gode hjerte i høj grad tilskyndede til at yde hjælp. Det drejede sig om en fattig enke, der søgte om en understøttelse på 50 rdl. til anskaffelse af en maskinrulle, hvorved hun »i Forening med Vask haaber at kunne tjene det nødtørftige til sit og Børnenes Underhold.« Efter at man ved lovændringen havde fjernet enhver hindring, vedtog man samme dag enstemmig at yde enken den begærede hjælp.

At denne hjælpevirksomhed oprindelig har været betragtet som en af foreningens væsentligste opgaver, ses også deraf, at den første protokol bærer udskriften: Regnskabsbog for Handelsforeningens Hjælpekasse. — I det første møde, der er refereret i protokollen — 3/8 1859 — er det også væsentligst indkrævningen af det månedlige bidrag til hjælpekassen — og det er her ensbetydende med kontingentet til foreningen — man beskæftiger sig med. Man fastsætter her de bestemmelser for opkrævningen, som næste år blev lovfæstede: »Den, som efter at være krævet 3 Gange uden at ville betale sit Bidrag, vil være at anse som udtraadt af Selskabet.« Kassereren havde pligt til at opkræve det månedlige bidrag — mindst 3 mk. — og indsætte beløbet i sparekassen den første mandag i hver måned.

En af dem, der først måtte ty til hjælpekassen, var købmand O. Chr.

Schougaard. Allerede i decbr. 59 måtte han udtræde af foreningen p. gr. af restance; men kollegerne slog ikke derfor hånden af ham. Det må være sygdom, der har slået ham ud. Ved generalforsamlingen i januar 1861 var hans forhold til drøftelse, og man vedtog enstemmig, at han foreløbig skulde blive på sygehuset for foreningens regning indtil februar måneds udgang, medmindre der fra lægens side blev gjort indsigelse derimod. Man forudså også de vanskeligheder, der vilde møde ham, når han blev udskrevet, og derfor blev det pålagt A. Hansen og konsul Møller at prøve på at finde en passende beskæftigelse til ham. Dette mislykkedes imidlertid, så da S. i slutningen af februar kom ud fra sygehuset, stod han næsten på bar bund. Det eneste, der kunde skaffe ham kontanter var 1/100 part i skonnerten »Lemvig«, som ellers ejedes af Ludvig Davic i Hamborg. Denne andel besluttede foreningen at afkøbe ham for 100 rdl. for at han dermed kunde »begrunde en lille Handel«. Foreningen spandt ikke guld ved den forretning; men det var jo heller ikke meningen. Anparten i skonnerten blev solgt 1868 til kammerråd Andrup og skøde udstedt til fru Andrup efter kammerrådens død.

Schougaard var dog ikke dermed ude over sine vanskeligheder. 20. juni 1862 var 8 af foreningens medlemmer samlede for at »deliberere, om der i Schougaards hjælpeløse Tilstand kunde og burde gøres noget for ham.« Man enedes da om foreløbig at ville betale middagsmad for ham 3 dage om ugen indtil efteråret, »saafremt det ikke forinden paavises, at S. har vægret sig ved at modtage, hvad Beskæftigelse han maatte kunne faa ved derom at forhøre sig, og tilbød A. Hansen og H. C. Schou foreløbig at ville give ham nogen Beskæftigelse; viser det sig, at Schougaard ikke vil udføre, hvad Arbejde han kan faa, svarende til hans Evner og Kræfter, er det ufravigelig vedtaget ikke alene, at fornævnte Middagsspisning, men al fremtidig Understøttelse af Handelsforeningen unddrages ham.« Disse drastiske forholdsregler blev dog ikke nødvendige; men da efteråret kom, var han lige vidt, og i november tilstod man ham 10 rdl. »til Anskaffelse af Middagsmad nogle Dage om Ugen.« Et par af medlemmerne påtog sig at drage omsorg for pengenes rette anvendelse, og de lovede tillige at prøve på, om de kunde skaffe ham nogen beskæftigelse.

Vi hører nu ikke mere om Schougaard, så det må formodes, at han ved hjælp af de 10 rdl. har opretholdt livet, til han har fundet en passende beskæftigelse, der kunde give ham det fornødne.

Den næste, der kom i trang, var også en af stifterne, nemlig købmand A. J. Beyer. I begyndelsen af 1861 var han sådan slået ud af sygdom, så han måtte gå til foreningen om hjælp. I mødet 11. januar besluttede man at yde ham en ugentlig understøttelse på 5 rdl. indtil udgangen af marts.

Det blev overdraget Math. Møller at overbringe ham det første bidrag allerede næste dag, så hjælpen må have været stærkt påtrængt. Og da man igen var samlet i slutningen af februar for at drøfte Schougaards forhold, måtte man forudse, at det kunde blive nødvendigt også at fortsætte med understøttelsen til Beyer og hans familie, og der blev da bevilget 25 rdl. til. I marts næste år vedtog man at bevilge ham 30 à 40 rdl. til en rejse til København »for mulig der med sin personlige Nærværelse at kunne opnaa en Stilling ved Jernbanen, altsaa en anden Livsstilling, hvorved han kunde have et tarveligt Udkomme for sig og sin nødlidende Familie.«

Rejsen til København gav ikke i første omgang noget resultat. I november gav man ham igen en bevilling på 20 rdl., men denne gang at udbetale i *månedlige* rater på 5 rdl., så hans forhold må nu åbenbart være noget bedre. Næste forår var det dog galt igen, så han atter måtte gå til foreningen, men denne gang med anmodning om et *lån* på 25 rdl. Der blev så indkaldt til et ekstraordinært møde 15. maj 1863. Kun 6 medlemmer mødte; af disse stemte de 4 for at yde lånet, 2 stemte imod. Beyer måtte love at tilbagebetale lånet med 5 rdl. hvert halvår. Men også her gjaldt det, at loven er ærlig, men holden besværlig. Da man samledes næste gang, 21. januar 1864, havde Beyer ikke gjort mine til at indfri løftet. Man har dog ment, at hans forhold nu var således, at han godt kunde betale, og det blev derfor bestemt, at hvis han ikke havde betalt de to første afdrag inden 16. februar, skulde han kræves for beløbet. Beyer betalte dog ikke, hverken frivillig eller efter påkrav. Han vedbliver i en årrække at figurere som foreningens debitor med 25 rdl. Det lykkedes dog omsider for Beyer at komme ind ved jernbanen, men derimod ikke at få gælden betalt. En stilling ved banen havde man jo også i 1861 anset for »et tarveligt Udkomme.« I 1876 besluttede man at eftergive gælden. Beyer kaldes da stationsforvalter, og da man i mellemtiden har fået en ny møntlov, er gælden anført med 50 kroner.

Som regel var der enstemmighed, når det gjaldt en hjælpeaktion over for en nødstedt kollega, men i 1863 indtraf der et tilfælde, der fik foreningen til at ryste i sin grundvold. Søren B. W. Sand — mon ikke den gæstgiver Sand, hvor foreningen af og til holdt sine møder — havde været medlem af foreningen fra august 1859, men udmeldte sig i oktober 62. — 6. maj 63 blev medlemmerne kaldt sammen for at behandle et andragende fra Sand om et lån på 100 rdl. Han tilbød »quartaliter Afbetaling« på 25 rdl. Denne sag gav anledning til en hidsig debat, men et flertal på 9 stemte for at give lånet. Den voldsomste modstander var konsul Møller. Han forlangte at få tilført protokollen, at han protesterede mod den tagne bestemmelse på grund af, at han betragtede det som en urigtig anvendelse af

kassens midler. Da sagen gik ham imod, forlangte han sig straks udmeldt, og 2 andre, Krogh og Jespersen, fulgte ham. Nu var der det ubehagelige ved situationen, at Møller var foreningens kasserer. En sådan kunde man ikke undvære, og der blev derfor berammet et nyt møde 2 dage senere hos gæstgiver Tonboe. Her valgte man enstemmig manufakturhandler Th. Gierulff, som straks fik protokollen og sparekassebogen udleveret. Sand klarede dog prompte de 2 første »quartaliter« afdrag, men så begyndte det at knibe. Først i 1867 kom der et beløb på 10 rdl., i 1870 15 rdl. og endelig 2. september 1872 restbeløbet, så man tabte ikke noget ved denne hjælpevirksomhed, hvad jo nok har været en tilfredsstillelse for dem, der havde sat sagen igennem. Længe inden man nåede så vidt, havde dog konsul Møller indmeldt sig på ny (januar 1865).

En mand, som også kom til at trænge til hjælp, var foreningens første kasserer, C. M. Foget. Man mindes den paladsrevolution, som fandt sted i begyndelsen af 1860, da både formand og kasserer blev afløst. Foget var da ikke tilstede, men blev så tilsagt til 14 dage senere at aflevere det, der tilhørte foreningen, og nogle måneder senere udmeldte han sig. Forretningen måtte han afstå, og 9. juli 1863 var foreningen kaldt sammen for at tage stilling til et andragende fra Foget om et lån på 80 à 100 rdl. til hjælp til husleje og andre fornødenheder. Man kunde dog ikke gå ind herpå, men enedes om at tilskrive ham, at når han kan godtgøre at kunne komme i virksomhed, vil foreningen »ikke være uvillig i at komme ham til Hjælp.« Næste måned var der dog igen et andragende fra ham, og da gav man ham et lån på 50 rdl., at afdrage kvartalsvis fra februar 64. Afdragenes størrelse er dog ikke nævnt. Der kom heller aldrig noget afdrag. Beløbet opførtes i en årrække ved årsopgørelsen blandt usikre fordringer, og ved generalforsamlingen 1876 enedes man om at slette det.

J. Damtoft var medlem fra januar 1860 og »ophørte at kontribuere med Udgangen af 1870.« Han havde dog allerede ved et ekstraordinært møde 15. juli 1868 fået tilstået et lån på 100 rdl. »paa de i hans ærede af 7. ds. tilbudte Betingelser, nemlig: mod Tilbagebetaling af ovenst. 100 Rdl. med 25 Rdl. 1. Januar 1869 og fremdeles 25 Rdl. halvaarlig, indtil Beløbet er tilbagebetalt.« — Den her lovede tilbagebetaling skete dog ikke. År efter år figurerer de 100 rdl. i regnskabet blandt de usikre fordringer. Alligevel vover Damtoft sig i oktober 1874 frem med en ny begæring. Denne gang gælder det 300 rdl. rigsmønt, som han ønsker at låne af foreningens midler »mod Sikkerhed og Afdrag«. Han vil afbetale 50 rdl. halvårlig, første gang 1. juli 1876 og derefter hver 1/1 og 1/7, til gælden er betalt. Lånet blev ham enstemmig bevilget. Bestyrelsen skulde undersøge, om den tilbudte sikkerhed var betryggende. Denne undersøgelse må være falden til-

fredsstillende ud; thi 26. oktober blev pengene ham udbetalt. Det første afdrag faldt også rettidigt. Imidlertid flyttede Damtoft til Holstebro; men derved blev kårene ikke bedre, så ved generalforsamlingen 2/2 1877 var der andragende fra ham om, at hans halvårlige afdrag nedsattes til 50 kr., hvilket bevilgedes på betingelse af, at han fik selvskyldnerkautionistens tilladelse. Desuden blev der givet ham det vilkår, at hvis han ikke overholdt terminerne, vilde hele restgælden straks forfalde til udbetaling. Nu kom de to næste afdrag, men så holdt det op. Det næste, vi hører om ham, er fra mødet 28/1 1879, hvor det blev vedtaget med alle stemmer mod 1 at eftergive købmand J. Damtoft hans restgæld.

Krigen 1864 bragte forstyrrelse i mange forhold og mærkedes også for handelsstanden i Lemvig. En ung købmand, A. J. Faddersbøl, som nylig havde etableret sig, måtte flere gange i soldatertrøjen, hvad der selvsagt var en hård belastning for en ny forretning. Flere gange lejede han en stedfortræder; men disse udgifter blev for svære for ham, så han måtte gå konkurs. Derefter henvendte han sig i maj 1866 til foreningen om et lån på 100 rdl., idet han angav, at han havde udsigt til at kunne få en plads som rejsende, og under disse forhold blev lånet bevilget. Året efter henvendte han sig igen til foreningen, ikke om penge, men om støtte i anledning af, at han søgte borgerskab i København. Det skulde der på grund af hans tidligere konkurs en særlig ministeriel bevilling til. Hans tidligere kolleger var enige om at støtte ham på enhver mulig måde og i en skrivelse forklare, under hvilke vanskelige omstændigheder han havde begyndt i Lemvig. Hvilken virkning denne skrivelse fik, kan ikke ses; men hans gæld til foreningen blev ikke indfriet, og ved det ordinære møde i 1876, hvor Beyers og Fogets gæld blev strøget, enedes man også om at stryge Faddersbøls gæld på 100 kr.

I 1861 kom en driftig ung købmand til Lemvig, hvor han fik forretning i Vestergade. Det var Gustav Adolph Bøggild. Han var kun 25 år, søn af sognepræsten i Øster Velling ved Randers. En yngre bror til G. A. B. blev 1874 købmand i Holstebro. G. A. B. blev i januar 62 medlem af Handelsforeningen. — B. blev i juni 62 gift med Vilhelmine Emilie Anine Blicher, datter af sognepræsten i Vinding-Vind, Peder Daniel Blicher, som var søn af digteren St. St. Blicher. Året efter fik P. D. B. afsked fra sit embede og flyttede til Lemvig. Han havde, som Jeppe Aakjær siger, arvet nogle dråber af faderens nektar, men dem spædede han desværre op med andre, farligere dråber. Dette førte til hans afsked, og som naturligt var flyttede ægteparret da til Lemvig, hvor deres eneste barn boede, og hvor svigersønnen havde en opblomstrende virksomhed. Pastor B. døde allerede 27. juli 1865 og blev begravet på Lemvig kirkegård, hvor også hans

ældre halvbroder året efter fandt sit sidste hvilested. Han døde på Lemvig sygehus 22/7 1866. P. D. Blichers enke har sikkert senere boet hos svigersønnen; hun døde 1883 i Viborg på den tid, da Bøggilds boede der.

Bøggild synes hurtigt at være blevet en stor mand i Lemvig med en voksende virksomhed, som gav gode penge. Han blev snart en af de største skatteydere. I 1866 var han nr. 7 i rækken, og i 67 havde han den trediestørste indtægt, 3330 rdl. Kun kammerråd Andrup og byfoged Møller var foran. Endnu i 1874 var han blandt de første 10, men derefter må det ret hurtigt være begyndt at gå tilbage. I 75 var han dog endnu så estimeret, at han sammen med købmand F. Hestbech og apoteker Ramsing blev valgt til at forhandle med DFDS om en forbedret dampskibsforbindelse med Lemvig. Men ved det ordinære møde i januar 1876 savnes for første gang hans underskrift, og 10. maj s. å. måtte bestyrelsen sammenkalde medlemmerne til et ekstraordinært møde for at behandle et andragende fra Bøggild om et rentefrit lån på 400 kr., som han lovede at tilbagebetale 15. januar og 15. juli 1877, hver gang med halvdelen. Dette lån blev enstemmig bevilget. Ved mødet 2. februar 77 forelå der imidlertid et andragende fra Bøggild om henstand med berigtigelsen af lånet, indtil han fik de sidste penge fra sin gård udbetalt. Det besluttedes at meddele ham, at lånet kunde henstå rentefrit til december termin mod betryggende sikkerhed. Denne sikkerhed fik man ved, at hans svoger, købmand N. C. Nørby, kautionerede for beløbet; men da man samledes til næste årsmøde, var Nørby fallit, og Bøggilds gæld var ikke berigtiget. Det kendte sammenhold blandt foreningens medlemmer viste sig dog også her. Man vilde ikke anmelde denne fordring i Nørbys bo, for så vilde boets kurator se sig nødsaget til at gøre boets ret gældende over for Bøggild, og det vilde rimeligvis påføre ham »større Ulemper end af Foreningen paaønsket.« Derimod skulde bestyrelsen henvende sig direkte til Bøggild angående gældens afvikling og om muligt skaffe sikkerhed for beløbet. — Bøggild flyttede imidlertid kort efter til Viborg, hvor han blev »klubvært«. Herfra sendte han et tilbud om lånets afvikling ved månedlige afdrag. Dette blev behandlet på mødet i januar 79 og blev enstemmig godkendt. Hvis B. overholdt betingelserne, skulde renterne eftergives; men hvis noget afdrag udeblev ud over den fastsatte tid, vilde restbeløbet med påløbne renter straks være forfalden til udbetaling. B. gjorde sig hæderlige anstrengelser og fik i løbet af det næste par år gælden nedbragt til 270 kr. Dermed holdt afdragene op; men de vedtagne restriktioner blev dog ikke taget i anvendelse, da man sikkert har været klar over Bøggilds gode vilje, og i 1882 vedtoges det, uden at det ses at være foranlediget af nogen ansøgning, at tilskrive Bøggild, at restgælden var ham eftergivet.

Det ser nu ud til, at Bøggild har klaret sig i mange år. Han blev dog ikke ved med at være klubvært i Viborg. Hans broder, Sigfr. Bøggild i Holstebro, ejede nogle mosearealer ved Sparkjær, og dem satte han G. A. Bøggild til at administrere. Da han nærmede sig de 70, begyndte det dog at knibe igen; han måtte da atter henvende sig til sine gamle venner i Lemvig, og der gik han heller ikke forgæves. Man vedtog at yde ham en gave på 200 kr., deraf de 100 kr. straks (marts 1906) og resten til 1. september.

Købmand N. C. Nørby, der foran er nævnt, var gift med Sophia Othilia Bøggild; han havde forretning i Østergade (matr. 123). Han blev indmeldt i foreningen i januar 1864. Da han i 1877 kautionerede for Bøggilds lån på 400 kr., har det sikkert været ved at gå ned ad bakke for ham; men da man dengang godkendte ham som kautionist, er det sikkert kommen som en overraskelse, at han allerede inden årets udgang måtte give op. Han synes dog denne gang at have fået en akkord; men købmandsforretningen var det ham umuligt at fortsætte med; han søgte så anden udvej. 24. august 78 blev medlemmerne kaldt sammen for at tage stilling til et andragende fra ham om et lån på 1000 kr., der skulde sætte ham i stand til at begynde et ølbryggeri i hans ejendom. Det blev enstemmig vedtaget at yde ham lånet, der skulde forrentes med 4 pct. p. a. og afdrages med 100 kr. hver termin, begyndende decbr. 79. Som garanti gav Nørby pantesikkerhed i sin faste ejendom samt sine jorder næst efter de tinglæste 20.000 kr. Hvis han har fået denne nye virksomhed i gang, må udbyttet ikke have svaret til forventningerne; thi i 1882 kom han med en begæring om et lån på 2000 kr.; han havde da kun præsteret eet afdrag på det første lån, så alene det kunde bevirke, at man tog lidt køligt på den nye ansøgning; men da tillige foreningens love bestemte, at der ikke til noget medlem kunde udlånes mere end 1000 kr., »kunde et større Laan selvfølgelig ikke bevilges.« — Nørbys kår synes stadig at være bleven ringere. I 1886 vedtog man på generalforsamlingen i januar, uden at der ses at have foreligget en ansøgning, at yde ham en gave på 300 kr. og 4 år senere søger han foreningens hjælp til at komme ind på en ny levevej. Han har fået kig på et hotel i Frederikshavn — Hotel du Nord — og søger nu 5. august 86 foreningens hjælp til at få ordnet købet. Et udvalg på 4 blev sat til at undersøge sagen og eventuelt yde et lån på 1000 kr. mod pant efter 20.000 kr., men allerede 5 dage senere er man kommen til det resultat, at man må anse hotellet for at være for dyrt i forhold til bygningernes tilstand og beliggenhed. Men man vil dog ikke uden videre slå hånden af ham, men skriver til ham, at hvis han kunde købe en mindre ejendom nærmere havnen, som han i det væsentligste kunde møblere med

egne møbler, »vil Handelsforeningen vistnok ikke være uvillig til at tilstaa Dem et Laan dertil.« Inden sådanne planer kan realiseres, viser der sig imidlertid en ny udvej for Nørby: Tuborg fabrikker tilbyder ham agentur i Frederikshavn på meget fordelagtige betingelser, »hvilket er os meget kjært,« som udvalget skriver til Nørby 9. septbr. efter at have modtaget skrivelse fra ham af 7. septbr. »og forvente vi saaledes nærmere Underretning fra Dem, naar De bliver i Stand til at fremkomme med bestemte Forslag til Handelsforeningen her om en eventuel Assistance, hvilke vi da vil tage under moden Overvejelse og saavidt det er os muligt hjælpe Dem til Realisation heraf.« — Nørby fik brug for hjælpen. I oktober blev der sendt ham en gave på 300 kr. og i april næste år 175 kr. — Nu ser det ud til, at familien har klaret sig nogle år; men da Nørby i 1893 blev syg, måtte man igen have en ansøgning til Lemvig, og i et ekstraordinært møde 8. juli, formiddag kl. 9, blev det besluttet at sende 50 kr. straks og 50 kr. 1. august. I løbet af efteråret døde Nørby, og i decbr. søgte fru Nørby om hjælp. Hun fik 50 kr.; men da hun næste sommer søgte om en *årlig* understøttelse, måtte man sige nej. Det blev meddelt hende, at noget sådant så man sig ikke i stand til. Derimod bevilgede man hende igen 50 kr.; men man har åbenbart ikke haft de bedste tanker om hendes administrative evner; thi beløbet skulde deles i 2 parter, som blev sendt hende med nogle måneders mellemrum, og i den følgende tid blev der jævnlig sendt hende lignende beløb. Så fik hun imidlertid den helt store tanke. Hun havde i sine yngre år beskæftiget sig en del med musik, og hvis hun nu kunde få elever at undervise i klaverspil, måtte hun kunne fortjene til livets ophold; men der var den vanskelighed ved realiseringen af planen, at hun ikke havde noget klaver. Hun måtte så igen have en ansøgning til Lemvig, hvor man bevilgede hende »indtil 140 Kr.« Mindre end maksimumsbeløbet må ikke have kunnet gøre det, for 27. februar 1898 blev dette beløb afsendt, og det har antagelig svaret til formålet, så fru Nørby har haft et sorgfrit udkomme gennem en årrække. Først 1917 hørte man fra hende igen fra Randers, da hun stod for at skulle rejse til Amerika. Der blev bevilget hende 50 kr. straks, og et lignende beløb skulde ydes hende ved tiltrædelse af rejsen.

P. Christensen, der begyndte forretning i 1884, var allerede i vanskelighed et par år efter. Så søgte han om et lån på 300 à 350 kr. Man har antagelig ikke regnet med, at der var større sikkerhed for et sådant lån; men på den anden side har man også indset, at han trængte til hjælp, så man ydede ham 200 kr. som gave. I september var det galt igen. Da søgte han om en gave på 150 kr. Man vedtog da at give ham 100 kr., »som udbetales ham i 2 Gange og samtidig tilkjendegives ham, at det ikke nytter

fremtidig at fremkomme med Andragende om Gave eller Laan, da saadant ikke vil komme til Forhandling.« Det var jo hårde ord; men det var ikke så strengt ment som sagt. En tid efter flyttede ægteparret til København. Derfra sendtes igen en ansøgning, som blev honoreret med 60 kr. Det gav blod på tanden, så nogle måneder senere kom der igen et andragende; denne gang fra fruen, selv om manden stadig var i live. Det vedtoges at støtte fru Flora med 150 kr., men man turde ikke overlade hende beløbet på engang. Pengene blev sendt til en grosserer Jensen i Amaliegade med anmodning til ham om at udlevere pengene til fruen »i saa smaa Portioner som muligt.« Halvandet år efter må disse penge være brugt; thi da kom der en ny anmodning, og denne gang fra manden. Ham har man dog stadig ikke turdet betro pengene, men bevilgede fru Flora 150 kr., stadig med grossereren som administrator, der må udbetale pengene, som han finder det passende. Endnu 6. decbr. 1892 måtte medlemmerne sammenkaldes for at tage stilling til et nyt nødråb fra P. Christensen. Igen blev der sendt grosserer Jensen 150 kr., som skulde udleveres »i saa smaa Summer som muligt.« Christensen lovede nu, at dette skulde blive sidste Gang, han søgte hjælp hos foreningen. Og det løfte synes han at have holdt.

P. Petersen blev medlem 1. marts 1872, men synes ikke ofte at have deltaget i møderne. Senere stødte sygdom til, så det gik tilbage med forretningen. I begyndelsen af 1885 så han sig nødsaget til at søge foreningen om et lån på 500 kr. Det var renter til Kreditforeningen, det var særlig presserende med, og dem enedes man om at betale med kr. 300,32. Derudover kunde man på det tidspunkt ikke strække sig. Ikke længe efter døde Petersen, og i juli søgte så hans enke om understøttelse. Man bevilgede hende 15 kr. månedlig året ud. En fortsættelse af denne understøttelse var derefter et fast punkt på dagsordenen i de følgende år, hver gang Handelsforeningen samledes. I januar 1895 nedsattes bidraget til 10 kr. månedlig. Udbetalingen ophører med udgangen af 1898. Da er fru Petersen sikkert død.

Ligesom fru Nørby i sin tid fik penge til indkøb af et klaver, således fik i 1919 en købmandsenke bevilget 300 kr. til et stueorgel, mod at foreningen fik pant i instrumentet. Meningen hermed var jo ikke, at fruen skulde sidde og forlyste sig i ledige stunder, men at hun ved at give undervisning i musik skulde skabe sig en indtægt. Dette lykkedes også, og da orgelet 5 år senere trængte til en større reparation, betalte man regningen herfor med 70 kr.

Således kunde der nævnes en række eksempler på den solidaritet og enestående hjælpsomhed, der vistes over for standsfæller og deres efterladte, når de var kommen i vanskeligheder. Det var jo på en tid, da der ikke

var så let adgang til offentlig hjælp som nu, og da derfor modtagelsen af en sådan måtte føles på en anden måde end i vore dage.

Som andensteds nævnt blev der i 1917 dannet en særlig understøttelsesforening. Der skulde betales et indskud på 5 kr. og svares 10 kr. i årligt kontingent. Der indmeldte sig straks 33 medlemmer; men dette tal var ved død og bortrejse reduceret til 17 i 1921. Derefter gik det igen fremad, så der i 1943 var 32. Fra 1950 blev det imidlertid obligatorisk for foreningens medlemmer også at være medlem af understøttelsesforeningen. Kontingentet er uforandret. De første år samlede man sammen til en grundfond; men fra 1946 begyndte uddelingen. Formuen er nu 16.731 kr., og der uddeles årlig 1000—1500 kr. i understøttelser til trængende enker.

LEGATER

»P. Dalgaards og Hustrus Mindelegat«

Det første legat, foreningen kom i besiddelse af, var et legat, hvoraf indtægterne skulde være til hjælp for trængende. Det bærer navnet »P. Dalgaards og Hustrus Mindelegat«. Den mand, det har navn efter, hed Mads Peder Dahlgaard. Det første navn brugte han ikke, og h i efternavnet slettede han også ligesom flere af slægten har gjort det. Han var født 1837 i Gudum som søn af lærer Vilh. Dahlgaard og således broder til lærer Jens Dalgaard i Nr. Lem. P. Dalgaard blev uddannet i manufakturfaget og etablerede sig i Lemvig, hvor han havde den forretning i Vestergade, som nu J. P. Meedom har. Han indmeldte sig i foreningen i november 1869. I en årrække gik forretningen godt, men midt i firserne kom det til at knibe. I 1886 måtte han erklære sig konkurs, og 25. juli udmeldte han sig af foreningen. Nogle måneder forinden havde man bevilget ham et lån på 400 kr. mod pant i et aktiebrev i Lemvig Realskole på 1200 kr. I november var han dog igen i knibe, og han bad da foreningen overtage aktiebrevet og udbetale de resterende 800 kr. Antagelig har man i foreningen ikke ment, at aktien kunde sættes til pari kurs; men man var klar over, at Dalgaard trængte til pengene, så man kunde yde ham 200 kr. som gave og 600 som lån. Man var dog heller ikke sikker på, at aktien var de 1000 kr. værd; derfor mødte »administrationsudvalget« nogle dage senere på Dalgaards bopæl for at få det hele sat rigtigt op. Kæmner C. C. Lund har ført sagen i pennen. Her fik man så murer P. Berg og tømrer J. M. Jensen Dalgaard til at kautionere for 300 kr. Så mente man at være sikret. Det var ret nøje beregnet; thi aktien blev et par år senere solgt til købmand C. Sørensen for 700 kr., kautionisterne betalte så 100 kr. og fik dermed løfte om at slippe for videre tiltale.

P. Dalgaard, der var en meget sparsommelig og påpassende mand, kom

dog snart igen på fode. Familien boede senere i Søndergade, og Dalgaard ernærede sin store familie — hustru og 11 børn — ved virksomhed som repræsentant. På hans 80 års fødselsdag i marts 1917 overrakte foreningen ham en gave på 100 kr.

Efter P. Dalgaards og hustrus død syntes deres børn, at de gerne vilde yde deres tak til foreningen for den hjælp, der var ydet deres forældre i en vanskelig tid, og tillige hædre deres forældres minde ved oprettelse af et legat for trængende enker efter Handelsstandsforeningens medlemmer. Der blev først givet en obligation på 2000 kr.; men ved foreningens møde 10. juli 1922 forelå der meddelelse fra grosserer Vilh. Dalgaard, København, at man føjede en obligation på 1000 kr. til. Ved foreningens møde 26. februar blev legatet første gang uddelt med 120 kr. Gennem en årrække var uddelingen af dette legat en årlig tilbagevendende begivenhed; men de sidste år har man lagt renten til kapitalen, som tillige er øget ved udtrækning af den første af legatets obligationer, så kapitalværdien nu er 4626 kr.

Grosserer Stephan Thomsens uddannelseslegat for unge handelsmænd

Den 15. september 1949 kom en mand ind på formandens kontor; han præsenterede sig som Stephan Thomsen fra Buenos Aires. Han overrakte en kuvert og spurgte, om formanden havde tid til at læse indholdet. Det viste sig at være fundats for et legat, som skulde bære navet: *Grosserer Stephan Thomsens Uddannelseslegat for unge Handelsmænd.*

Legatstifteren Stephan Nielsen Thomsen er født i Lemvig 15. januar 1887 som søn af væver Niels Thomsen, der boede i Sønderbjerg i den ejendom, hvor nu postbud Kamstrup bor. Han var gift med Petrine Kirstine Sand, en datter af gørtler Laur. Sand, Sønderbjerg.

Legatets kapital var oprindelig 30.000 kr., men er senere af Stephan Thomsen forøget med 20.000 til 50.000 kr. I fundatsen gives nærmere bestemmelser for anvendelsen. Det gives fortrinsvis til een eller to unge mennesker 2 år i træk, og kan gives uden ansøgning, til hjælp til studium på Handelshøjskolen i Aarhus eller København. Det sidste år kan også anvendes til studierejse i England, Tyskland eller andet udland. Legatet forvaltes af en bestyrelse bestående af Handelsstandsforeningens formand, forstanderen for Lemvig Handelsskole og førstedirektøren for Lemvig Bank. Desuden skulde garvermester Anthon Fynboe som tilforordnet medvirke så længe, han ønskede det.

Ugedagen efter blev der forinden Stephan Thomsens tilbagerejse til Buenos Aires holdt en fest for ham i Handelsstandsforeningen, hvor formanden, herreekviperingshandler H. Schumann hyldede ham i en takke-

tale for den storstilede gave og meddelte, at han var udnævnt til æresmedlem af foreningen. Desuden blev der talt af viceskoleinspektør Emil Pedersen og af borgmester Aug. Nielsen.

I sommeren 1954 var Stephan Thomsen igen på besøg i sin barndoms by, og 14. september var der fest for ham i Handelsstandsforeningen. Herunder meddelte politimester Dueholm, at kongen havde udnævnt Stephan Thomsen til Ridder af Dannebrog, hvorefter politimesteren, mens forsamlingen rejste sig, hæftede ridderkorset på Stephan Thomsens frakke. Formanden og en række andre talere hyldede derefter hædersgæsten, som foruden dette legat også har siftet et for fattige og trængende i Lemvig. Konsul S. A. Kier fremdrog minder fra Stephan Thomsens barndomstid i Lemvig.

Den påfølgende søndag, 19. september 1954, afrejste Stephan Thomsen igen til Argentina.

Legatet uddeltes første gang i 1950, og ved hjælp af dette har siden da 8 unge handelsmænd, der alle har udstået deres læretid i Lemvig, kunnet fuldende deres uddannelse på handelshøjskole og ved studium i udlandet.

FORTIDS ARV OG NUTIDS VIRKE

Når vi hermed slutter den hastige rejse gennem de hundrede år, ligger det nær at sammenligne de nuværende forhold med, hvad de var i 1857. Kunde vi stille en gammeldags »boutik« med dens tran- eller petroleumsbelysning, dens ejendommelige duftblanding fra hamp, tjære, sild, petroleum, kaffe m. m. med pengeskuffe under en sprække i disken o. s. v. ved siden af et moderne forretningslokale med mekanisering og kasseapparat, med neonlys, med maskinpakkede varer, der ikke er rørt af menneskehånd, før køberne fjerner den elegante indpakning, eller manufakturvarer, der pranger i deres farver og udmærker sig i kvalitet, for ikke at tale om de elegante modeller, der i dag findes i såvel dame- som herrekonfektion, ja, så vilde man have vanskeligt ved at forstå, at der kun er gået hundrede år mellem de to tidsaldre, der repræsenteres. Meget er sket i den tid. Byen er vokset fra ca. 900 til ca. 5600 indbyggere. Pladsen i dalen kan ikke længere slå til, selv om man har taget en stor del af bymarkerne ind til bebyggelse. Oven for Vesterbjerg, hvor i 1857 Lemvig mølle tronede i ensom majestæt, er nu det store stationskvarter vokset op; også op ad Østerbjerg sætter den ene nybygger efter den anden bo. Selve foreningen, der begyndte med 20 medlemmer og nogle år senere var nede på 12 og først efter mange år nåede op på begynderstadiet, ja, den nærmer sig nu stærkt et medlemstal, der er lige så stort som det åremål, foreningen har virket.

Ja, der er meget forandret, så hvis forfædrene, der virkede her for hundrede år siden, kunde stå frem af deres grave, vilde der såvist være meget at undres over; men hvis de ret kunde sætte sig ind i nutidens forhold, vilde de alligevel finde meget i den nuværende handelsstands virke og forhold, som er i overensstemmelse med deres egen »mentalitet« — for at bruge et ord, som de sandsynligvis ikke kendte.

Vasegården i Lemvig, opført 1935, hvor Efraim Jensens ejendom lå

Vi har gennem skildringen af A. W. Andrup set, hvordan typen på en Lemvig-købmand var; men samme egenskaber og tankegang kan vi finde hos byens handelsstand i dag. Andrup havde overblik, så han havde de rette varer til den rette tid. Han var altid i nær kontakt med sine kunder både fra byen og oplandet, han kendte deres forhold, så de fik varer, der passede til deres behov og økonomiske evne; han satte ikke en kundes tillid på spil for en øjeblikkelig fordel for sig selv. Han var sin by en god borger og en pryd for sin stand. Denne arv har det stedse for Lemvig handelsstand været en ære at løfte. Så selv om meget har forandret sig i vilkårene for byens og oplandets befolkning og i den form, hvorunder handelsstanden nu må øve sin dont, så vilde alligevel de gamle nikke genkendende og måske udtrykke sig med de ord, som de kendte fra Ingemann:

ENDNU ER FÆDRENES AAND I LIVE

FORMÆND

Henrik Christian Schou. — Født 1828 i Ringkøbing som søn af købmand Frederik Schou, senere toldforvalter i Holstebro, hvor han døde 1889 som byens ældste mand. H. C. Schou var således broder til konsul Mads Schou i Struer og fætter til Jeppe Schou, der til sin død 1931 havde den store købmandsgård i Østergade i Holstebro. Henrik Schou blev 28. juni 1855 gift i Lemvig kirke med Ane Marie Madsen, født 11. august 1837 i Lemvig som datter af købmand P. Madsen, efter hvem Schou samme år overtog købmandsgården i Vestergade. Efter sin første hustrus død blev han gift med hendes søster Christine. Han var foreningens første formand 1857—60, derefter dens næstformand, og efter at A. W. Andrup havde trukket sig tilbage, igen formand 1867—83. — Var med i direktionen for Lemvig Bank fra dens oprettelse 1874.

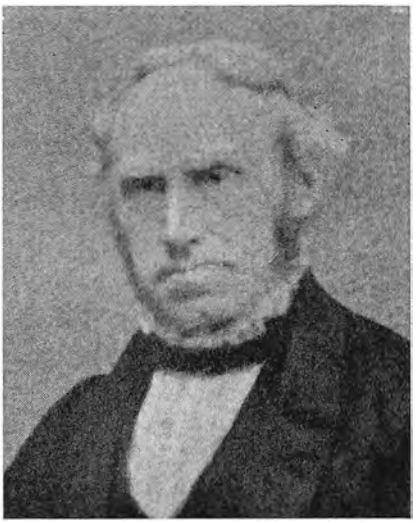
Ved hans død 18. septbr. 1886 skænkede Handelsforeningen en sølvkrans til hans båre.

Andreas Witalius Andrup. — Født 15. decbr. 1810 i Lemvig som søn af købmand Rasmus Øllgaard Andrup og hustru Sofie Bræmer. Blev 21 okt. 1841 gift med sin kusine Ansine Marie Stougaard, født 2. decbr. 1808, død 4. marts 1887, datter af købmand Mads Danielsen Stougaard og Christiane Frederikke Bræmer.

A. W. Andrup blev oplært i faderens forretning og overtog 1840 købmandsgården i Søndergade. Samme år blev han indvalgt i borgerrepræsentationen og allerede næste år formand. 1843 overtog han faderens embede som postmester, og i en årrække var han desuden byens kæmner. Den Andrupske slægt har tid til anden ejet så mange af byens ejendomme og jorder, så man regner med, at ca. 75 % af byens indbyggere bor på jord, der engang har tilhørt denne slægt.

Henrik Christian Schou

Andreas Witalius Andrup

Hans Buch Bechgaard

Lars Kier

A. W. Andrup var med ved Handelsforeningens oprettelse og blev dens formand 1860, til han på grund af sygdom trak sig tilbage 1867. Død 13. februar 1867.

Hans Buch Bechgaard. — Født 27. juli 1849 i Kirkegård i Dybe, søn af gdr. Laurits Buch Bechgaard og hustru Karen Lyhne. — Broder til købmand Laurits Buch Bechgaard, Lemvig, som døde 1874, og købmand, senere tømmerhandler Carl Chr. Bechgaard, Lemvig. — Gift 1. gang 19. oktbr. 1876 med sin broders enke Olrikke Marie Poulsen, f. i Dybe 12. april 1852, død 26. juni 1885. — Gift 2. gang 6. august 1891 i Struer med Kirstine Frederikke Schou, f. sst. 5. septbr. 1865. — Handelsuddannet hos manufakturhandler Hans Christensen, Viborg. — Etableret i Lemvig. Indmeldt i Handelsforeningen i januar 1874. Havde manufakturforretning på østsiden af torvet, i egen ejendom fra 1884—1923. — Var i mange år medlem af Lemvig byråd, i bestyrelsen for Jydsk Telefon A/S. — Ridder af Dannebrog.

Formand for Handelsstandsforeningen i 28 år fra 1883—1911. — Død i Holte ved København 6. oktbr. 1930.

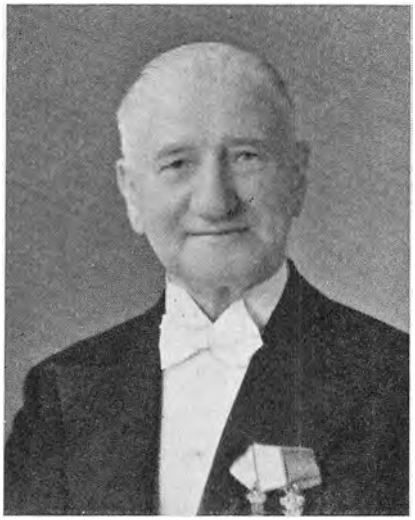
Lars Kier. — Født 7. april 1861 i Gødvad ved Silkeborg, søn af lærer og kirkesanger Frederik Christian Kier og hustru Christiane Frederikke Engel. — Gift 16. oktbr. 1886 i Aalborg med Cathrine Magdalene Svendsen, datter af købmand P. Svendsen, sst. — Handelsuddannelse hos købmand Ilsted i Stubbekøb ing. Købmand i Aalborg 1887, etableret som købmand i Lemvig 22. august 1888.

Medlem af ligningskommissionen 1899—1903, af julekomiteen 1907—32, agent for Lloyd's i London 1907—34 og for Em. Z. Svitzer's Bjergnings-Entp. 1907—34, British Vice-Konsul 1909—34. R. af Db. 1928. Kier var medstifter af Lemvig og Omegn's Garderforening 1910 og dens formand til sin død 26. februar 1934.

Formand for Handelsstandsforeningen 1911—15.

Laurits Emil Aasted. — Født 21. april 1866 i Aalborg, søn af oversergent og våbenmester Christen Larsen Aasted og hustru Inger Marie Knudsen. — Gift 15. oktbr. 1890 i Holstebro med Henriette Marie Gøtsche, f. 7. novbr. 1865 i Holstebro. — Aasted havde isenkramforretning i Lemvig fra 1890, først i lejet lokale, fra 1898 i egen ejendom på torvet. Deltog gennem en lang årrække stærkt i byens offentlige liv, var medlem af byrådet, menighedsrådet og kirkebestyrelsen og formand for Lemvig Bank. Svensk vicekonsul.

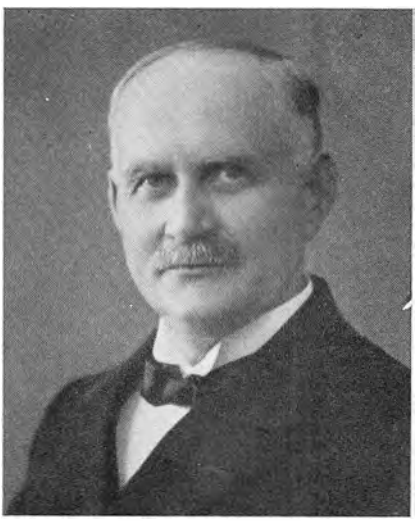
Handelsstandsforeningens formand 1915—21. — Død 30. septbr. 1948.

Laurits Emil Aasted

Laurits Buch Bechgaard

Peder Pedersen Ørom

Svend Aage Kier

Laurits Buch Bechgaard. — Født 25. august 1867 i Nygård i Dybe som søn af gdr. Jens Christian Bechgaard (broder til Hans og Carl Bechgaard) og hustru Pouline Christiane Madsen. — Gift med Kristine Marie Christensen, datter af købmand N. Christensen, Vestergade. — Kom efter sin konfirmation i lære hos sin farbroder Carl Bechgaard og var her en tid sammen med Emil Aasted, der fra 1886 var 1. kommis her. 1888 blev kolonialforretningen her udlejet til L. Kier. I 1898 overtog L. B. Bechgaard den sammen med Chr. Hjortkjær, der 5 år senere udtrådte og begyndte grosserervirksomhed. — L. B. Bechgaard, der købte ejendommen af sin farbroder 1925, har været medlem af ligningskommissionen og af bestyrelsen for Vemb-Lemvig-banen, i bankrådet for Lemvig Bank, de sidste år næstformand. — I bestyrelsen for Handelsstandsforeningen 1915. Formand 1921—29. — Død 5. november 1929.

Peder Pedersen Ørom. — Født 15. Juni 1878 i Hygum ved Lemvig, søn af fisker L. Pedersen Ørom. — Gift med Christa Høj. — Uddannet ved handel og blev 1911 selvstændig købmand i Lemvig, hvor han havde forretning i Havnegade. Han blev 1925 indvalgt i Handelsstandsforeningens bestyrelse og blev straks næstformand. Formand 1929—33. — Død 15. november 1938.

Svend Aage Kier. — Født 24. septbr. 1890 i Lemvig som søn af forannævnte købmand, konsul Lars Kier og hustru. — Gift 5. februar i Vilsted med Kirstine Elisabeth Pedersen. — Uddannet ved handel, gennemgået Handels-aftenskolen i Lemvig, Den jydske Handelshøjskole i Århus 1909, Otto Monsted Ltd., Southall, England 1913—4/8 1914. — Næringsbrev som købmand 2. januar 1919, optaget i »Firma L. Kier«. — Agent for A/S Em. Z. Svitzer's Bjergnings Entp. siden 1934, agent for Lloyds London 1934—47, British Vice-Konsul 1934—47, i bestyrelsen for Den jydske Handelshøjskole i Århus fra 1942 og i bestyrelsen for Den jydske Handelsstands Centralforening 1938—56. Søretsmedlem for Ringkøbing amt siden 1932 og bestyrelsesmedlem i tærskeværksfabr. »Vestjyden« siden aktieselskabets oprettelse 1. januar 1937.

Formand for Handelsstandsforeningen 1933—42.

Chr. Nielsen Torp. — Født 2. marts 1885 i Bøvling Klit, som søn af Niels Nielsen Torp og hustru Karen Knudsen Veje. — Gift 1. gang 3. oktbr. 1909 i Lemvig kirke med Maren Kramer, død 13. februar 1913. — Gift 2. gang 20. novbr. 1916 i Vandborg kirke med Gerda Rude. — Uddannet som bager og konditor og etableret som sådan 1. maj 1910 i Vestergade i Lemvig, overtog 1. maj 1919 Lemvig Kaffebrænderi. — Medlem

Chr. Nielsen Torp

Henri Robert Schumann

af menighedsrådet og af bestyrelsen for Lemvig Folkebank, Handelsstandsforeningens repræsentant i Lemvig Erhvervsråd.

Formand for Handelsstandsforeningen 1942—46.

Henri Robert Schumann. — Født 12. april 1903 i Borup St., Sjælland, søn af bagermester Otto Georg Schumann og hustru Ida Marie Johanne Bursche. — Gift 22. april 1928 i Silkeborg kirke med Rigmor Jensen, datter af skræddermester Chr. Jensen, Silkeborg. — Handelsuddannelse på tekstilfabrikken »Silkeborg« i Silkeborg 1919—23. — Herreekviperingsforretning i Lemvig fra 1. april 1927. — Medlem af repræsentantskabet for Lemvig Folkebank A/S, Handelsstandsforeningens repræsentant som valgmand for Jydsk Telefon A/S fra 1944, i bestyrelsen for Foreningen for Herreekviperingshandlere i Danmark 1946—49, medstifter af Lemvig Rotary Klub 1948. — I bestyrelsen for Handelsstandsforeningen fra 1941. Formand siden 1946.

ÆRESMEDLEMMER

Christian Christoffer Lund. Født 1825 i Lemvig, søn af guldsmed Peder Lund og hustru Nicolette Kaas. Hans farfar var Søren Sørensen Lund, forvalter på Rydhave, sidst degn i Gjellerup. C. C. Lund, der var gift med Johanne Cathrine Møgelgaard, etablerede sig som købmand i barndomshjemmet i Søndergade, blev 1856 byens kæmner og drev fra 1861 tillige boghandel og var desuden branddirektør. — Familiens tilknytning til Andrupslægten ses deraf, at en broder i 1844 fik navnet Rasmus Øllgaard Andrup Lund. Dennes søn, Carl Lund, var sognepræst i Lemvig fra 1936 til sin død 1946.

C. C. Lund blev 31. januar 1900 udnævnt til æresmedlem af Handelsforeningen som eneste dalevende af de 20 stiftende medlemmer. — Død 2. januar 1905.

Emil Aasted. Se formænd.

Stephan Thomsen. Født 15. januar 1887 i Lemvig. Om slægten se under legater. — Var i sin skoletid avisdreng for Lemvig Folkeblad og uddelte hver morgen før skoletid 115 ekspl. af bladet. — Blev ved lån sat i stand til 19 år gl. at komme på Købmandsskolen i København. Var derefter bogholder i et stort handelsfirma og søgte 1909 videre uddannelse i Hamburg. Rejste april 1910 til Argentina og fik her efter nogle måneders arbejde som kulsjover, jernbanearbejder etc. ansættelse på et kontor. Blev 1911 ansat i et nordamerikansk firma og derfra sendt til Chile. Kom året efter til Buenos Aires i Argentina og startede her sammen med sin senere svoger Carl Christensen fra Kolding en forretning med import og salg af maskiner til mejeridrift samt osteløbe, en virksomhed, der efterhånden har vokset sig stor. Desuden ejer Thomsen en plantage 200 km nord for Buenos Aires, hvor der dyrkes »Paraguay-Te« og en særlig slags nødder, hvoraf

C. C. Luna

Herman Møller

Stephan Thomsen

der fremstilles olie til finere lakering. — Gift med Ragnhild Bennike, hvis fader (broder til højskolelærer Vald. Bennike, Vallekilde, og oberstløjtnant Bennike ved 8. Batl. i Viborg) efter at have været højskolelærer i Galtrup på Mors udvandrede til Argentina med sin familie 1888 og blev redaktør af et blad for danske.

Stephan Thomsen, der 8 gange har besøgt fødebyen siden udvandringen, blev æresmedlem af Handelsstandsforeningen 22. september 1949.

Herman Karl Marius Møller. Født 24. februar 1876 i København, søn af Thorvald Møller og hustru Emma Bech, søster til boghandler Herman Bech, Lemvig. Uddannet i sin onkels boghandel i Lemvig 1/10 1890—1/10 1895, var derefter i Rybner Petersens Bogh. i Århus i 2 år og Th. Øbergs Bogh. i Nakskov i 3 år. Overtog Herman Bechs Boghandel 1/1 1909. — Gift 30/10 1917 i Videbæk kirke med Karoline Berg. — I Handelsstandsforeningens bestyrelse 1924—41, i samme tidsrum foreningens kasserer samt tilsynsførende med Handelsskolen. En tid i bestyrelsen for Lemvig Valgmenighed, medvirkende i Lemvig Sangforening og i 2 musikforeninger. Var til sin død i bestyrelsen for Lemvig Bank. Æresmedlem i Handelsstandsforeningen 24. februar 1956. — Død 2. december 1956.

Handelsstandsforeningens bestyrelse 1957:
Fra venstre: Erhvervschef Erik Mølgaard, ekviperingshdl. Henri Schumann (formand), materialist Aksel Olsen (kasserer), købmand Henry Smed (næstformand), købmand Jens Rasmussen, skibsmægler Lehmann Jensen

I BESTYRELSEN:

H. C. Schou
1857—83. Næstfmd. 1860—67 den øvrige tid fmd.

C. M. Foget
1857—60. Kasserer

A. W. Andrup
1860—67. Formand

Mathias Møller
1860—63. Kasserer

Th. Gierulff
1863—83. Kasserer

G. A. Bøggild
1867—76, Næstformand

Carl Jacobsen
1876—83

Hans Bechgaard
1883—1911. Formand

N. Christensen
1883—96. Kasserer

P. Petersen
1883—85

J. Jensen
1885—1902. Kasserer 96—02

Carl Bechgaard
1896—98

L. Kier
1898—1915. Kasserer 02—11

Gustav Essemann
1902—15

Anthon Thomsen
1911—1919. Kasserer

Emil Aasted
1915—21

L. B. Bechgaard
1915—29

Løjtn. L. B. Bechgaard
1919—24. Kasserer

L. Kier
1921—30

Arnold Nyegaard
1921—25

I. M. Christensen
1922—25

Herman Møller
1924—41. Kasserer

P. Pedersen Ørum
1925—33

J. Matthesen
1925—33

P. Pedersen
1930—34

S. A. Kier
1930—42

Heinrich E. Aasted
1933—41

Thorkild Jensen
1933—37

C. Nielsen Torp
1934—46

Thorvald Christensen
1937—43. Kasserer 41—43

Henri Schumann
1941—

Henry Smed
1941—. Kasserer 43—47

Lehmann Jensen
1942—

S. A. Kier
1943—47

Jes Andersen
1946—48

Aksel Olsen
1947—. Kasserer 1947—

H. Houstoer
1948—51

J. Rasmussen
1951—

By og Borger

er udgivet i anledning af Lemvig Handelsstandsforenings 100 års jubilæum den 10. april 1957 med støtte af bl. a.:

A/S Lemvig Bank

A/S Lemvig Folkebank

Spare- og Laanekassen for Lemvig og Omegn

A/S Lemvig Isværk

A/S Lemvig Samlestald

A/S Plumrose, København

Georg H. Olesen, Lemvig Filetfabrik og Kølehus

Købstædernes alm. Brandforsikring

Det danske Gødnings-Kompagni A/S

A/S Peder P. Hedegaard, Lemvig - Nørresundby

A/S Dansk Cement Central

Aktieselskabet De Danske Spritfabrikker

Forsikringsselskaberne Danebroge's og Terra's Lemvig-afdeling

M. Simoni's Vinhandel, Aalborg

J. C. Teilmann & Co.'s Eftf., København

Fabriken Ilka A/S, København

Engelhardt & Lohse, København

Aktieselskabet C. Olesen, København

Aktieselskabet P. Trolle, København

National Kasseapparater, København

Hammerschmidt's Klichefabriker, Aarhus

Benyttede kilder:

Handelsstandsforeningens protokoller - Lemvig kirkebøger - Tinglysningsprotokoller for Lemvig købstad - Trap, 1. udgave - H. Lilholt: Lemvig (i Jydske Byer og deres Mænd. 1917) - Chr. Møller Hansen: Andrupslægten - Carl Lund: Slægten Lund i Lemvig og Sæby - Anker Vestergaard: Missionshus og trosliv i Lemvig - Hardsyssels Årbøger - Hardsyssels Degnehistorie.

